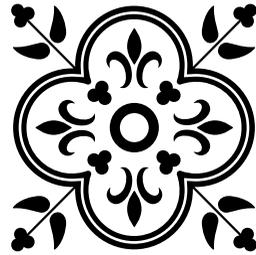

בין המאות

אילנה ראובני

בין המאות

אילנה ראובני

תכני הספר סופרו ע"י אילנה ראובני.
חלק מהסיפורים והזיכרונות נשענים על חוברת המשפחה שהופקה בשנות השמונים. מקורות היסטוריים נוספים כוללים את האנציקלופדיה לחלוצי היישוב ובוניו מאת דוד תדהר, והספר יפו-נווה צדק: ראשיתה של תל אביב מאת מרדכי אלקיים. מקורות אחרים מצוינים בטקסט עצמו.

הסמל המופיע בכריכה, בכריכה הפנימית ובפרק החגים, מבוסס על דוגמת אריחי הרצפה בבית המשפחה הישן שברחוב פינס 23 - כפי שניתן לראות בעמוד 77.

ישראל 2025

נונה
הופכים זיכרונות לספרים
nonnabooks.com

עריכה: יעל קופר דובב
עיצוב, עריכה גרפית, מפות וצילומי אוכל: אמיר ראובני

למשפחתי היקרה, לילדיי, בני זוגם, נכדיי וניניי האהובים
לאלי אישי היקר והאהוב אשר ליווה אותי שנים רבות, פתח בפני עולם ומלואו
ויחד הקמנו את השבט המקסים, עליו גאוותנו

תוכן הענינים

6	הקדמות
8	האשולינים
13	יצחק אשולין
27	משה אשולין
	משפחת אשולין במהלך
33	מלחמת העולם הראשונה
41	בכור אשולין
42	אחיו ואחיותיו של בכור
52	עץ משפחת אשולין
54	עץ משפחת הכהנים
57	בתיה טובי
58	משפחת זינו
60	משפחת מאיר ורחל טובי
62	עץ משפחות טובי וזינו
67	הוריי - סיפור אהבה

		154	חגים וימי חול	86	הראובנים
170	ערב שבת	157	המיוחדים שלנו לתשרי	94	צאצאיהם של משה ולאה
172	ימי חול	158	ערב ראש השנה	96	אלי ראובני
172	מג'דרה	160	מרק עוף אבגולמונו	104	מכונאי תמים או איש שב"כ
172	פלפלים וקישואים ממולאים	161	משקה גרעיני מלון	113	אהבה בתא הטייס
174	עלי גפן	162	סוכות	117	מהסופריטו לקארי הודי מתובל
174	ארטישוק ממולא	164	פסח	119	בין מטוס לפיאט 500
175	פול	167	סדר ט"ו בשבט	125	סיבוב שני
		168	שבועות	131	עבודה ומשפחה
176	אחרית דבר				הדור השלישי
				134	למשפחת ראובני בישראל
				142	עץ משפחת ראובני
				146	ברכות ממסיבת יום הולדת 90

אמא ואני התחלנו לכתוב את הספר כארבע שנים לפני הוצאתו. במהלך התקופה אבא נפטר ומיד לאחר מכן הדעת הוסחה בעקבות אירועי הקורונה.

מלחמת 7 באוקטובר, כשהעולם קורא תיגר על הקשר של עמנו לאזור, הדגישה את החשיבות של הסיפור ההיסטורי שלנו בארץ. ביקשתי לפנות למקורות, לעבר ולהיסטוריה המשפחתית. באנרגיה מחודשת גיליתי פרטים חדשים על קהילות ואנשים וחידשנו קשרים עם פלג מהמשפחה שניתק למשך יותר מחמישים שנים.

אני גאה להיות נצר לשבט משפחתי שאהבת הארץ זורמת בעורקיו, כל אחד בדרכו.

אמיר

כששואלים אותי על מוצאי אני גאה לענות. אני צברית דור חמישי למשפחה אוהבת הארץ.

בילדותי הייתה בי סקרנות גדולה לדעת דברים על המשפחה לדורותיה, איך הגיעו לארץ, איך נראו חייהם.

המקור העיקרי לספק את סקרנותי היה בית סבא וסבתא. גדלתי בביתם ומטבע הדברים נקשרנו. אחר הצהריים או בשעות הערב המוקדמות התאספנו בנות המשפחה להיות במחיצתה של סבתא, לקרוא לרקום ולסרוג. את לימודי הקרשה (מסרגה אחת) למדתי ממנה. אני במיוחד אהבתי לשבת לידה לקרוא איתה עיתון יומי. כולן אהבו לספר סיפורים ואהבתי להקשיב. אף פעם לא שבעתי. שם כנראה נזרעו הזרעים הראשונים לתשוקה שלי לתעד את היסטוריית המשפחה ולהעביר אותה הלאה לילדיי, לנכדיי, לניניי ובכלל למשפחה הרחבה.

התחלתי במשימה יותר מפעם אחת. אך אף פעם לא הגעתי למימושה. לא חסרו סיבות להתעכב ולדחות. הודות לאמיר בני היקר, שישב שעות רבות והפעיל את התאים האפורים שבמוחי וגירה זיכרונות, הצלחנו ללקט ולהוסיף עוד פרטים ועוד סיפור. לולא הדחיפה והעידוד שלו החלום שלי לא היה מתגשם.

אני מקווה שההיכרות האינטימית עם עברנו ועם הדורות הקודמים תעמיק את תחושת הגאווה שלנו על מי שהיו ועל מה שעשו ותרמו ותטפח את האהבה לארץ ואת האחריות והתקווה לעתיד.

שלכם

אילנה

האצטרוגים השונים

סיכת היהלומים שמשה אשולין ענד על דש המקטורן או בעניבה כפי שניתן לראות בתמונה בעמוד 26. מסופר שהסיכה הגיעה מדמשק ומשה רכש אותה ביפו לאישתו חנה. לימים היא ניתנה לבתיה שהפכה להיות אחת הנשים המקורבות אליו במשפחה. הסיכה עברה בירושה אלי ובשנים האחרונות ניתנה להילה בתי.

יהודי מרוקו במאה התשע עשרה

יהודי מרוקו במאה התשע עשרה התרכזו בשלושה אזורים: בערי החוף - כגון טנג'יר, תטואן, מוגדור, אגדיר - משם ניהלו קשרי מסחר ענפים עם אירופה ועם הקהילות היהודיות שם; בערי המרכז כגון פאס ומקנס; ובדרום המדינה והרי האטלס במיוחד במרקש ובכפרים הרבים. חלק ניכר מהיהודים בשני האזורים הראשונים הגיעו כמגורשים מספרד או כמהגרים ואנוסים בתקופות מאוחרות יותר. קהילת יהודי הדרום והרי האטלס מנתה מספר אלפי יהודים שדברו בדרך כלל בניב יהודי של התְּשֻׁלְחִית (שפה זְּרֻזְרִית). רובם היו סוחרים והיחידים שהורשו לעבור בין הגבולות של השבטים הַזְּרֻזְרִים שפעמים רבות היו עוינים אחד לשני. חופש המעבר סייע ליהודים לגשר בין השבטים היריבים. עם זאת, לעיתים היהודים נפגעו ממעמדם כבני חסותם של השבטים השונים והיו מקרים בהם רכושם נלקח מהם על ידי השבט או המשפחה נותני החסות.

עד המאה התשע עשרה היהודים בערים הגדולות חיו ברבעים מסוגרים שנקראו "מלאח". הסולטאן מולאי סלימאן, אמנם החזיר ליהודים את זכויותיהם ורכושם שנגזלו מהם על ידי קודמו, אך בהיותו חסיד ההפרדות בין העדות השונות בערים, אילץ את היהודים להתרכז בשכונות המלאח שאותן בנה בכל מקום והפך את ה"מלאח" לתופעה נפוצה ברוב ערי מרוקו. המעבר לשם היה כרוך בסבל לקהילות היהודיות. בתי הכנסת היו מרכז קהילתי דתי ורוחני חשוב. במקביל למערכת החינוך הדתי שנוהלה על ידיהם, התנהלה מערכת חינוך חילונית של "כל ישראל חברים" (כ"ח), ארגון חינוכי פילנתרופי שהוקם על ידי יהודים צרפתים ב-1860. מטרתו הייתה להנגיש חינוך שיאפשר לתלמידים יהודים להשתלב בסביבת חייהם, תוך הקניית השכלה אוניברסלית וחינוך למסורת היהודית. מוסדותיהם פעלו גם בארץ.

עליית יהודי מרוקו לישראל

לאורך הדורות התקיימה עלייה של קבוצות ויחידים לארץ ישראל מקהילות שונות ברחבי העולם וביניהן גם מרוקו. בעת המודרנית עליית יהודי מרוקו לארץ ישראל נחלקת לשתי תקופות; טרם קום המדינה, זרם איטי של עולים ותקופת העלייה ההמונית בשנות החמישים והשישים.

קדמה להם עליית יחידים משמעותית במהלך המאה התשע עשרה. עולים שהגיעו לארץ מתוך זיקה עמוקה וקשר היסטורי ודתי, על אף המצב המדיני והכלכלי תחת השלטון העות'מאני, בהשוואה ליעדי הגירה אחרים. ביניהם נמנו רבנים וראשי קהילה מוכרים ומכובדים שרצו לקיים את מצוות העלייה לארץ ישראל. הם תרמו רבות להתחדשות והרחבת היישוב היהודי, ביסוס מוסדותיו בעיקר ביפו, חיפה, טבריה וירושלים. שתי משפחות עשירות בולטות בעשייתן היו משפחת מויאל ומשפחת שלוש שהתיישבו ביפו ולקחו חלק משמעותי בהנהגת היישוב היהודי בעיר ובפיתוח השכונות הראשונות של תל אביב. בשנת 1829 לערך, (השנה המדויקת אינה ברורה), הרב הספרדי יהודה מרגוזה השפיע על שנים עשר הניצולים של סירת עולים יהודים ממרוקו שטבעה להקים יחד אתו את הקהילה היהודית של יפו, שלימים תתפתח לעיר תל אביב. מתוך 65 המשפחות היהודיות ששכנו ביפו באמצע המאה ה-19 הרוב היו יוצאי מרוקו. חיים אמזלג, ממייסדי נווה צדק יחד עם אברהם שלוש, היו מעורבים גם ברכישת האדמות של "אם המושבות", פתח תקווה ובין רוכשי האדמות שלימים יהיו ראשון לציון. מעורבותם התרחבה גם לטבריה שהייתה מוקד עלייה נוסף לעולי מרוקו ומרבית רבניה היו יוצאי העדה. עולים נוספים מצפון אפריקה לקחו חלק ביישוב הגליל העליון ובין היתר המושבה שלימים תקרא ראש פינה.

זרם העלייה ממרוקו שהלך וגבר עורר התנגדות מצד השלטון העלאווי. בשנת 1846 הסולטן מולאי עבד אל-רחמן, שליט מרוקו, כתב למושל טנג'יר:

"יהודים עשירים, שאלוהים יקלל אותם, הגבירו את מספר הנסיעות של הילדים שלהם (לארץ ישראל) בטענה שהם הולכים לעלות לרגל לירושלים. אבל הם לא חוזרים. כתוצאה מכך האסלאם נפגע בשתי דרכים: ראשית, מהקטנת ההכנסות ממש הג'יזיה (מס גולגולת), שנית, הם מספרים לאויב על נקודות החולשה של המוסלמים. עם קבלת מכתב זה תמנע מהם להגיע לנמלים של טנג'יר ולראש. תפעל ללא לאות במאמץך איתם. שאלוהים יהרוס אותם."

יש לציין כי עליית היחידים ממרוקו קדמה לעלייה הראשונה מאירופה שהחלה בשנת 1882. כאשר התגברו גלי העלייה ממזרח אירופה, יהודי הקהילה ביפו מילאו תפקיד מרכזי בקליטת העולים. בין היתר, אברהם מויאל, כמנהיג קהילת יפו, לקח על עצמו אחריות אישית בקליטתם של העולים החדשים שבאו מרוסיה ומרומניה.

בתחילת המאה התשע עשרה, היישוב היהודי הישן בארץ מנה כ-26,000 נפש. בסוף המאה ה-19, נאמדה האוכלוסייה היהודית בארץ בכ-55,000 נפש. בתחילת המאה העשרים, בשנים 1908 - 1918 עלו ממרוקו כשישים - שמונים משפחות צעירות שהתיישבו בעיקר בירושלים ובטבריה. העלייה ברובה התבצעה דרך תוניסיה, ומשם בספינות קטנות לארץ.

מקור: ויקיפדיה.

יפו - נווה צדק ראשיתה של תל אביב מאת מרדכי אלקיים

יהודי המגרב

מקור השם במילה הערבית שמשמעה "מערב" (האות הערבית "ע" מוחלפת באות "ג"). מדינות המגרב הן מדינות ערביות-מוסלמיות הנמצאות באזור צפון ומערב אפריקה. בסוף המאה התשע עשרה ובתחילת המאה העשרים היו מדינות אלה תחת שלטון צרפת, ולכן השפה המדוברת בהן באותם ימים הייתה גם צרפתית. בחלק מהמדינות דיברו גם ספרדית כשפה משנית לאחר שמדינות אלה היו תחת שלטון ספרד. יהודי מדינות אלה נקראו בעבר

"מערביים" או "מוֹגְרָבִים". כיום רווח יותר השם "יהודי צפון אפריקה".

ר' יהודה אלחריזי בן המאה ה-13 כתב בעת ביקורו בירושלים שבעיר חיה "קהילה חשובה וטובה" של "מערביים". ייתכן שקהילה זאת הוקמה עקב גלי הפליטים מרדיפות אל-מוואחידון, שושלת מורית זְּרֻזְרִית אסלאמית שכבשה במאה השתים עשרה את כל צפון אפריקה, מסהרה המערבית במערב עד מצרים במזרח וספרד המוסלמית בצפון. השושלת ידועה ביחסה הקשה ללא-מוסלמים, אותם העמידה בשלב מסוים בפני הברירה: התאסלמות, מוות או גירוש.

קהילת יהודי המגרב בארץ הייתה מצומצמת עד העלייה השנייה ורק אחריה גדל מספרם לכ-8,000 איש בירושלים (כרבע מהאוכלוסייה).

מקור: ויקיפדיה

מקור השם אַשּׁוּלִין

גירסאות לשם: Ashulin

Asulin, Assoulin, Assouline, Assouly, Essanly, Assolen, Ben Asulin, Benasulin, Benassoulin, Benasuly, Benassouly

האזכור המוקדם ביותר לשם אסולין, במגוון וריאציות, הוא של רבי מכלוף בן אסולין, רבה של קהילת היהודים בפאס, ואשר חתימתו מתנוססת על תקנה של מספר רבנים גולים ספרדים בפאס ב-1556. רבנים מפורסמים נשאו שם משפחה זה כולל הרב יהודה בן מרדכי אסולין מדבדו שבמרוקו, שחתימתו מופיעה במסמך משנת 1730. ידוע שבמאות ה-18 וה-19 מספר רבנים בשם זה התגוררו בצפת, בטנג'יר, מרקש, ובקהילות יהודיות נוספות בצפון אפריקה.

סברה נוספת למקור השם היא בפרבר של העיר מרקש שנקרא "דרב אסול" Derb Assoul או משכונה בשם אזולין Azoulin בעיר קוילו.

מקור: מוזיאון התפוצות

יצחק אנשולין 1837 — 1912

הראשון לעלות לארץ היה סבא רבא שלי רבי יצחק אנשולין. יצחק נולד ב-1837 לרב חיים אנשולין ואשתו מרים (שם משפחתה לא ידוע), בת למשפחה משכילה ואמידה מהעיר נטיפה, היום פום ג'מעה, השוכנת באטלס הגבוה באזור בְּנֵי מְלָאֵל, 130 ק"מ מזרחית למרקש. לא ידועים לנו פרטים נוספים על הוריו של יצחק או על משפחתה של מרים.

בנערותו עבר יצחק מהעיר נטיפה למרקש כדי ללמוד שחיטה והוכשר להיות מוהל. לימים הפך להיות ראש ישיבה והכשיר שוחטים ומוהלים. יצחק חבר לרבנים חביב אסאדו, יעקב שמחון, ישראל שמחון, יעקב שמול, קרוב משפחתו, ויהודה לוי הכהן שהיו ידועים ומכובדים בעירם. למרות מצבם הכלכלי השפיר ומעמדם המכובד בקהילה, גבר בהם הרצון לעלות לארץ. יש לציין שהכמיהה והבחירה לעלות לארץ הקודש בקרב רבים מיהודי מרוקו נבעה מתוך אהבה לציון, ולא מתעמולה ציונית. במשך עשור, הקבוצה תכננה את המסע בסתר כדי לא לחשוף את כוונותיהם בפני השלטונות או שכניהם, פן ינצלו את המצב לרכוש את רכושם במחיר מופחת, במקרה הטוב, או להחרים את עסקיהם, במקרה הגרוע.

אגן הים התיכון - האימפריה העות'מאנית
אמצע המאה התשע עשרה
מסלול משוער של ציר העלייה של יצחק ליפו

מרקש
נסיבה
פאס

מרוקו

אירופה

הייליק תוניסיה

סרביה
הערות לאניה

סוריה
סאודיה

ממלכת
בורנו

צרפת

ברית
שוויצרית

אוסטרו הונגריה

נסיכות
בוסניה

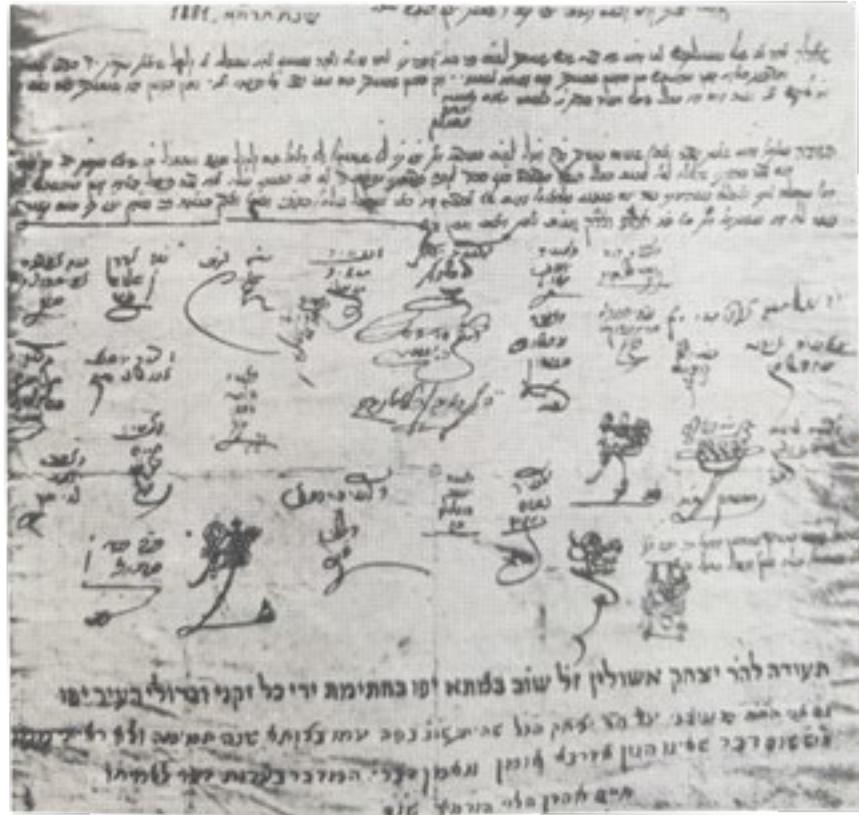
אנטוליה

יוון

פורטוגל

ספרד

איטליה

תעודת ההסמכה של יצחק לשוחט

תעודת הכשר שחיטה

יפו בסוף המאה ה-19

ההתארגנות הייתה חשאית. גם יהודים מקורבים הופתעו מהחלטתם. יצחק עזב את משפחתו בגפו וחבר לקבוצה. הם עברו לעיר פאס, משם המשיכו צפונה לחוף. מעריכים שבשנת 1860 עלו על סירה שהפליגה מזרחה. לא ידוע מאיזה נמל במרוקו הפליגה החבורה או כמה זמן שהו בים. היעד היה יפו.

לרוע מזלם, כאשר התקרבו לחופי יפו, קידמה את פניהם סערה. הסירה נטרפה בין הסלעים והתהפכה. מטלטליהם ורכושם שקעו במצולות. כל נוסעי הסירה ניצלו, הגיעו למזח העיר בריאים ושלמים והתקבלו בקהילה. למרות היותם חסרי כל נמנעו מלהיות נטל וסרבו להיתמך על כספי החלוקה (מנהג איסוף כספים בגולה למען עניי ארץ ישראל). כדוברי ערבית הם נקלטו יפה ביפו ומצאו בה את פרנסתם בכבוד. הקבוצה הצליחה לקיים אורח חיים נח וסייעה גם לעולים חדשים בהגיעם להתיישב בארץ. אט אט הפכה יפו מתחנת מעבר לקהילה יהודית.

בשנת 1861 נישא יצחק לעיישה-חיה, בתו של יהודה לוי הכהן שעלה עם בני משפחתו לארץ בסירה שנטרפה. יצחק, שהיה מוכר בקרב יהודי יפו עוד מימיו במרקש, התקבל בקהילה בכבוד. רבים מהעולים פנו אליו להדרכה ועצה. הוא היה גבאי בית הכנסת ומשגיח. בהמשך מונה על ידי ועד הקהילה להיות אחראי על השחיטה בעיר. חתימת "כשר י. אשולין" הפכה להיות תנאי לקניית בשר בקרב תושבי יפו הערבים והיהודים, שרבים מהם היו יוצאי ארצות המגרב. הקצבים הערבים גילו עניין בשחיטה הכשרה המקובלת גם אצל המוסלמים. מידי בוקר היה יורד לים עם הקצבים ושוחט עבורם כבשים. את שמו היה רושם בעט דיו על עצם הרגל הקדמית האחת ועל השנייה את היום והחודש.

יצחק הצטרף לשיבתו של משה אלקיים ויחד הסמיכו דור של רבנים, שוחטים ומוהלים שהתפזרו בקהילות היהודים בכל האזור. הקהילה ביפו הייתה דלה, שכרו היה מועט והוא חי בצניעות. למרות זאת היה שמח בחלקו והיה מאושר לחיות בארץ הקודש ולשרת את העם. בנוסף לפעילותו המגוונת, היה חבר בבית הדין של הקהילה בראשות הרב יוסף בן-נון ולאחר מכן בראשותם של הרב שבתאי יחזקאל, והרב הגאון נפתלי צבי הירץ הלוי, ממייסדי החברה הראשונה ללימוד הזוהר והקבלה ביפו יחד עם הרב הגאון אליהו מני. יצחק לקח חלק גם בפרויקט דאר אל יהוד, או חצר היהודים ושימש גבאי בית הכנסת ומשגיח של המקום.

משה אשולין על מדרגות הכניסה לדאר אל יהוד בכיתוב: בית הכנסת אורחים (דאר אל יהוד) שקנה ישעיה אג'ימן ש. תקפ"א 1820

סבתא עיישה היתה אישה דומיננטית ומפיה נשק דבר. למרות שסבא משה התנגד לנישואי קרובים מידיעה שהקשרים מזיקים לדורות הבאים, היא חיתנה את בתה אסתר עם אחיה שמעון ואת מרים חתנה עם בן דודה חיים אשולין. למרים נולדו ניסים אשולין ויעל. ניסים נישא לבת משפחת עטיה ונולדו להם שני בנים. חיים אשולין ומאיר עיברתו את שמם לאשל. יעל נעלמה ומאז לא ידוע עליה דבר.

עץ שושלת הכהנים בעמוד 54

חצר היהודים

"דאר אל יהוד" הייתה אכסניה יהודית בגבעת יפו, העיר ששימשה תמיד כשער הכניסה העיקרי לארץ ישראל. בשנת 1820 הגיע לארץ ישעיהו אג'ימן, יהודי עשיר מתורכיה שהיה הגזבר הראשי של יחידות היניצ'רים בצבא העות'מני. כאשר ירד אג'ימן בחוף יפו בדרכו לירושלים, נוכח לדעת כי הסוחרים היהודים, הבאים לעיר באוניות, מתאכסנים בבית אחד הנוצרים עד שמתארגנת שיירה לירושלים. הוא החליט לרכוש את אחת מחצרות יפו כאכסנייה ליהודים המתעכבים בדרכם לעיר הקודש.

משה בנו של יצחק אשולין יושב במרכז התמונה, בבית התפילה בדאר אל יהוד

מכיוון שביפו לא התקיימה בזמנו קהילה יהודית על מוסדותיה, רשם ישעיהו אג'ימן את הבית כרכוש עדת הספרדים בירושלים ובשנת 1825 החלה האכסניה לפעול. המקום הפך למרכז מוסדות היישוב היהודי הקטן שביפו וקיבל את שמו כ"דאר אל יהוד". חצר זו מסמלת למעשה את ראשית התחדשות היישוב היהודי ביפו העתיקה.

הבית מוזכר בשמות ובכינויים שונים ביניהם: "בית העולים הראשונים", "חצר היהודים של כולל ירושלים". המתחם היה מורכב מרחבה קטנה, מבנה בעל שתי קומות שבקומתו השנייה שכן בית הכנסת. בית כנסת זה שימש מקום תפילה ליהודי יפו במשך יותר ממאה שנים עד למאורעות 1921. בשנות העשרים והשלשים של המאה העשרים הדירו היהודים את רגליהם מיפו בשל הסכנה שנסקפה להם מהערבים. סבי, משה אשולין היה מבקר מדי פעם במקום עם אורחיו.

במהלך המרד הערבי (1936-1939) נהרס בית הכנסת שפעל במקום.

עם סיפוחה של יפו לתל אביב לאחר מלחמת העצמאות נתקבלה בעירייה החלטה להרוס את בתי המקום באזור ולנטוע במקומם גן ציבורי. במהלך עבודות ההריסה נהרסה חצר היהודים מבלי שהמתכננים ידעו עליו ועל חשיבותו בהיסטוריה החדשה של יפו. מקומה של חצר היהודים שוב לא נודע.

זיהוי המקום מחדש התאפשר בזכות תשריט על "דאר אל יהוד" וסביבתו שהוכן ע"י יעקב פינקרפלד, אדריכל שעסק החל משנת 1930 בחפירות ארכיאולוגיות בארץ ישראל. במקביל לעיסוקו בבניית מבני ציבור ובתים משותפים התעניין האדריכל באיתור בתי כנסת, במטרה לפענח את מבני השרידים, להתקין תוכניות שיחזור ולתעד אותם. התשריט לדאר אל יהוד כלל פרטים רבים, ביניהם - מספר הגוש והחלקה של דאר אל יהוד - כל אלה אפשרו לשוב ולזהות את המקום בעזרת מפות שהוכנו לפני הריסת השטח. בספרו, בתי כנסיות בארץ ישראל (1946), הצליח פינקרפלד לשחזר אף את מבנה בית הכנסת בעזרת בנו של יצחק אשולין, סבא משה.

בעזרת צילום של בית הכנסת שעבר במשפחת אשולין מדור לדור הצליח פינקרפלד לשחזר את בית הכנסת על כל חלקיו, תוך השוואת שרידי ההרס שנמצאו במקום. המבנה אינו קיים כיום. בעבר ניצב במפלס אחד מעל מסגד הים (ג'מע אל באחר) ובצמוד לבית קפה אלאדין. בקרבת מקום הוצבה מצבת זיכרון לראשוני קהילת יפו.

מקור: ויקיפדיה, תל אביב 100

יצחק אשולין שירת את הקהילה במשך 45 שנה בצילם של הרב יהודה הלוי מרגוזה, נפתלי הרץ הלוי, הרב קוק והרב בן ציון חי עוזיאל שיחד תרמו להקמת התשתית הרעיונית, החברתית והכלכלית שתמכה בהתעוררות הלאומית של היישוב היהודי בארץ. הוא היה אהוד על ידי יהודים וערבים בשל היותו איש ישר, עניו, ואוהב שלום.

באפריל 1912 נפל למשכב. מכובדים רבים הגיעו לבקרו, ביניהם הרב עוזיאל. לפנות ערב י"ח ניסן תרע"ב, (כנראה ערב יום חמישי 4 באפריל) ביקש מחילה מהנאספים, נטל את ידיו, ברך את בני הבית וביקש מהרבנים יוסף שמחון, והרב לוי שמחון להתחיל לקרוא עליו "קריאת שמע" שכן חש ששעתו קרבה. כשאלה סרבו הוא החל בקריאה בעצמו ורק אז המשיך הקהל. יצחק עצם את עיניו ללא צער ומסר את נשמתו לבורא. הרב אברהם יצחק הכהן קוק קרא לקהל: "רבותיי תושבי יפו, אני מבקש ממעלת כבודו לא לטפל בנפטר הערב ולחכות עד יום המחרת, בכדי שנוכל לחלוק לו את הכבוד האחרון." וכך היה. למחרת הגיעו כל תושבי יפו וליוו אותו לבית העלמין המשקיף אל הים ברחוב יהודה מרגוזה ביפו.

יצחק אשולין היה בן 73 במותו. הוא הותיר אחריו את אשתו עיישה, בנותיו מרים ואסתר ובנו משה שגדל להיות מהמשפיעים על היישוב בארץ. שנות הלידה של מרים ואסתר אינן ידועות.

קברו של יצחק אשולין
ברחוב יהודה מרגוזה ביפו

על המצבה נחרט:
כְּנֹר נִבְכָּה וְתָרַד מֵעֲנִינֵי דְמָעָה
וְעַפְפָּנוּ יוֹזִילוּ מִיָּם
עַל הָאִי שׁוֹפְרָא דִּיכְלִי
בְּיָרְעָא אִי הִסִּיר אִי
עֲנִיּוֹ מְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה
הָיָה הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימָנוּ
שָׁמֵשׁ לְפָנָי הַצְּבוּר
בְּיָרְבָעִים שָׁנָה וְעָתָה
אֵינָנוּ עַל זֶה הָיָה דָּוָה
לְבָנוּ כָּל עֵין תִּדְמַעַ
וְכָל לֵב יִקְרַע הַנֶּפֶס
בִּשְׁ"ט כַּהֵ"ר יִצְחָק
אשולין מ"ף ח"י ניסן
ה'תרע"ב ת.נ.צ.ב.ח.

למרות שמשה בנו, סבא שלי, היה חובב צילום, יש תמונות ספורות בלבד של יצחק. מסופר שסבא משה ניסה לצלם אותו מספר פעמים, גם בהיחבא, אך התמונות נשרפו והתקבלו שחורות. ביום לווייתו של יצחק שכר משה צלם מקצועי לתעד את הלוויה. אך גם כל צילומי הלוויה בהם מופיע הארון התקבלו שחורות, למעט אלה בהן מצולם הקהל שליווה את הארון. עיישה נפטרה בשנת 1919 ונקברה בהר הזיתים אך מיקום קברה אינו ידוע.

לעיישה, שהייתה כאמור בתו של יהודה לוי כהן, היו שבעה אחים ואחיות: יוסף אחיה הבכור, אחותה עילו, אהרון, חביב וחנניה שנפטרו ממחלות בגיל צעיר, ושמעון הקטן.

הקשר עם נצר הכהנים נשמר במהלך השנים, בעיקר בין שולמית ואברהם (עליהם מסופר בפרק על משה אשולין). חידשתי את הקשר איתם בשנת 2018 בימי השבעה של שולמית, כשסעדיה כהן, הנין של שמעון, האח הצעיר של עיישה, הגיע לניחום אבלים. סעדיה נפטר בשנת 2024.

יצחק ועיישה אשולין

שנות פעילות למען הקהילה היהודית

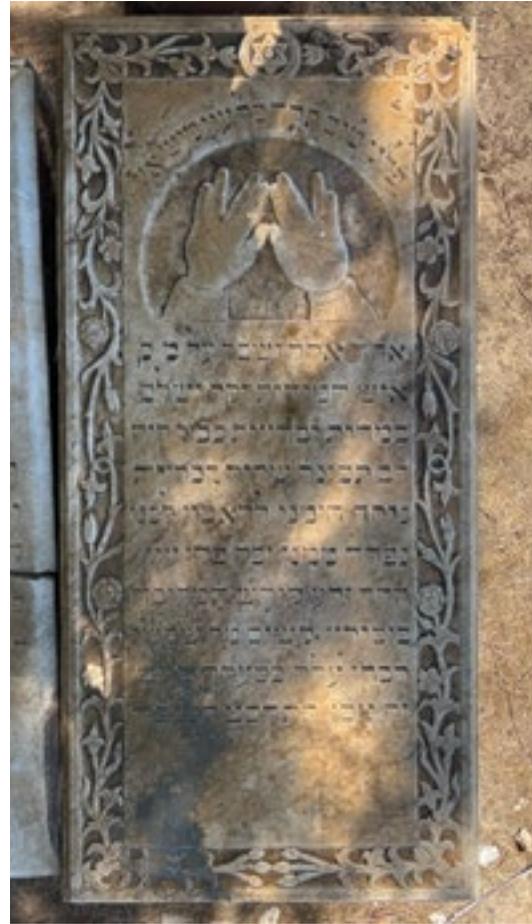

בסמוך ליאקוט נקבר בנה שמעון הכהן
שנפטר כשנה לפניו
על המצבה נחרט:
פלגי מים כל עין משיאי

אָהָה אָהָה וְשִׁבְרַ עַל מִקְ
אִישׁ חַמּוּדוֹת יָקָר וְשָׁלֵם
בְּמַדּוֹת וּבְדַעוֹת כְּבִיר רוּחַ
רַב תְּכוּנָה שְׂרוּחַ הַבְּרִיּוֹת
נוֹחָה הֵימָנוּ לְדַאֲבוֹן לְכַנּוֹ
נִפְרַד מִמֶּנּוּ יָפָה פְּרִי עֵץ
הַדָּר זָרַע קֹדֶשׁ הַמְדוּכָה
בְּיִסּוּרֵי קָשִׁים מֵר שְׁמַעוֹן
הַכֹּהֵן עָלָה בְּסַעְרָה בַּיּוֹם
יח ניסן התרסט תנצבה

9 באפריל 1909

בשורת הקברים הבאה לכוון הים נמצא קברה
של אסתר, אישתו של שמעון
על המצבה נחרט:

צִיּוֹן לְנַפֵּשׁ יִקְרָה
מְנוּחַת
הָאֵשֶׁה הַכְּבוֹדָה הַצַּדִּיקָה
וְהַמְדוּכָה בְּיִסּוּרֵי קָשִׁים וּמַרְגָּם
וְתִהְיֶה מְנוּחָתָה כְּבוֹד
מֵרַת אֶסְתֵּר נ"ע
בַּת עֲשָׂה אֶלְמֵנַת הַמְנוּחַ שְׁמַעוֹן
כֹּהֵן

עץ שושלת הכהנים בעמוד 54

קברה של יאקוט בבית הקברות
ברחוב יהודה מרגוזה ביפו
על המצבה נחרט:

כְּמָה נִבְכָּה וְתַרְדְּנָה עֵינַי דָּמְעָה וְעַפְפָּנּוּ יָזְלוּ
מִיָּם עַל
אֵשֶׁת חֵיל רַבַּת הַמַּעֲלוֹת
גּוֹמְלַת חֲסָדִים אֶת הַחַיִּים
וְאֶת הַמַּתִּים אֵשֶׁה. חֲכַמַת אִם
רַחֲמָנָה וּמְיַלְדֵת וְחוֹנְנַת דָּל
וְאֶבְלֵיִן הַמְבַכְּאֵת בְּיִסּוּרֵי
קָשִׁים וּמְרִים שְׁכָלָם אֶת שְׁלֶשֶׁת
בְּנֵיהֶם וְתַטַּת בְּדַאֲבוֹן לֵב מִמְּאֻקוֹת
דִּי כַהֵן נַע יָד אִיר תִּרְעֵ תַנְצַבָּה

23 במאי 1910

קברו של לוי הכהן בבית הקברות
ברחוב יהודה מרגוזה ביפו
על המצבה נחרט:

וּלְהָאֵי שׁוֹפְרָא דְבַלֵּי בֶּאֲרַעָא
מ"ק
אִישׁ צַדִּיק תְּמִים יִרְא אֱלֹהִים
הַזְקֵן הַכֶּשֶׁר ש"ף ע"ל ש"ף
נִפְיָק מֵרַבִּיץ תּוֹרָה בְּרַבִּים חַח
הִישׁ כְּמוֹהוּ לְוֵי הַכֹּהֵן ז"ל וְהַמְר"ר
בַּה בַּשׁ כַּא לַח"ו אַב הַתְּרַנ"ג
תַּנְצַבָּה

7 במאי 1893

משה אשולין 1877 — 1959

סבא משה, בנם של יצחק ועיישה, נולד ביפו. הוא היה שלישי לאחיותיו אסתר ומרים. את חינוכו הראשון קיבל בתלמוד תורה של רבי לוי הכהן, סבו מצד אימו עיישה. היה זה תלמוד התורה הראשון ביפו. את לימודיו החילוניים השלים בבית הספר אליאנס ביפו שהשתייך לחברת "כל ישראל חברים". לאחר סיום לימודי בית הספר היסודי יצחק אביו שילב אותו בלימודי מסגרות אצל ליאון שטיין. משה היה שובב מצעירותו: הוא אהב לשחות בים מחוף מנשייה אל האוניות שעגנו במרחק רב מהחוף, או אל סלעי אנדרומדה מול יפו.

לאחר מספר שנים התחיל לעבוד עם עורך הדין דוד מויאל, בעל קרקעות עשיר. בשנים אלה העלייה מהמגרב וממזרח אירופה התגברה ונקלטה בסיועו של אברהם מויאל, דודו של דוד, בנים למשפחה האמידה ביותר ביפו באותה עת. הצורך בהרחבת היישוב התגבר וסבא משה כנראה זיהה את ההזדמנות לשפר את מעמדו ואת חזונו של אמידי השכונה לסייע להרחבת היישוב.

סבא משה עבד במשרדו של עו"ד דור מויאל במשך עשרים ושתיים שנים. הוא השתלב בניהול העסקי והתמחה בחוקי הקרקעות העות'מאנים המסובכים ועזר בכישת קרקעות והרחבת היישוב היהודי בארץ. גאולת הקרקעות התרחבה עד בית עובד, בית חנן ושטחים נרחבים ליד רחובות. בהשתדלותו ובסיועו נוסדו השכונות העבריות הראשונות בגבול יפו תל אביב: שכונת ברנר, מחנה יוסף, כרם התימנים, שכונת אהרון ושכונת אהל משה - השכונה היהודית האחרונה שהוקמה בסביבה לפני אחוזת בית. בשכונה זו ברחב פינס 23 הקים את בית המשפחה. שמה של השכונה נובע משם הפרטי של שלושת מייסדיה, משה אשולין, משה אלבז ומשה עטיה.

הראשונים שבנו בתים בשכונה היו שמואל תג'ר, יוסף משאט, סעיד יעיש, יצחק גולדשמידט, יוסף אלקיים, אליהו מויאל ורחמים מויאל, בניו של רבי יצחק מויאל. כפי שעולה מהשמות - רוב תושבי השכונה היו יהודים מצפון אפריקה, מרוקו ואלג'יריה, אליהם נוספו מספר יוצאי תימן ויהודים יוצאי מזרח אירופה. במהלך השנים השכונה התרחבה ו"נבלעה" בנווה צדק, לימים תל אביב. בסיועו של סבא משה הוקמו גם שכונות 'ברנר' ו'כרם התימנים'.

משה אשולין

בתו שושנה מספרת:
 מספרים על אבא שהיה מפונק ועשה תמיד כרצונו. הוא אהב לדהור על סוסים ונהג לשחות מול חופי יפו עד לסירות שעגנו בעומק החוף ולסלע אנדרומדה.

סיפור ששמענו עליו באחד הלילות הקרים בזמן שצלינו ערמונים ליד התנור: בילדותו אהב להעיף עפיפונים. באחת הפעמים הכין עפיפון גדול במיוחד והשתמש בחוטים חזקים שקיבל מדייגי יפו. הוא עלה לגג, הניף את העפיפון לאוויר ולא שם לב שהגיע לקצה הגג, עד שנתלה באוויר, נישא על ידי העפיפון. השכנים הסתכלו בתדהמה וחיכו לנחיתתו הרכה.

למרות הסיכונים הרבים שארבו בדרכים בתקופה זו, שודדים ערבים שלא חסו על איש בלילות גשומים וקרים, המשיך את פועלו והדרים עד באר שבע. סבא היה מוכר כאיש אמין ומכובד שדבר לא עמד בפניו. הוא היה גבה-קומה, בעל מבנה גוף חזק ושפם גדול. כל כולו הקרין הדרת כבוד. ערביי הסביבה נהגו לכנות אותו "אבו-אלדבח" - אבי השוחט. בעוד רבים נהנו מרווחים גדולים ממכירת קרקעות, הוא הסתפק במועט והונע משאיפתו ומטרתו לרכישת קרקעות והרחבת היישוב היהודי בארץ.

ראשי משפחות שעלו ממרוקו ליפו בערך באותן שנים, היו ידועים ופעילים בקהילה. הרב אליהו שמול עלה ממרוקו הספרדית והשתקע ביפו. הוא נשא לאישה את רחל שמחון. לזוג נולדו חנה, אברהם ומלכה (ריינה). הוא היה מורה בחדר, מכאן כינויו "המלמד" ולכן הוצע לו ללמד את ילדי הקהילה היהודית בעזה. ההצעה כללה שכר גבוה ומקום מגורים. הרב ומשפחתו ירדו לאורך החוף מיפו לעזה ויחד עם החכם ניסים אלקיים ואברהם חיים שלוש הקימו באזור "תלמוד תורה" ומניין. שלוש המשפחות שכרו יחד בית בן תשעה חדרים ברחוב הזית (חארת אל זיתון) בשכונת בית חאנון בחלקה הצפוני של עזה. לכל משפחה הוקצה חדר. המטבח והשירותים היו משותפים. שאר החדרים יועדו לאורחים, לחנות, לבהמות וחדר לבית כנסת ותלמוד תורה. באזור היה חמאם ששימש כמקווה לטהרה והקהילה גדלה. בשנותם בעזה נולדו לרב אליהו ולרחל שני ילדים נוספים: מזל ומשה.

עזה. ימי התהילה

בסוף המאה ה-19 ותחילת המאה ה-20 מנתה העיר עזה כ-16,000 תושבים. האוכלוסייה הייתה במצב כלכלי טוב בזכות הקרקע הפורייה וגידולי שעורה, שיוצאה לבריטניה בהיקף של כ-30,000 טון בשנה. היא נודעה באריגת בדי משי קלים אשר שווקו באירופה. בשם בד גאזה ושימשו בעיקר לחבישה. העיר משכה אליה חקלאים יהודים. הישוב היהודי בעזה גדל לאיטו ומנה כ-50 משפחות. בשנת 1886 נוספו אליו משפחות מירושלים ומחברון. בשנת 1908 מונה חכם ניסים אלקיים למוכתר השכונה היהודית בעזה.

מזל בת שלמה שמול ובעלה ניסים אלקיים אנשי עזה. ניסים סחר בשעורה לייצור בירה בסקוטלנד. (ויקיפדיה. צילום: הספרייה הלאומית)

סבא משה נהג לבקר את משפחתו של הרב אליהו שמול בעזה. בביקורים אלה הכיר את בתם חנה, אישה יפה צנועה ושקטה. לימים בא לבקש את ידה. קרוב ממשפחת שמול סיפר "האריה של יפו בא לקחת את הכוכב של עזה".

בשנת 1902 סבא משה וחנה באו בברית הנישואין. מספרים על סבא שבאחת הפעמים בהן רכב לרחובות התנכל לו פרש שעקב אחריו. בין השניים התפתח מאבק. סבא ירה בפרש וקבר אותו בצד הדרך. המקרה ערער אותו והוא חלה. ככל הנראה, כתוצאה מכך רק שלוש שנים לאחר האירוע המטלטל הצליח להביא לעולם צאצאים. בשנת 1905 נולד לוי בנם בכורם של סבא וסבתא. כמנהג הימים נהגו להצמיד לשמו של הבן הראשון את הכינוי 'בכור'. בכור לוי. במשך כל חייו כולם קראו לו בכור. כפי שיסופר בהמשך, אחריו נולדו: אליהו שלא האריך חיים, שושנה, שולמית, יצחק, יעקב ואברהם.

בתו שולמית מספרת:
 סבתא עיישה (אימו של משה) חותנה בגיל תשע והחלה להביא ילדים לעולם. אולם בגלל גילה הצעיר וחוסר ידע, התינוקות מתו בלידתם. הראשונות לשרוד היו הבנות אסתר ומרים. אבא נולד הרבה שנים אחריהן. באותם ימים, כסגולה לאריכות ימי הנולד, הוא נמכר ונקנה שוב על ידי אימו. משה היה ילד מפונק והמשפחה נאותה לרצונו. בגלל היותו בן יחיד ובגלל הריונה המאוחר של אימו נהוג היה להלבישו בבגדים משומשים עד גיל בר המצווה. אז חגגו עם בגדים חדשים.

מימין: משה, בכור, חנה ואחותה מזל

1911 תרע"א. מימין, משה אשולין ובכור במרכז

הרב אליהו שמול, אביה של סבתא חנה, נפטר בגיל 47 מדלקת ריאות. במלחמת העולם הראשונה ירדה אלמנתו רחל עם ארבעה מילדיהם, אברהם, מלכה - ריינה, מזל ומשה מעזה למצרים. החמישה התגוררו באלכסנדריה. בשנת 1931 חזר משה ארצה בגפו ואומץ על ידי אחותו הגדולה חנה עד שהתבסס כלכלית. אברהם חזר בשנת 1936, מזל וריינה עלו לאחר קום המדינה.

שורה עליונה: בית הכהנים בו נולד בכור, ברחוב כל ישראל חברים 2 בנווה צדק (אז נווה שלום) עם לוח ההנצחה. מימין: בכור בן שנה בערך. משמאל: השקט שלפני הסערה. 1912 שנתיים לפני מלחמת העולם הראשונה. חנה, משה ובכור

המזרח התיכון במלחמת העולם הראשונה

בשנת 1916 החלו הבריטים לגבור על העות'מאנים. חצי האי סיני נכבש ובשנתיים שלאחר מכן השלימו את כיבוש ארץ ישראל, לבנון ומערב סוריה. המערכה לוותה בקרבות מרים ואבדות רבות. שנות המלחמה היו קשות מאוד עבור היישוב היהודי בארץ ישראל, שסבל מגזרות כלכליות ולאומיות שהטילו העות'מאנים. כולם חוו מחסור במזון ובתרופות ואוימו

על ידי ההפצצות של הספינות הבריטיות והצרפתיות. מנהיגי היישוב ויהודים רבים גורשו מהארץ. בהמשך גורשו אלפים נוספים מבתיהם ביפו ותל אביב ונאלצו לנדוד בארץ בעוני וברעב. הציבור היהודי היה חלוק בעמדתו אם לתמוך באחד הצדדים הלוחמים, או לשמור על ניטרליות. רבים אימצו אזרחות של אחת המדינות האירופאיות שביקשו דריסת רגל באיזור.

מקור: הספרייה הלאומית

הצהרת בלפור מאורעות תרפ"א ותרפ"ט ועד הקמת המדינה

שלהי מלחמת העולם הראשונה סימנו את התפוררותה של האימפריה העות'מאנית. בריטניה ראתה לנכון לתמוך בתנועה הציונית בתקווה לתמיכה לביסוס מעמדה באזור. היישוב היהודי בארץ קיבל את מדיניותה ותפיסתה שיישוב יהודי גדול ומשגשג בארץ הקודש תחת פיקוחם של בריטניה, בעלות הברית ואמריקה, יתרום לשלום וקידמה במזרח הקרוב. בנובמבר 1917 הכריזה בריטניה על כוונה זו בהצהרת בלפור. היישוב הערבי זיהה את השינויים שחלו באזור ואת ההשתלטות הבריטית

והצרפתית. הם התאכזבו מתוצאות הפרעות בשנת 1900 והתנגדו להסכמי סייקס - פיקו ממאי 1916, שקבעו גבולות חדשים במזרח הקרוב. הם גם דרשו להקים בית לאומי ערבי ולמנוע עליית יהודים. במאורעות תרפ"א (1921) ומאורעות תרפ"ט (1929) התחוללו מעשי טבח ביהודי יפו והתפשטו ליישובים נוספים כמו פתח תקווה, חדרה, רחובות וירושלים. הבריטים שניסו להרגיע את הרוחות הקימו ועדות חקירה שבעקבותיהן פורקו הגדודים העבריים וחל איסור על נשיאת נשק.

מקור: ויקיפדיה

1914 - 1918 משפחת משה אשולין במהלך מלחמת העולם הראשונה

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה ב-1914 נאלץ רוב הישוב היהודי לעזוב את הארץ. חלק מהמשפחות, כמו משפחת שמול, נשאו אזרחות בריטית וירדו למצרים. משפחות אחרות עברו לצרפת. האשולינים, שהיו בעלי אזרחות ספרדית, השתדלו להישאר במקומם למרות הקשיים והרעב עד אשר גורשו צפונה, לפתח תקווה ומשם לכפר סבא, זיכרון יעקב, עפולה וצפונה.

המשפחה יצאה מיפו עם עגלה רתומה לסוס ומעט מטלטלים. בדרך עברו תלאות, רעב, וחלו בטיפוס. בזכות קשריו של סבא משה עם קצין גרמני, ששירת במחנה צבאי ליד כפר סבא, הצליחו לקבל אישור מיוחד לעבור לטבריה ברכבת. לא ברור מדוע המשפחה התפצלה אבל יודעים שבאזור זיכרון יעקב נפרדו משה ומשפחתו מעיישה והמשיכו צפונה. עיישה כנראה הצטרפה למשפחת הכהנים אך מאז לא ידוע לנו על המשך חייה או על מקום קבורתה. המשפחה שרדה את המלחמה הודות לתושייתו של סבא משה שדאג לקנות שקי אורז, שעועית, חומס ותורמוס. סבתא חנה הייתה מבשלת את הקטניות ובבוקר אבי, בכור, שהיה אז בן תשע בלבד היה מכין גביעים מניר, ממלא אותם בתורמוס ומוכר בדרכים.

במהלך המלחמה התרחבה המשפחה. בשנת 1914 נולדה שושנה אחות ראשונה לבכור. בשנת 1916 נולדה שולמית. שולמית הקטנה חלתה בכולירע והייתה בסכנת חיים. הרופא שבא לבדוק אותה חשש להיכנס לבית. הוראות הטיפול שנתן בעודו עומד מחוץ לדלת כללו אמבט חם עם יין ודיאטת מרק עוף. שולמית התאוששה לאט אך נשארה חלשה ופגיעה למחלות. הליכתה לא הייתה יציבה, נפלה ונפצעה פעמים רבות. בהמשך חלתה בדלקת ריאות ונאלצה להפסיק את לימודיה. היא נשארה בבית וסייעה לסבתא חנה במטלות המשפחה.

עם סיום המלחמה ב-1918 חזרה המשפחה לשקם את ביתה ברחוב פינס 23 פינת רחוב מולכו. בית בן ארבעה חדרים ומטבח עם באר, בתוכה ציננו בשבתות אבטיחים ובירה. הבית היה ממוקם מול בית המרחץ וליד התנור השכונתי, לשם היו לוקחים את החמין של שבת, אופים את העוגות הנהדרות, המעמולים, הכעיק המלוחים והחלות. לקראת ערב שבת אפשר היה לראות את השכנים צועדים, נושאים סירים שהוכנסו לתנור הגדול. התהלוכה חזרה על עצמה בשבת בבוקר כאשר אספו אותם לארוחת השבת.

המשפחה המשיכה להתרחב. בשנת 1919 נולד יצחק, יעקב ב-1922, ובשנת 1924 נולד אברהם. שושנה אחותם הגדולה, הייתה כנראה נערה פעילה ויזמית והלכה בעקבות סבא. מספרים שבשנת 1928 בהיותה בת 14 פנתה לחברת רוטנברג, והצליחה לחבר את הבית למים זורמים ולחשמל. (פנחס רוטנברג ממנהיגי היישוב העברי וחלוץ התעשייה המודרנית בארץ ישראל, פעל מטעם ההסתדרות הציונית מול המנדט הבריטי להקמת תחנות כוח ומפעלי מים לצורך פיתוח הארץ. הוא הקים את "חברת החשמל לפלשתינה").

כשבגרו והחלו להקים משפחות סבא דאג לשכן את כולם בבית המשפחה. לימים, השאיר הנחיות לגבי חלוקת הבית בין האחים לאחר מותו.

סבא חזר לפעילותו הציבורית לקחת חלק בהכנת קרקע להרחבת הישוב ביפו ולעזור לעולים החדשים שהגיעו מאירופה בתחילת דרכם בארץ. שליטתו בשפות ערבית ועברית אפשרה לו לתקשר ולפשר בין האוכלוסייה היהודית לערבית והוא שמש כעין מוכתר בשכונות.

עם הקמת השכונות העבריות הראשונות מחוץ לחומות יפו החריפו ההתנכלויות והפרעות מצד הערבים. סבא דאג להקים קבוצות מקומיות לשמירה מפני גנבים, שודדים ופורעים. הוא היה מוכר כאיש חזק וחסר פחד. מסופר שכאשר הידיעה שסבא, מוסה כפי שקראו לו הערבים, עומד בראש השומרים, הפורעים הדירו רגליהם מהשכונות שבפברבי יפו.

הבית ברחוב פינס 23 כפי שצולם בסוף שנות השמונים

עומד: בכור. שורה אמצעית, מימין: משה, יצחק, חנה. עם אברהם בידיה. לפנייהם: יעקב ושולמית

בתיה מספרת:

בשנת 1929 ביקש משה מדוד מויאל שישלח לו נשק להגנה מפני הפורעים הערבים. דוד שלח אישה ישראלית מרחוב מוהליבר לבית ברחוב פינס. היא הייתה לבושה בגלימה ערבית ועל כתפה נשאה מחצלת מגולגלת בתוכה החביאה רובים. היא הגיעה לרחוב פינס באמתלה שילדים מתנכלים לה. משה שציפה לבואה, חיכה לה כבר בפתח הבית. הוא הזמין אותה פנימה, פרק ממנה את כלי הנשק וליווה אותה חזרה לביתה.

בנוסף, סבא רכש נשק ותחמושת שהועברו ללוחמי ארגון ההגנה בתקופת מאורעות 1921 - 1929 ועד 1948. בית המשפחה שימש כסליק. הבאר הוסבה למרתף. הירידה אליו הייתה דרך דלת עץ קטנה ברצפת הבית שהוסתרה על ידי שטיח. פעילות זו אילצה לא אחת את בני המשפחה לישון על מזרונים ולהסתיר את כלי הנשק בגופם. האקדח המפורסם של מפקד ההגנה אליהו גולומב אשר מוצג במוזיאון ההגנה היה שייך לסבא.

מספרים שסבא היה בקיא בכל הנוגע לתולדות הישוב העברי ביפו. לימים, הסופר דוד תדהר, אותו הכיר משכונת נווה שלום, נעזר בדיעותיו להשגת צילומים וחומר תיעודי להכנת "האנציקלופדיה לחלוצי היישוב ובוניו", אותו ערך.

שושנה זוכרת:

את הקפה היינו קולים בבית. מכניסים פולים ירוקים לגליל מתכת שעמד על מנגל ומסובבים אותו מעל הגחלים. לאחר מכן מצננים ומעבירים למטחנת נחושת. אלוף הקולים היה יעקב. כל משפחה אפתה לחם בעצמה. סבתא הייתה לשה בצק לפני השינה. בבוקר, לאחר שתפח, סידרה כיכרות בתבנית לאפייה בתנור השכונת.

עומדות: מימין, שושנה ושולמית
יושבים: יעקב, אברהם וזאקי

זאקי מספר:

צפון תל אביב היה אז רחוב אלנבי. לפעמים היינו מצפינים עד למושבה הגרמנית, שכונת הטמפלרים (היום שרונה). היינו מסתובבים יחפים בחולות, מטפסים על עצי הג'ומס (השיקמים), קוטפים פירות מעצי התאנים ומקלפים סברס. פיתחנו מומחיות לקילוף. היינו מגיעים מוקדם בבוקר כשהפירות מלאים בטל והקוצים לא היו מתפזרים, מחברים קופסת שימורים למקל ומקרבים אותה לפרי שיפול לתוכה.

מימין: יעקב וזאקי

בכור לוי אשולין 1977 — 1903

אבי, בכור לוי אשולין, נולד בשנת 1903 בבית סבא וסבתא (בית הכהנים) ברחוב כל ישראל חברים 2 בנווה שלום. את טקס פדיון הבן ניהל אחד מבני משפחת הכהנים, ופדה אותו בעיר (חמור צעיר). סבתא עיישה שרצתה שהרך הנולד יהיה שקט, עטפה את כל גופו בחיתול, כמנהג המרוקאים, במשך ארבעים ימים. לקראת סיום מלחמת העולם הראשונה חגג בצנעה את בר המצווה בטבריה. עם תום המלחמה, המשפחה הרחבה, שהתפצלה עם הגירוש מיפו, התאחדה בנווה שלום. בכור החל ללמוד חייטות ועבד אצל החייט רחמים מויאל ביפו ולאחר מספר שנים עבר לעבוד בחנות של משפחת בן יקר לבדי חליפות לגברים, בפינת הרחובות נחלת בנימין ומונטפיורי, שם עבד עד שנת 1951.

המשך סיפור חייו יסופר בפרק הבא

המשפחה ביום הנישואין של שולמית ומרטין. בכור עם פפיון משמאל לשולמית, ובתיה מאחוריו

שולמית 1916 – 2018 מאיר (מרטין) רייס 1920 – 1984

שולמית נישאה למאיר (מרטין) בשנת 1954. הריונה הראשון לא צלח והתינוקת לא האריכה ימים. בנם הראשון צבי (צביקה) נולד ב-1956 ומשה נולד ב-1959. המשפחה עברה למושב נאות הכיכר בדרום ים המלח בשנת 1968 וחזרה לביתם בקריית שלום ב-1971. צביקה התגייס ומשה נשאר בקיבוץ עד שנת 1975. עם חזרתו הצטרף לקבוצת הפועל חולון ונבחרת הנוער של ישראל. לאחר השחרור, משה המשיך ללימודים באוניברסיטת New York Tech והצטרף לקבוצת הכדורסל שם.

בשנת 1984 מרטין הלך לעולמו. שולמית נשארה קרובה לחיק המשפחה בביתם בקריית שלום יחד עם צביקה עד נישואיו לפזית. לאחר הנישואין הם עברו לקריית אונו שם נולד בנם איל. הוא נשוי לאור ואב לבנם אדם.

משה חזר לארץ, התחתן והתגרש והמשיך לשחק בנבחרות חולון ירושלים ואילת. בתקופה בה שיחק בנבחרת אילת, התחתן עם שרון אדלר ונולדו להם שני ילדים: בן ואריאל. בן נולד ב-1990 ושלוש שנים לאחר מכן נולדה אחותו. בן גדל בתל אביב ושיחק בנבחרת ישראל ובליגת העל וכיום חי ולומד במיאמי. אריאל נשואה לגיא ברונפלד ולהם בת חמודה בשם רובי. בשנות ה-2000, לאחריו גירושיו השניים, משה הכיר את איזבל פרולוב. איזבל היא אם לשני ילדים: רומן ואנסטסיה. משה ואיזבל התחתנו בנישואין אזרחיים וכיום חיים בצפון האי אֶבְיָה ביוון ומנהלים מלון משפחתי.

אמיר זוכר

לוויית אצל משפחת אשולין היו אירוע של חגיגת חיי הנפטרה אני זוכר שלאחר הקבורה של דוד מרטין חזרנו כולם לדירה של דודה שולמית שהתמלאה באנשים. בבית הייתה תכונה רבה. השולחן מיד התמלא בבוריקסיס, מלפפונים חמוצים, זיתים, גבינה מלוחה וביצים קשות ובמקביל כולם מילאו כוסות בערק. לכמה שעות העצב הוחלף באהבה ואחדות.

אברהם מספר:

שולמית הייתה שקטה והקפידה לעזור לאמא. גיהצה וסידרה את הבגדים בארון. היא הייתה מתעוררת מוקדם כדי להכין לנו כריכים לבית הספר. תמיד התלוננו על התפריט הקבוע של גבינה מלוחה בכריך.

אחיו ואחיותיו של אבא

שושנה 1914 – 2007 חזקיה תג'ר 1914 – 2000

בשנת 1936 נישאה שושנה לחזקיה תג'ר, נצר למשפחה ותיקה ביפו שלקחה חלק בבניית אחוזת בית. הוא היה חבר הגנה ופעל לביטחון המדינה. הזוג עבר לגור ברחוב כפר גלעדי, ומשם לרחוב החשמל. בשנת 1940 נולד בנם הראשון שמואל (שמוליק) והמשפחה עברה לגור ברחוב מונטפיורי 44. בשנת 1945 נולד איתן ובשנת 1948 נולדה עדנה.

יום הנישואין של שושנה וחזקיה

30 ביולי 1940 פדיון הבן שמואל (שמוליק) תג'ר, בחדר הקידמי ברחוב פינס. עומדים מאחור: אברהם שמול (אח של סבתא חנה), יעקב, משה עטייה עם בתו, (משה עטייה היה שכן וידיד ויחד עם משה אלבז ומשה אשולין רכשו את הקרקע עליה הקימו את שכונת אהל משה), אברהם ויוסף תג'ר - אח של חזקיה. עומדת מימין עם שימלת פסים - בתיה, דודה שרינה, (אישתו של אברהם שמול), שושנה, חזקיה, הסבא שמואל תג'ר, הכהן הגדול שפודה את שמואל ומשה אשולין. בחזית מצד שמאל יושבת - סבתא חנה ולידה אילנה עם פיונג'ו (סרט) בשיער, לצידה שלום תג'ר וילדים ממשפחת תג'ר

יעקב 1922 – 1974
קלרה נחמיאס 1929 – 1998

יצחק (זאקי) 1919 – 2004
רבקה (קטי) קטן 1926 – 2016

יעקב נולד פג. מסופר שבגלל שלא היו אינקובטורים עטפו אותו בצמר גפן כדי שאפשר יהיה לשאת אותו. זאקי מספר שבילדותו הצטרף ללמוד בפנימייה נוצרית בירושלים יחד עם אחיו אברהם. כשחזרו לתל אביב הצטרף לצופי ים ליד הירקון. בהתקרב מלחמת העולם השנייה התגייס לחיל הים הבריטי כתותחן על סיפון אוניית משא ששטה בציר בין טרנטו באיטליה, מלטה, אלכסנדריה ופורט סעיד. האונייה הייתה בסכנה מתמדת מהפצצות מטוסי הלופטוואפה (חיל האוויר הגרמני) וצוללות הנאצים. באחת העגינות בפורט סעיד ביקר את משפחת שמחון שירדה למצרים בעקבות המלחמה. המפגש היה מרגש והמשפחה סיפרה על מראהו המרשים במדים הלבנים. האונייה בה שירת אכן הופגזה על ידי טורפדו של הנאצים ובעקבות האסון הוא שוחרר וחזר ארצה ללא פגע. בחזרתו לאזרחות הכיר את קלרה נחמיאס שגרה במעלה רחוב פינס קרוב לרחוב לילינבלום. הם נישאו בטקס צנוע בשנת 1947. שנתיים לאחר מכן נולד בנם הראשון בועז (בוזי) ובשנת 1954 נולדה חנה. לאחר שירותו הצבאי הכיר בוזי את לסלי, שביקרה בארץ ממנצ'סטר. הם נישאו ובשנות השבעים העתיקו את מגוריהם לאנגליה, שם נולדו בתם דניאל ובנם יהונתן. חנה נישאה ליצחק בן שושן. נולדו להם דינה, קרן, דיקלה וחו.

יצחק נאלץ לצאת לעבודה בגיל צעיר. הוא השתלב בעבודות במשרדי חברת הפרדסנים המאוחדים ולאחר מכן בסוכנות ספנות שסללה את דרכו לעתיד. בערבים השלים את השכלתו בהנהלת חשבונות, אנגלית וידע כללי. המלחמה קטעה את עבודתו בחברת הספנות והוא נאלץ להצטרף לקואופרטיב אוטובוסים בצריפין. הקואופרטיב שימש הן אזרחים והן את הצבא הבריטי ששכן בצריפין, אחד מבסיסיו באותם ימים.

בזמן המלחמה התנדב זאקי לצבא הבריטי ושירת ארבע שנים במצרים ובאיטליה ביחידות פיקוח על תנועת רכבות צבאיות. עם חזרתו הצטרף למשרד שמאות בו הכיר את רבקה (קטי) למשפחת קטן, משפחה ציונית שעלתה ארצה מסלוניקי. קטי עבדה בסוכנות ביטוח. הם התחתנו בשנת 1947. בפרוץ מלחמת העצמאות זאקי גויס למחנה בשכונת קריית מאיר, שכונה קטנה במרכז תל אביב שנבנתה בתחילת שנות ה-30. תפקידו היה לגייס חיילים לצה"ל מקרב עולים ששוחררו משורות הצבא הבריטי, הפולני והרוסי. קטי גויסה למחנה המטכ"ל בשרונה. עם שחרורו חזר זאקי לעבוד בספנות והצטרף לחברת צים. סמוך לתקופה זו נולדה בתם הראשונה דפנה-חנה ואחריה נולדה נוגה-לוסי.

עוד בטרם לידת בנותיהם, כשמצבם הכלכלי השתפר, זאקי וקטי עברו לגור בתל אביב ברחוב אמיל זולא, סמוך לשדרות קרן קיימת, לימים הוחלף שמן לשדרות בן גוריון. זמן קצר לאחר מכן בשנת 1957 קבל זאקי תפקיד כנציג חברת צים בעיר הנמל טקורדי בגאנה, שקיבלה באותם ימים עצמאות מבריטניה. אחד הצעדים הראשונים שננקטו על ידי ממשלת ישראל היה הקמת חברת ספנות משותפת לצים ולממשלת גאנה. החברה נקראה "קו הכוכב השחור". זאקי, קטי והילדות דפנה ונוגה עברו להתגורר בטקורדי למספר שנים. לאחר מכן זאקי הועבר ללאגוס שבניגריה. גם שם הוקמה חברת ספנות מקומית בשיתוף עם חברת צים. בשנת 1963 חזרו ארצה ורכשו דירה ברחוב אבן גבירול בתל אביב. בשנת 1979, לאחר מות חותנו, הצטרף זאקי כשותף במשרד עמילות מכס עם הדוד של קטי.

לאחר מלחמת יום כיפור נישאה דפנה לקובי חיון, בעל קירבה למשפחה. נוגה נישאה לדני ליבשטיין. מאז חזרתם מגאנה, זאקי פעל כחבר במוסדות עולי יוון וכן במטבח לנזקקים. לאחר 17 שנים חזר לעבודה במגזר הספנות עד לפרישתו בגיל 80. יצחק נפטר בשנת 2004 וקטי נפטרה בשנת 2016.

20 באוגוסט 1945 יעקב ליד הספינקס והפירמידות בביקור במצרים בזמן השירות בצי הבריטי

17 באוגוסט 1947 זאקי וקטי נישאים

יעקב וקלרה במטבח בדירה בקריית שלום

מימין: דפנה, בוזי ונורית

קריית שלום - מעוז המשפחה החדש

למעלה: בת מצווה לחנה'לה בבית של יעקב וקלרה. מימין: משה רייס, אמיר, חנה (נשענת), צביקה, עופר ודורי

למטה: צהריי חג אצל אברהם בקריית שלום. מימין: יעקב, בכור, זאקי ואברהם

אברהם מספר
 בצעירותי אבא היה מקפיד שאצחצח את נעליו. כשהייתי מתחיל במלאכה הוסיף גם את נעליה של אמא. שולמית וזאקי ראו כי טוב והביאו גם את נעליהם. חששתי להתלונן. פעם אחת זאקי ויעקב התקרבו והעמידו פנים שהם מתכוונים לעזור אבל ציירו עם המשחה שפם על הספה. למרות גילי ברחו מחמת כעסי וחזרו רק כשנרגעתי.

אברהם, משה בנם הבכור ומזל

אברהם (אברם) 1924 – 2015 מזל אקטע 1923 – 2020

אברהם היה ילד שובב במיוחד. כמו אחיו למד בתחילה בבית ספר תחמוני. בשנת 1932 עבר ללמוד בבית ספר אליאנס ובשנת 1936 עבר לפנימייה בירושלים למשך שנתיים. בשנת 1942 התגייס לפלמ"ח. אברהם דיבר ערבית כשפת אם ובסוף שנת השירות הראשונה הצטרף ל"מחלקה השחורה" שעסקה בהכשרת פעולות ריגול בשטחים ערבים. בשנת 1944 לאחר שנפצע שוחרר ועבר לשרות מילואים. בשנה זו הכיר את מזל אקטע מרחובות במסיבת חנוכה. לאחר שנתיים התחתנו בוועד הקהילה בתל אביב בטקס צנוע. ב-1947 עם פרוץ מאורעות תש"ח גויס שוב כצ'ח בחזית הדרום של תל אביב. באותה שנה נולד בנם הבכור משה. בשנת 1951 עבר קורס קצינים ונשלח עם דרכון בריטי על ידי חיל המודיעין לפעולות ריגול בשטחים ערביים. באותה שנה נולדה בתם נורית. בשנת 1955 בזכות שירותו בצבא קבע הצליח לרכוש דירה בקריית שלום ומסר את דירתו ברחוב פינס לאחיו יעקב ואשתו קלרה. בשנים הבאות עבד במספר משרות, ביניהן במפעל לדבקים שם נפצע בתאונה כאשר נפל מגובה 12 מ' מגג שקרס. ידיו נפגעו באורח קשה אך הוא החלים ובעזרת אלי ראובני הצטרף ל"אל על" במחלקת ייבוא ויצוא. בשנת 1963 נולד עופר. בשנת 1968 הצטרף למסדר "הבונים החופשיים".

משה התאלמן מאישתו רבקה לאחר שנולדו להם מיטל ומיכאל (מיקי). הוא עבר לגור בבצרה ונישא בשנית לליז ונולדו להם דניאל ויונתן. נורית נישאה למשה טבע ונולדו להם שרון גל ואלעד. בזמן לימודי וטרינריה עופר הכיר את לילך. הם נישאו ונולדו להם רועי, עומר ויעל. בערוב ימיהם עברו אברהם ומזל לביתו של משה בבצרה וטופלו במסירות ע"י משה, ליז והמשפחה.

אברהם מספר:
 זאקי היה עסוק בלימודים. כשגדל שקע בעבודה והיינו נפגשים רק בבית הכנסת ובארוחת שבת.

לוח ההנצחה על הבניין שהוקם
ברחוב פינס 23
משמאל: משה אשולין

סבא משה נפטר בשנת 1959 ונקבר בבית הקברות בנחלת יצחק באזור חלוצי הישוב העברי. סבתא חנה נלקחה תחת חסותו של בנה בכור. הוא ואמי רצו לעבור לדירה מרווחת יותר בקריית שלום ולשכן איתם את סבתא. מכוון שידו לא הייתה משגת באותם שנים, קבל מאחיו אברהם הלוואה, ששולמה במלואה עד שנת 1966.

עם הזמן עברו להתגורר בשכונה גם שאר האחים, שרצו להישאר קרובים זה לזה. שושנה, מתוקף היותה חברת הסתדרות, הצליחה לרכוש דירה באזור, אליה עברה עם חיזקי והילדים. זמן קצר לאחר מכן, עברו לאזור גם שולמית ומרטין, ויעקב וקלרה ובני משפחותיהם.

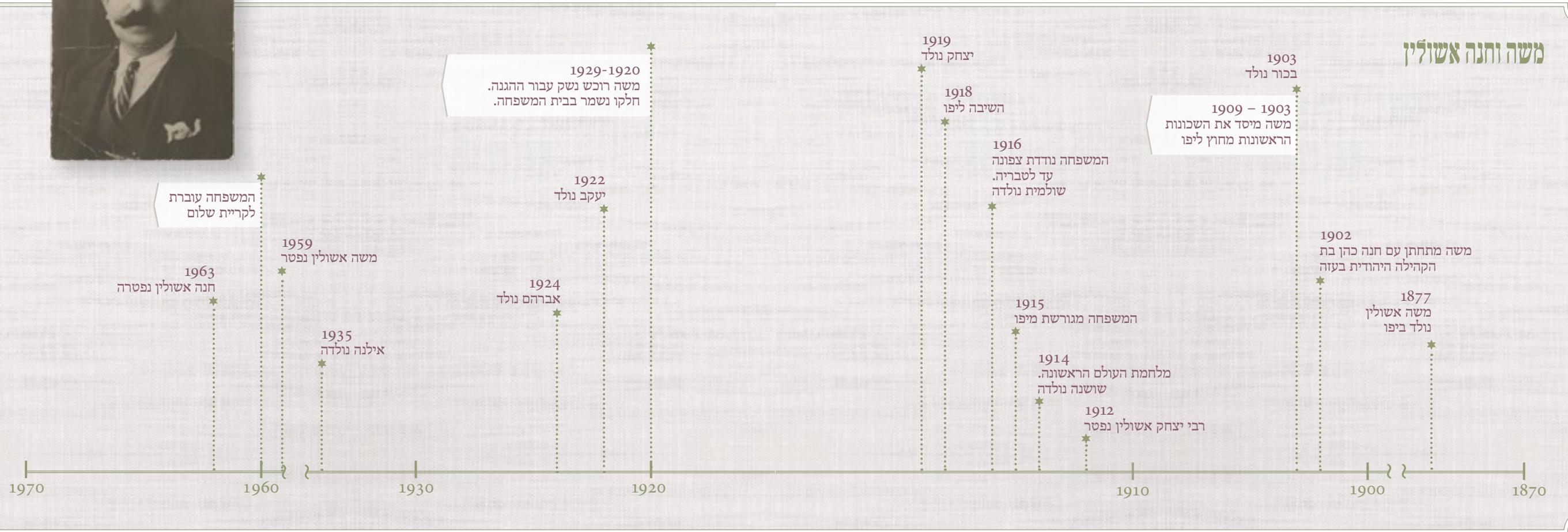
בית המשפחה ברחוב פינס הושכר כמחסן אך עם השנים הלך והתבלה ונהיה רעוע. השכונה ירדה מגדולתה והפכה לשכונת עוני. הבית ננטש. בשנות התשעים נהרס וביוזמתו של קובי חיון, בעלה של דפנה, הוקם בחלקה בית דירות עליו הוצב שלט המנציח את ההיסטוריה המשפחתית. דפנה וקובי חיון גרים במקום עד היום.

זאקי מספר

לאברהם, שהיה שובב חסר מנוחה ומלא אנרגיות, קראנו אברומלה. הוא נהג להסתובב בשכונה ולהעלים בפתאומיות בפניה מוסתרת, שם הבעיר מדורה קטנה "שועלה". היה מגיע הביתה לזמן קצר ונעלם שוב. אבא נהג לכנות אותו "האב-איריח", (בערבית: "נעלם כרוח"). רגע כאן, רגע נעלם. כולנו למדנו בבית ספר תחכמוני אך המורה שלא הצליח לקרוא אותו לסדר ביקש להעביר אותו לבית ספר אחר. משה נאלץ לשלוח את אברהם לפנימית סנט ג'וזף בירושלים. בגלל המצב הכלכלי הקשה, ועל מנת שאברהם לא יהיה לבד, צורף יעקב אחיו. שני האחים היו קשורים מאוד זה לזה.

משה וחנה אשולין

למעלה מימין: חנה, משה ושמוליק בחצר הבית
למטה מימין: יעקב משה, שושנה, לפניו יושב אברהם התינוק, זאקי, סבתא חנה,
שולמית ובכור
ממול: חוגגים בר מצווה. עומדים מימין: שולמית, שושנה, זאקי, בכור ובתיה.
יושבים: אברהם, משה, חנה ויעקב

בתירה טובי 1910—2007

אמי בתיה, בתם של מאיר טובי ורחל לבית זינו, נולדה בשנת 1910.

אביה, סבא מאיר (תאריך הלידה לא ידוע) עלה לארץ בשנת 1880 ממונסטיר שביוגוסלביה יחד עם אחותו פרלה. הם התיישבו ביפו. את סבתא רחל לבית זינו הכיר בשכונה והשניים נטעו את ביתם ברחוב פינס 1 בנוה צדק והקימו משפחה. סבא מאיר היה אומן נגרות והתמחה בחריטות עץ. הוא הקים ביפו נגריה קטנה ששירתה את האצולה הנוצרית באזור.

פרלה אחותו של מאיר התחתנה עם בן למשפחת מזרחי. נולדו להם רשל, בתיה ודוד.

רשל התחתנה עם חיים כהן, (אחות של חיים כהן היא סבתא של קובי חיון בעלה של דפנה) להם נולדו ניסים, מאיר, שלמה, שושנה ויוסף (פפו).

בתיה נישאה ליעקב טובי (אחיה של בתיה אמי).

דוד נישא לעמליה דנינו להם נולדו בת ושני בנים אך שמותיהם אינם ידועים.

מימין: בית הכנסת של קהל אראגון. משמאל: חורבות בית הכנסת של קהל פורטוגל. (יוצאי מקדוניה בישראל)

יהודי מונסטיר

מונסטיר בשמה הסלאבי, והיום ביטולה, שוכנת בחלקה הדרומי של מקדוניה, על הדרך הרומית העתיקה ויאה איגנטיה Via Egnatia המקשרת בין רומא לקונסטנטינופול. הקהילה היהודית בעיר התקיימה מאז המאה ה-12 ועד חורבנה בתקופת השואה והתגוררו בה יהודים, סוחרים ואמנים דוברי יוונית מתקופת האימפריה הרומית שכונו "רומניוטים". יהודים נוספים הגיעו לעיר מאזור הונגריה, צרפת ובוואריה. מהמאה ה-15 בזמן השלטון העות'מאני הגיעו לעיר מגורשים מספרד ומפורטוגל דרך סלוניקי וונציה. הם התקבלו באהדה ע"י השלטונות והקימו שני קהלי מתפללים עיקריים. קהל אראגון וקהל פורטוגל. המגורשים התגוררו ברובע נפרד בעיר בשכונות שנקראו "קורטיז'וס" (חצרות) והעיר הפכה למרכז רוחני ליהודים. מהמאה ה-17 ועד המחצית השנייה של המאה ה-19 העיר עברה תהפוכות. הגירה מהעיר ווסקופויה באלבניה הפכה את מונסטיר לעיר מסחר משגשגת שהוכרזה ע"י העות'מאנים כעיר הבירה של איילט רומליה, הפרובינציה החשובה באימפריה.

גם בזמן שהאימפריה העות'מאנית סבלה ממלחמות ושקיעה כלכלית, מונסטיר נהנתה משגשוג הודות לתנועת הטנזימט, שכללה רפורמות בהשראה אירופית. בעיר שכנו מגוון לאומים וזהויות עם מנהגים ואמונות שונים. במחצית המאה ה-19 חיו בעיר צוענים, יהודים, קטולים, אורתודוקסים, יוונים ומוסלמים. כולם הוכרו ע"י העות'מאנים לפי דתם. נוצרים רבים החלו לזהות עצמם פחות על פי הדת

ויותר לפי הלאום: סרבים, בולגרים או יוונים. היהודים, בגלל השיוך הדתי נהנו מהפריחה הכלכלית, נשאר לגור בקורטז'וס ושמרו על אורחות חייהם ועל דתם. הודות לכך נשמרה הספניולית (לאדינו) ששימרה ביטויים ספרדיים עתיקים במיוחד בצורת ההגייה ובאיות שהיה ייחודי ליהודי העיר. הקהילה הייתה קרובה. אירוע דתי במשפחה, כמו ברית, היה אירוע של הקהילה כולה. ילדים למדו בבתי ספר קהילתיים "סְקוֹלִיטָה" שנוהלו בידי נשים שכוננו Maestra ולאחר מכן עברו לתלמוד תורה. הנשים דאגו לגידול הילדים ומטלות הבית. החינוך לבנות הועבר דרך פולקלור של שירים, "רוֹמְנֵס", בהן סופר על ערכים יהודים, אמונה, מוסר דרך משלים בנוסף להיסטוריה.

ידוע גם על משפחות בשם טובי שמקורן במרוקו ועדן בתים אך משפחות אלה לא עלו ממונסטיר.

מקורות: דור ההמשך של יוצאי מקדוניה בישראל. יהדות ביטולה, ויקיפדיה. היסטוריה קצרה של יהודי מונסטיר. מאת מארק כהן. אתר sephardicstudies.org

בזמן התחקיר על מונסטיר נוצר קשר עם חוקר מאנגליה בשם דויד מנדוזה מארגון הגניאולוגיה הספרדית sepharadicgenealogy.com. גילינו שגם הוא נצר למשפחת טובי. בנבנידה טובי, סבתא רבה של דויד נישאה לאהרון מנדוזה בעיר גְּוִיס באנגליה בשנת 1730. המשפחה הגיעה מפורטוגל לאנגליה דרך אמסטרדם וונציה.

משפחת זינו

הוריה של סבתא רחל, שלמה זינו (וכנראה) מרגלית, הביאו לעולם ארבעה צאצאים: חנה, שימחה - זינה, רחל ובן ציון. שימחה האם הייתה בעלת מלון בשכונה הצעירה ברחוב שבזי.

חנה הבת הבכורה הייתה אישה רבת פעלים. היא התחתנה עם בן למשפחת בן ישראל, משפחה ירושלמית ותיקה ואמידה. חנה ירשה מבעלה קרקעות בתל אביב. לזוג לא היו ילדים. מספרים כי בשנת 1945 תרמה את אחת החלקות בצומת הרחובות נווה שאנן ורחוב לוינסקי בתל אביב ל"מטבח זול", קבוצה שסייעה לנזקקים בתנאי שיתאפשר לאחותה האלמנה רחל ובנה סולומון להתגורר שם עד יום מותה של רחל.

שימחה (זינה) הכירה בחור בן למשפחת "בן צבי" מהעלייה השנייה מרוסיה. יחד עזבו את העיר להקים את המושבה באר טוביה, שהייתה המושבה הדרומית ביותר בזמן הקמתה. הם התחתנו ונולדו להם שלומית, דרורה, יאיר ומשה. לימים, בזכות תפיסת עולמה הליברלית, שמחה תהווה משענת רוחנית לבתיה, אמי, בשעת משבר לפני נישואיה לבחיר ליבה, בכור, כפי שיסופר בהמשך.

רחל סייעה בעיקר בעבודות הבית והוריה לא שמו דגש על השכלתה. רחל התאלמנה כפי שיסופר בהמשך.

בן ציון שהיה הרפתקן הצטרף לקרקס ונדד לאוסטרליה שם שהה מספר שנים. עם חזרתו המשפחה דאגה לו לבית ברחוב שמעון רוקח סמוך למוזיאון נחום גוטמן. בן ציון נישא לציפורה אשולין. קרבתה למשפחה לא ברורה. להערכתנו, כנראה הייתה בת דודה רחוקה של סבא משה אשולין. ציפורה הייתה אחת השוטרות הראשונות בעיר. להם נולדו שלמה, אלגרה-שמחה, איטה, מרים, אברהם ושאל.

בתיה הצעירה לצד דודתה שימחה

מימין: רחל, חנה, מאיר ויעקב הבן

בית הקברות טרומפלדור

בית הקברות הישן נוסד בחשוון התרס"ג (1902), בעת שפגעה ביפו מגפת כולרה שהתפרצה במצרים והתפשטה לתחומי הארץ. השלטונות העות'מאנים אסרו לקבור את נספי המגפה מיפו בבית העלמין היהודי שהיה בלב העיר. שמעון רוקח, מראשי היישוב היהודי ביפו ובנווה צדק, התגייס למצוא פתרון עם "ועד הקהילה המאוחדת לעדות האשכנזים והספרדים". יחד השיגו מהשלטונות חלקה בת 12 דונם בבעלות ממשלתית, הרחק מהעיר, אותה קנה תמורת 50 מג'ידי (מטבע טורקית). מעבר לפתרון בעיית קבורת הנספים במגפה, שימשה הקנייה תקיעת יתד נוספת של התיישבות יהודית באזור יפו.

מקור: ויקיפדיה

קברו של מאיר טובי

משפחת מאיר ורחל טובי

לסבא מאיר וסבתא רחל נולדו ארבעה ילדים: יעקב, בתיה, עובדיה ושלמה (סולומון). למשפחה הייתה אזרחות בריטית. בעיצומה של מלחמת העולם הראשונה, בעקבות איומי העות'מאנים, נאלצו סבתא רחל, סבא מאיר, יעקב, בתיה ועובדיה לרדת דרומה והתמקמו באוהלים במחנה פליטים באלכסנדריה.

אליהם הצטרפה גם חנה, אחותה הבכורה של סבתי רחל. מספרים כי בזמן שהותם במצרים מאיר ניהל רומן עם חנה, אחותה של רחל. חנה הייתה אישה יפה, מטופחת ולבושה לעילא. בעתיד, כפי שיסופר בהמשך, הפרשה תהיה בעוכריה של אמי בתיה.

עם חזרתם ארצה לאחר המלחמה נולד שלמה - סולומון.

יעקב התגייס למשטרה הבריטית והתחתן עם בתיה מזרחי, בתה של פרלה (בת דודתו). לזוג לא היו ילדים.

עובדיה עבד בנגריה והתמחה בגימורי פוליטורה בבית מלאכה בפינת הרחובות וולפסון והקישון. עובדיה התחתן בגיל 45 עם אסתר שאול יצחקי שעלתה ממצרים אחרי הקמת המדינה.

שלמה - סולומון עבד כחייט בחנות ברחוב רוזנברג פינת נחלת בנימין וגר בגפו בדירת חדר ברחוב קלישר פינת נחלת בנימין. מאיר טובי, בנו של עובדיה דאג לו עד יום מותו בינואר 2004.

בתיה - אמי

בתאריך 15 בנובמבר 1920 נרצח מאיר, אביה של אמי בידי ערבים. לא ברור אם הרצח היה על רקע לאומני או פלילי. הוא נקבר בבית העלמין ברחוב טרומפלדור. המשפחה נותרה חסרת כל ואמא שהייתה אז בת אחת עשרה סייעה לסבתא רחל בניהול הבית. סבתא רצתה להקנות לה חינוך, אך לא נותרה ברירה אלא לשלוח אותה לבית הספר הנוצרי קולג' דה פרר College de Frerre ברחוב יפת ביפו. באותם ימים, משלחות נוצרים התמקמו במזרח התיכון ובארצות נוספות ברחבי העולם, קיבלו ילדים למסגרות החינוך שלהם ללא תשלום. גם משפחות יהודים מעוטות אמצעים נאלצו לשלב את ילדיהם במערכות חינוך אלה. בקולג' אמא למדה צרפתית ואנגלית ובעיקר עבודות יד, סריגה ורקמה אומנותית שסייעו בקיומה הכלכלי מאוחר יותר במלחמת העולם השנייה. כשהתבגרה ויכלה, החלה לעבוד ביפו בבית חרושת "מספרו" לסיגריות שהייתה בבעלות בריטית.

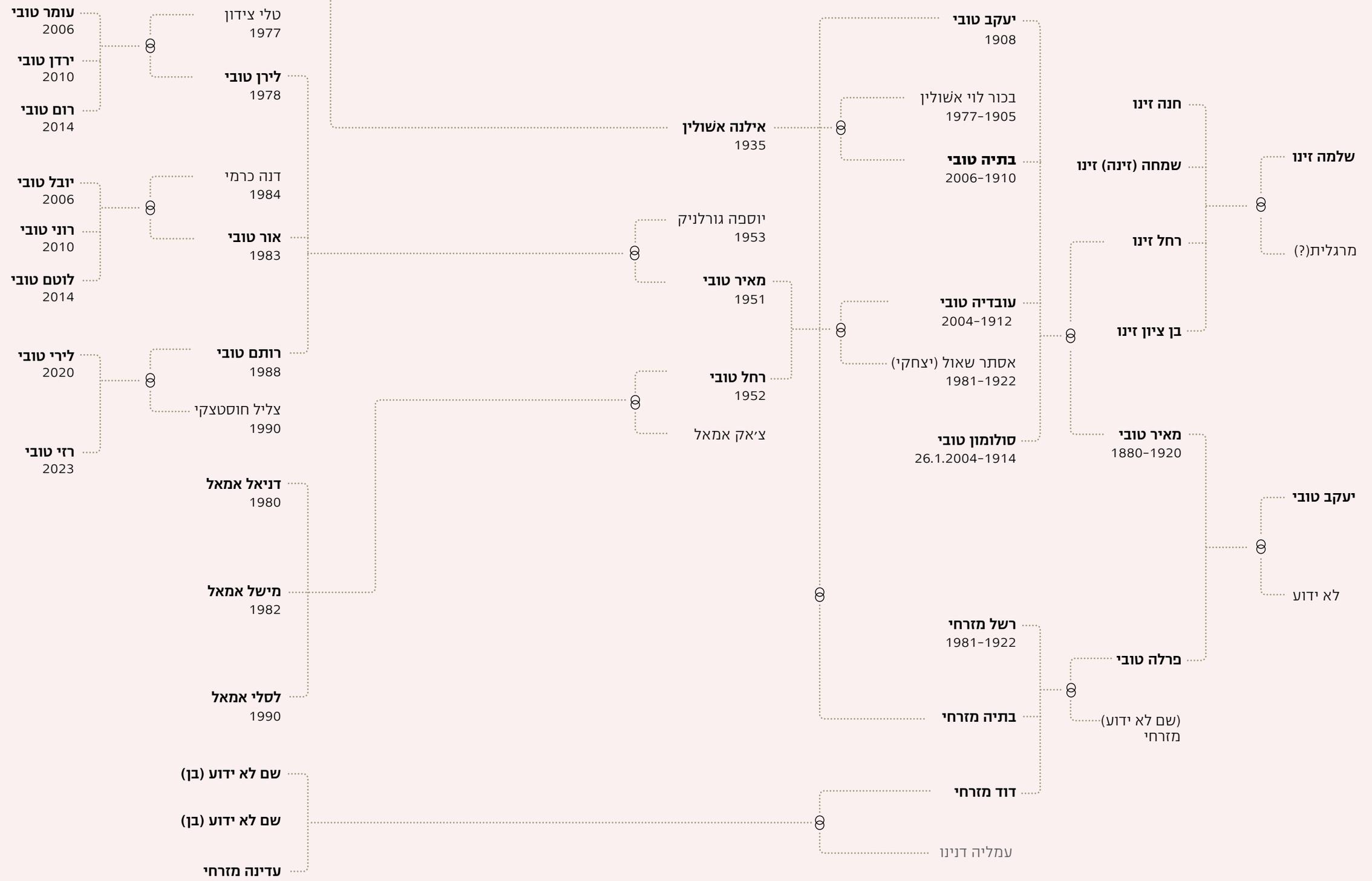

למעלה: מאיר טובי
פירסום לסיגריות מספרו
למטה: College de Frerre ברחוב יפת

משפחת טובי ומשפחת זינו

המשך השושלת של אילנה בפרק הבא

עובדיה ואסתר

עובדיה אסתר ובנם הראשון מאיר בגן לונדון בתל אביב

עובדיה בזמן שירותו באצ"ל

ביקור בחיפה מימין: בתיה, אילנה, יעקב טובי ובתיה אישתו

דוד מזרחי, (בנה של פרלה טובי שעלתה עם מאיר ממונסטיר) עם אישתו עמליה דנינו

יעקב טובי במדי שוטר

הוריי – סיפור אהבה

אבי ואמי הכירו בנשף ריקודים במלון 'פלטין' בפינת הרחובות נחלת בנימין ואחד העם בתל אביב. בכור זקוף הקומה ובתיה היפה אהבו לרקוד ולבלות והתאהבו.

סבא משה לא שמח על הרומן המתפתח. התנהגותו של מאיר, אביה של בתיה, באלכסנדריה לא הייתה לרוחו. הוא התנגד לקשר וניסה למנוע את יחסי הזוג הצעיר בדרכים שונות.

לבכור היו תוכניות אחרות. הוא היה מאוהב בבתיה ולא התכוון לוותר. תעתועי הגורל שיחקו לטובתו. תקופה קצרה לאחר היכרותם, בתיה נדרסה בדרכה לעבודה ושברה את רגלה. נפוצו שמועות שבעיותיו של מוסה אשולין נפתרו. כולם היו בטוחים שבכור יעזוב את אהובתו. הוא חשב אחרת. כל בוקר וערב בדרכו לעבודה ובחזרה, היה עובר בביתה, יושב ליד מיטתה וסועד אותה במסירות אין קץ. בגלל הקושי, באותם ימים, להשיג אנטיביוטיקה ועל מנת לשמור על סטריליות ולהימנע מזיהום, הקפיד להחליף את התחבושות על רגלה כל יום עד החלמתה. בכור ובתיה היו נחושים להתחתן אך לסבא משה הייתה השפעה ברבנות במחוז מגוריהם והזוג נאלץ לנדוד דרומה ולהינשא בעיר רחובות.

הם חזרו לנווה צדק והתגוררו במורד הרחוב אצל משפחת אזולאי. בכור חזר לעבוד אצל משפחת בן יקר, ובתיה החלה לתפור לפרנסתה. הנתק מהמשפחה היה קשה לכולם. סבתא חנה, בשקט ובעדינות שאפיינו אותה, דיברה על ליבו של סבא משה שיסיר את התנגדותו. גם קרובה ממשפחת בנבנישתי ניסתה לפייס ולשכנע את סבא באומרה "הלא בת ישראל היא". הנשים חדרו לליבו וסבא משה התפייס עם בני הזוג ואף בנה להם חדר בחצר בית המשפחה ברחוב פינס. לימים הפכה אמא לידידתו הטובה ואשת סודו.

מלון פלטין בצומת הרחובות נחלת בנימין ואחד העם

בחנות הבדים של משפחת בן יקר. בכור עומד ראשון מימין

בעמוד מימין: בתיה ובכור

אמא הייתה אישה אנרגטית עם גישה חיובית לחיים. למרות שלימודיה הפורמליים הסתיימו בבית ספר יסודי, בנוסף לשפה העברית היא דיברה גם לאדינו, ערבית, צרפתית ואנגלית. אבא המשיך לעבוד בחנות של משפחת בן יקר עד שנת 1951 אך בגלל המצב הכלכלי הקשה בארץ נאלץ לעבור לחברת ה"חופר" שעסקה בהכשרת שטחים לבנייה. הוא עבד בחברה חמש עשרה שנים והתקדם לתפקיד אחראי משמרת. בשנת 1965 יצא לגמלאות.

למעלה מימין: משה, יעקב, אילנה ואברהם
אילנה על סוס בסטודיו לצילום
משמאל: אברהם, זאקי במדי הצבא הבריטי ואילנה

הבית בו גדלתי היה בית רחב ממדים עם חצר פנימית יפהפייה ובה באר שממנה שאבנו מים בעזרת משאבה ידנית. מן הצד השני של החצר גרה משפחת קוקרדי. בינינו הפרידו עצי פרי, עץ תפוזים, חושש, רימונים ושני עצי גויאבה, אדומה ולבנה. בחודש תשרי פירות העצים התחילו להבשיל והפיצו את ריחם המשכר שנישא באוויר ביום כיפור כאשר כולם צמו. בצידו השני של הגן היו שתילי ירקות ועץ של צמח החינה. בכניסה מצד שמטת מולכו היה עץ סיגלון מרהיב ביופיו ועץ תותים שאפילו אני הפחדנית הייתי מטפסת לקטוף פירות ועלים לגידול תולעי משי. מסביב לבית צמחו שיחי בוגנוויליה. לימים, בכל מסעותיי בחו"ל, בעיקר בארצות הים התיכון ובדרום אמריקה, התלהבתי מחדש מהשיח המדהים על שלל צבעיו הבהקים שהחזירו אותי לימי ילדותי.

בתיה, אילנה ובכור

בט"ו בשבט 1935, חג האילנות, נולדתי בבית החולים פרויד ברחוב יהודה לוי. בתם היחידה של הוריי, ונכדתם הראשונה של סבי וסבתי משה וחנה אשולין. השמחה הייתה גדולה. בני משפחת קוקרדי, שגרו בבית הסמוך בסמטת שלמה מולכו, הציעו את השם אילנה.

הימים ימי המרד הערבי הגדול. המנדט הבריטי הקשיח את עמדתו כלפי היהודים. התנכלויות הערבים כלפי היישוב היהודי התגברו. הלחץ הכלכלי העיק. כדי לעמוד בהוצאות המשפחה ולהבטיח את גידולה של התינוקת החדשה אבא נאלץ לחפש מקום עבודה בנוסף לעיסוקו אצל משפחת בן יקר. אמא יישמה את לימודיה במנזר והתחילה לתפור בבית, בעזרתו של אבא, בגדי ספורט למכביה השנייה שהתקיימה באותה שנה (1935). התפירה ומלאכת יד ליוו אותה וסייעו לה לתמוך בכלכלת המשפחה.

בית החולים ליולדות פרויד

בית חולים פרטי לרפואת נשים ובית יולדות, בהנהלת ד"ר יצחק פרויד (פריד), שפעל בשנים 1928 עד 1955 ברחוב יהודה הלוי 9 בתל אביב. הבניין נבנה ב-1924, בסגנון אקלקטי, כווילה פרטית של מנהל בנק ברקליס. במלחמת העצמאות, בעת התקפת האצ"ל על יפו, שימש כבית חולים צבאי וכמפקדה של הארגון. בית החולים נסגר ב-1951 לאחר שהתקשה לעמוד בתחרות עם בתי יולדות חדשים. בבית החולים נולדו כ-30,000 ילדים. כיום משמש כבית ועד מנהלי בנק לאומי לישראל.

מקור: ויקיפדיה

כולנו גרנו באותו בית. סבא, סבתא, דודים ודודות - משפחה חמה ואוהבת. סדר ט"ו בשבט נחגג בצוותא מסביב לתנור החם. השולחן עמוס פירות הארץ וכל טוב וסבא מברך על כל פרי. דוד אברהם היה ממונה על קליית ערמונים וטוסטים לכולם. דוד אברהם היה שולף מהמרתף אבטיח שסבא היה שומר מהקיץ לברכת "שהחיינו" בראש השנה לאילנות. האבטיח היה קר אבל לנו לא היה אכפת. אכלנו וברכנו והרגשנו שמסורת משפחתית לא מבטלים.

קבלת שבת אצל סבא וסבתא החלה עם סבתא שהדליקה עשית בעזרת צמר גפן טבול בשמן זית מונח בתוך קערת זכוכית. אהבתי מאוד לצפות בתהליך ההכנה. החלה הונחה על המפה הצחורה של שבת לצד גביע כסף ובקבוק מיוחד עם יין לקידוש. לאחר שכולם לגמו מהיין סבא היה נושא אותי על ברכיו וטובל את אצבעי כדי שגם אני אטעם.

הייתי הנכדה הבכורה במשפחה והדודים תמיד העתירו עלי אהבה. דוד יעקב שהיה מגיע משירותו הצבאי בחיל הים המלכותי נתן לי הרגשה שאני האחת והיחידה והיה לוקח אותי לאכול גלידה בבית הקפה "ברוקלין" היוקרתי ברחוב אידלסון פינת אלנבי. לא הייתה מאושרת ממני.

דוד אברהם היה קונה לי מתנות אין סוף, טבעת קטנה וממתקים. בשבילי זה היה עולם ומלואו. דודה שושנה דאגה לתרבות בבית. "אף פעם לא לשבת באפס מעשה". תמיד העסיקה בעשייה, רקמה, סריגה וקריאה. דודה שולמית עזרה לי בשיעורי בית. היא הייתה לי כאחות בוגרת והצטרפתי אליה לכל מקום שהלכה. איתה למדתי גם איך לנהל את החגים, כיצד להגעיל כלים בפסח ובראש השנה ובט"ו בשבט להכין את הברכות. בסוכות הכנו יחד קישוטים לסוכה. חוויות ילדות שלא נשכחות. הייתי רזה מאוד ומפאת חוסר משקל לא התגייסתי לצבא, דבר שמצטער אותי עד היום.

למעלה: אילנה בת 4 בערך למטה: גלידה ברוקלין בפינת הרחובות אלנבי אידלסון (תמונה: העיר הלבנה פייסבוק)
עמוד ימני: יעקב בחופשה מחיל הים עם אילנה

מימין: משה, שולמית ואילנה בחנות צילום
 למעלה: המשפחה בחצר הבית. עומדים מימין - בתיה, בכור (מאחור), שולמית, שושנה, יעקב,
 לפניו אילנה, חיזקי ואברהם. יושבים, סבתא חנה וסבא משה
 למטה: פסח על גג הבית של דודה שושנה ברחוב מונטיפיורי בזמן הבריחה ממתקפת היפואים
 על תל אביב הצעירה. מימין, איתן, אילנה, מוישלה התינוק ושמוליק

שולמית זוכרת (מתוך ברכה שכתבה לי ליום הולדת 80)
 זו הייתה השנה היפה ביותר בנעוריי. הייתי בת שש עשרה, אחי הצעיר אברהם בן עשר, יעקב
 בן שתים עשרה וזאקי בן ארבע עשרה. כולנו תלמידי בית ספר. בערב שבת בט"ו בשבט,
 אחרי שלושה ימי צירים, נולדה תינוקת יפה, שיער בלונדיני מסולסל, עיניי דבש גדולות ולחיים
 שמנמנות. היא נולדה אצלנו בבית שהיה צמוד לדירתם של בתיה ובכור. קראנו לה אילנה.
 האחיינית הראשונה שלנו. בתיה לא הרגישה טוב בימים שאחרי הלידה ואני התייצבתי אצלה
 כמעט כל יום.

חודש לאחר הולדתה התקיימה תהלוכת פורים ביוזמתו של ראש העיר מאיר דיזנגוף. לקחנו
 את אילנה והתמקמנו בדירתה של ידידה שלנו שגרה ברחוב אלנבי ובמשך שלוש שעות צפינו
 בתהלוכה שנמשכה לאורך רחובות העיר. כל ספורטאי ה"מכביה" היו אז בישראל.
 היא גדלה והתפתחה מהר. דיברה והלכה בגיל צעיר מאוד.

בשבת בבוקר ובימים בהם לא התקיימו לימודים אילנה התדפקה על דלתנו. "תפתחו לי",
 צעקה. אחי הצעיר שאהב להתגרות בה ענה: "לא נפתח לך". "סבתא תגידי שיפתחו לי",
 המשיכה. אמא שלי הייתה קמה ופותחת את הדלת. ואז החלה השמחה הגדולה. כל אחד משך
 את התלתלים, צבט בלחיים או בטוסיק.

היו ימים שבילתה בביתנו יותר מאשר בבית הוריה. למרות שבתיה ואמי בשלו אותו אוכל,
 היא אהבה לבוא לאכול אצלנו ולהשתובב עם אחיי. אבא אהב אותה מאוד. בערב שבת בזמן
 הקידוש ישבה על ברכיו והוא נתן לה לטעום מהיין ומהאוכל בצלחתו. היא אהבה לשבת גם על
 ברכיי כאשר תפרתי במכונת התפירה.

כשגדלה והייתה בת 10 - 11 והלכתי לבלות עם חברותיי שגרו בשכונת שפירא, אילנה בקשה
 להצטרף אלי. כשסירבתי היא התחננה: "אני אחותך הקטנה, למה לא תיקחי אותי?" לא יכולתי
 לעמוד בפניה. אילנה גדלה והייתה בחורה יפיפייה. היא התחננה בחג הסוכות בגיל 18.

שולמית נפטרה בשיבה טובה בשנת 2018, בגיל 102.

אבי היקר הלך לעולמו בשנת 1977. אמי נשאה לגור בדירה בקריית שלום והשתדלה להישאר פעילה. היא הצטרפה למועדון קהילתי "אליעז" בשכונה, הכירה אנשים חדשים, המשיכה במלאכת יד והצטרפה לתערוכות מלאכת יד שנערכו במועדון. עם הגיוס של בני אמיר (הרחבה בפרק הראובנים) העברנו אליה את הכלב בוג' שיהיה לה לחברה. היה לה קשה להתעלם מחסרונו של בכור. לעיתים צללה לתקופות של יגון וניתוק מהסביבה. בריאותה התדרדרה. המטפלות ששכרנו עבורה לא סייעו במיוחד למצבה. הקושי לטפל בה ללא מטפלת צמודה הלך והחמיר. הרופא המטפל המליץ להעבירה למוסד סיעודי בבית גיל הזהב ביד אליהו. אמא נפטרה ב-2006 ונקברה לצידו של אבא, אהוב ליבה בכור, בבית העלמין בחולון.

עוד על בתיה ובכור בפרק הבא

למעלה: בתיה 1946
בכור 1922 (משוער)
ממול: בתיה ובכור איתנו בביקניק

1939 **פסח בחלל המרכזי של הבית.** עומדים מימין: יעקב ושולמית, אברהם. יושבים: שושנה, חיזקי, בתיה, בכור, חנה, משה, אברהם (אח של סבתא חנה שמול), דודה שרינה אשתו, שלושת הילדים: אלי, אליס ומוריס ומשמאל זאקי. עומדים אברהם כץ עוז (הבן של ציונה טג'ר אחות של חיזקיה) ואילנה

1947

למעלה: אילנה במחנה נוער בחולצה בריקמה מעשה ידיה
למטה: אופנתיות. עם קלרה בשכונה

אילנה בת 15

1949. בכור, אילנה ובתיה

1929 תר"ץ. "שנה טובה" עם נופי הארץ מבכור ובתיה

זאקי, אילנה ושמוליק בתל אביב

פינס 23 ביחד מסביב לשולחן בשבתות וחגים. ערב פרוץ מלחמת העולם השנייה. שנה אחרי כן נפלה פצצה על הבית. יופיים של חלונות הזכוכית הצבעונית וגג הרעפים, שבסוכות הוחלף בסכך, נהרסו. מימין: מזל, שושנה, סבתא חנה, בתיה, קטי, ההורים של קטי, זאקי, אברהם שמול, משה, בכור וחיזקיה. מאחור בחלון: שמוליק אילנה, שולמית וללה אחות של קטי

תעודות-זהות ספרדיות של בכור ובתיה מימין: תעודות הלידה של בתיה ובכור

CERTIFICATE OF MARRIAGE.
תעודת נישואין

No. H 45153

2071/700

District הדרום					Town תל-אביב				
Marriage solemnized at 8/7/29					Date 8/7/29				
Name and Surname of Groom יעקב חיון		Age 24	Calling בקר	Residence בני ברק	Name and Surname of Bride רחל		Age 19	Calling בית	Residence בני ברק
Certified that the above is a true extract from the Register of Marriages by 89/1592 in the town of הדרום					District הדרום				

מימין: תעודת נישואין של בכור ובתיה למעלה: תעודת רישום נישואין של בכור ובתיה. בתעודה רשום יעקב חיון כעד. לימים נכדו קובי, ינשא לדפנה אשולין, בתו של יצחק. לא ברור מדוע הונפקו שתי תעודות

THE CHIEF RABBINATE
of JAFFA & TEL-AVIV DISTRICT

TEL-AVIV, JAFFA STR.

92/232

הרבנות הראשית
למחוז יפו-תל-אביב
תל-אביב-יפו רחוב יגאל

MARRIAGE CERTIFICATE

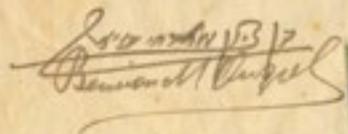
תעודת נישואין

The present is to certify that on ground of entries made in the records of the Local Head Rabbinate Office, under No. 89/5592 it results that M. Behor Levi fils **Moise Schulin** of the city of **Jaffa** residing at **Jaffa** has married conforming with the Jewish Religion the day **8** month **July** year **1929** Miss, Mrs. **Rahel (Reche) Tobi** of the city of **Jaffa**

In proof and virtue of which the present certificate is issued.

Tel-Aviv, Day-Sanct. Day **5** Month **Adar** Year **1931**

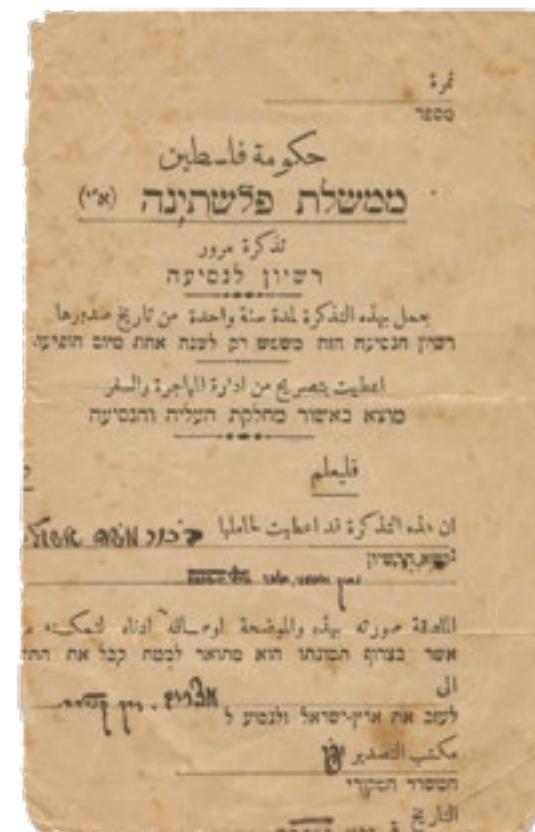
Chief Rabbi
of Jaffa and Tel-Aviv District.

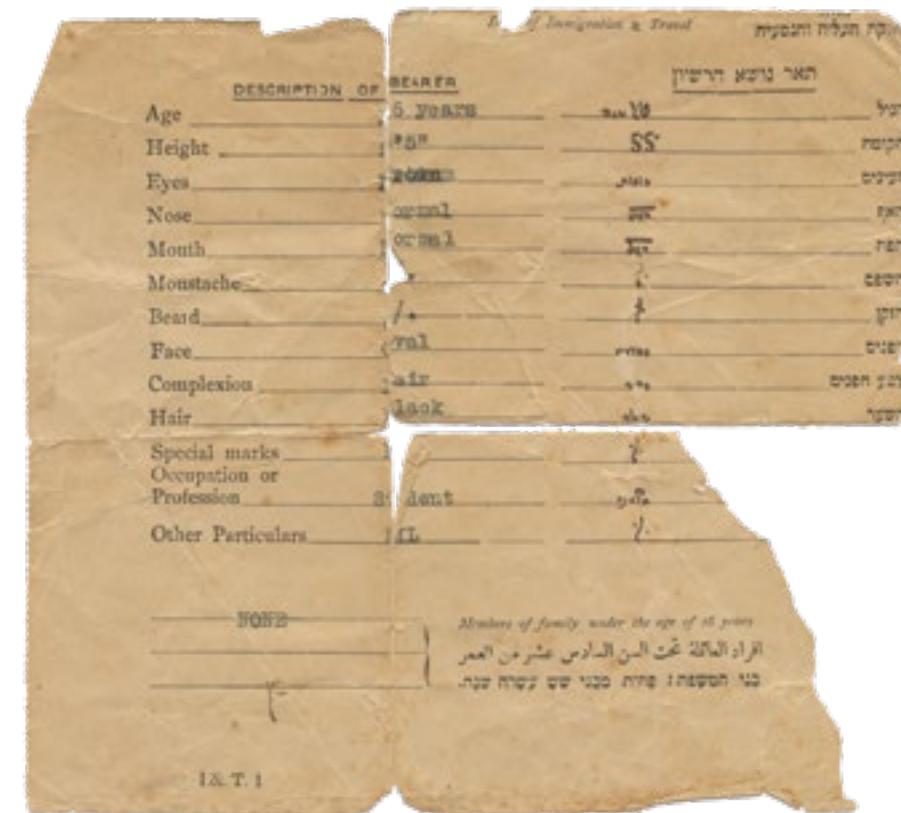
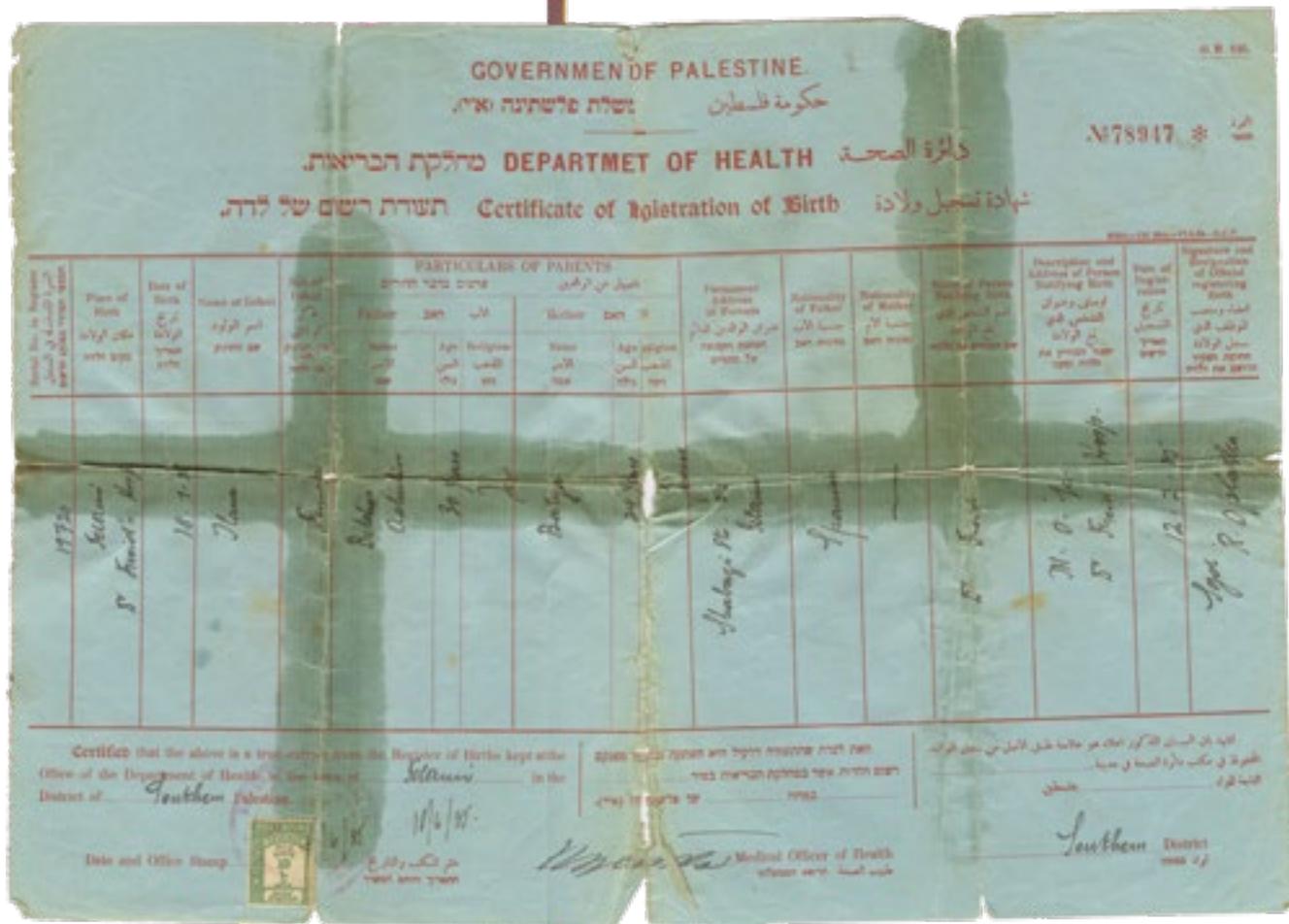

המחנה ואת אשר על יסוד הרישום בספרי כשרי הרבנות הראשית של מחוז יפו-תל-אביב יבא ב-89/5592 או העונם כלבן קטנה משה שולין

שם יבן
השם יבן
בשם לו לאשה כות בתה ישראלי
שם יבן וריק
שם יבן רחל ריחל סולן
הם הניח (בניין) קתנה בג-חולון יבן
שם יבן
ולראיה ושיש טענה תעודת ואת
הראשית ארץ-ישראל יבן יבן שולין שולין

הרבנות הראשית
למחוז יפו-תל-אביב

חלקים מאישור מעבר של בכור למצרים בגיל 16. (1921) עמוד שמאלי: למעלה - הדרכון הספרדי של בכור משנת 1927 למטה - תעודת הלידה של אילנה

ההצטרף למטוסים

מטוס בריסטול בריטניה. אחד המטוסים הראשונים שנקנו ע"י "אל על". אלי
נשלח לאנגליה כדי ללמוד על המטוס. זו הייתה ראשיתה של קריירה עשירה אשר
במידה רבה עיצבה את אופיה של המשפחה.

הקהילה היהודית באפגניסטן

ראשיתה של הקהילה היהודית באפגניסטן בגלות אשור (720 לפני הספירה) ובגלות בבל (560 לפנה"ס). העיר הֶרַאֵת (Herat) שימשה כמרכז הקהילה היהודית הגדול ביותר במדינה. בגלל הקירבה הגיאוגרפית הייתה מקורבת לקהילת היהודית באיראן. בשנת 1840 הגיעו להראת כמאתיים משפחות מהעיר מאשהד באיראן אחרי שנאנסו להתאסלם. בגלל רדיפות יהודים באזור, הקהילה הלכה והתדלדלה ועד אמצע

הקהילה היהודית בבוכרה, אוזבקיסטן

עדויות על יצירה רוחנית של יהודי אוזבקיסטן קימות רק החל מהמאה ה-14. בהיותם על צומת דרכי המסחר היגרו יהודים מאוזבקיסטן לכוזריה, ממלכה שהתקיימה בין המאה השביעית למאה האחת עשרה והתפרשה מימת אורל דרך הים הכספי ועד הים השחור וסין. קהילת היהודים הבוכרים נמנית עם אחת מן הקהילות היהודיות העתיקות בעולם. יש המתארכים את ראשיתה לתקופת חורבן בית ראשון. מוצאם של היהודים הבוכרים הוא מאזור בבל או פרס, דבר המוכח גם על פי הניב בו הם מדברים (ניב טג'יקי ממוצא פרסי, להבדיל מהאוזבקית שהיא שפה ממוצא טורקי) המופיע בתפילות של בני העדה. בנוסף, שמות המשפחה של יהודי אוזבקיסטן מצביעים על מקורות מקהילות דוברות איראנית שנשמעו בקהילה האוזבקית הקדומה.

אוזבקיסטן הייתה אחד האזורים המרכזיים באימפריה הפרסית, כפי שתואר במגילת אסתר ובה ישבו גדולי האימפריה. לפי גרסאות אחדות שמות הערים בוכרה וסמרקנד קשורים ליהדות, שכן משמעות המילה "בוכרא" בארמית היא בכור. אחת

המאה ה-20 הקהילה נעלמה. יהודי הראת היו פעילים במסחר, בכותנה ובמשי והתמחו בצביעת בדים. העברית שימשה לצורכי דת אך שפת היום יום הייתה ניב פרסי יהודי המיוחד להם. במחצית הראשונה של המאה העשרים יהודים רבים עזבו את אפגניסטן ועלו לישראל בחשאי. העלייה גברה בשנות החמישים כשהותר ליהודים לעזוב את המדינה באופן רשמי.

מקור: הספרייה הלאומית

ההשערות היא שהעיר הוקמה על ידי אחד מעשרת השבטים שגלו לאזור: ראובן שהיה בכור יעקב, או שבט אפרים שהוכתר לבכור יעקב ("ואפרים בכורי הוא", ספר ירמיהו ל"א, ח'). יש הסוברים כי השם "סמרקנד" הוא צרוף של המילים "קנד" (עיר) ו"סמר" (המזכירה את שמר, שם ההר עליו הוקמה בירתה של ממלכת ישראל - שומרון). ישנן עדויות על בית קברות באוזבקיסטן מלפני כ-1,500 שנים ובו תיעוד של שמות יהודיים כגון "יוסף בר יעקב".

היהודים בבוכרה חיו במעמד של "דימי" (בלתי מוסלמים), אזרחים מדרגה שנייה שחלו עליהם גזרות משפילות: הם לא גויסו לצבא, חויבו במס גולגולת, הוטל עליהם להניף סמרטוט על בתיהם כדי להבדילם מבתי המוסלמים, בתיהם חויבו להיות נמוכים יותר מבתיהם של המוסלמים, נאסרה עליהם הכניסה העירה לאחר שקיעת החמה, נאסר עליהם לחבוש מצנפת אלא כובע בעל צורה מיוחדת. ועל אלה נוסף אי-שוויון בפני החוק. למרות זאת רבים מיהודי בוכרה עסקו במסחר והגיעו לפריחה כלכלית.

מקור: ויקיפדיה

משפחת ראובני

סיפורה של משפחת ראובני מתחיל בהארט, העיר השלישית בגודלה במערב אפגניסטן לא רחוק מנהר היירוד. שם המשפחה המקורי לא ברור אבל מסיפורים של חמי משה, אביו של אלי, שם המשפחה המקורי היה כנראה שבתאי. אך בגלל תקשורת לוקה, בלבול או בירוקרטיה בתהליך כניסתם לארץ, נרשמו כראובנוף. לימים, כחלק מחיזוק זהותם כישראלים שונה השם לראובני.

זילפה, סבתו של אלי, התאלמנה בגיל צעיר מבעלה רחמים. בנה משה היה מעבד וצובע עורות. החיים בהארט היו קשים ליהודים והשניים החליטו לנדוד לבוכרה ולהשתלב בקרב הקהילה היהודית שהייתה גדולה ואמידה יותר. הם יצאו לדרכם על חמורים כאשר משה משמש שומר ראש לאימו.

בהגיעם לבוכרה חיפשה זילפה שידוך טוב לבנה ומצאה את לאה לבית יצחקוב, משפחה יהודית מסורתית. משה ולאה נישאו. בנם הראשון לא האריך חיים. אחרי שנה נולד רחמים שנקרא כך על שם סבו.

משאת נפשה של סבתא זילפה היה להגיע לירושלים. כשמצב היהודים בבוכרה הורע, הרגישה שהבשילה השעה. עלייה לארץ באותם ימים הייתה כרוכה בקבלת הזמנה מתושב בארץ שלוקח את העולה תחת חסותו. זילפה, שהייתה מקובלת בקהילה היהודית, הצליחה להשיג "סרטיפיקט", ככל הנראה, ממשפחה עם שורשים בוכריים בשם ראובנוף. בשנת 1923 אספו את המיטלטלין והתחילו את מסעם לארץ. זילפה, בנה משה, אשתו לאה והנכד רחמים. היעד, אודסה לחוף הים השחור. משם הדרך הייתה פתוחה יחסית דרך טורקיה ברכבת לארץ ישראל.

קברה של זילפה בהר הזיתים

מסגד חסן בן

מסגד עות'מאני שנבנה בשנת 1916 בשכונת מנשייה בין יפו לתל אביב על ידי חסן בק המושל הצבאי של יפו, במטרה לבלום את התפשטותה של תל אביב לכיוון הים. מקור: ויקיפדיה

מעריכים שהמסע מבוכרה ארך כשנתיים. במהלכו לאה הרתה שוב ובשנת 1925 זמן קצר לאחר הגעתם לארץ, ילדה את אליעזר - אלי. זילפה הגשימה את חלומה והמשפחה התמקמה בעיר הקודש. כמעט ולא הייתה פרנסה בעיר ולמרות מקצועו כבורסקאי, משה נאלץ לעבוד בניין. רחמים ואלי נשלחו ללמוד בבית הספר הנוצרי על שם האב אלפון רטיסבון, יהודי מומר מצרפת. הלימודים בבית הספר לא היו כרוכים בשכר לימוד שכן היו חלק מפעילותן של משלחות נוצריות בארץ. זילפה, שהעדיפה חינוך יהודי בישיבה, קיבלה את החלטתם של בנה וכלתה בלב כבד.

לאה ומשה החליטו לרדת לתל אביב בתקווה למצוא בעיר המתפתחת הזדמנויות תעסוקתיות וחינוך יהודי לילדיהם. הם התמקמו בשכונה שליד מסגד חסן בק על קו המים צפונית ליפו. (היום, פארק צ'ארלס קלור שלאורך החוף.) זילפה נשארה בירושלים. היא רצתה להיקבר בה וחששה להתרחק מהעיר פן תלך לעולמה ותקבר בעיר אחרת. לתל אביב הגיעה בחגים ומיהרה לחזור לירושלים. היא חיה בצניעות בקצ'ר הקדש (נכס שנתרם למטרות ציבוריות בעלות אופי הומניטרי) בשכונת הבוכרים. היא הסתפקה במועט, סייעה לכלות מעוטות יכולת להשיג שמלות לחתונה, דאגה לציוד לבתייהם של זוגות טריים ועזרה למשפחות במצוקה.

זילפה נפטרה בירושלים בשנת 1965 ונקברה בהר המנוחות בירושלים.

בדומה לשכונת "נווה צדק" הסמוכה, גם ליד חסן בק התושבים היהודים סבלו מהתנכלויות הערבים, בעיקר בסופי שבוע כאשר המתפללים המוסלמים יצאו מהמסגדים אחרי דרשות האימאם. רחמים ואלי השתלבו בבית ספר תחמוני, בית ספר תורני ברחוב לילינבלום. אך המרחק ממסגד חסן בק לבית הספר זימן לילדים מפגשים עוינים עם ערביי האזור. מנהלת בית הספר הייתה נחושה לדאוג לתלמידיה וגייסה שוטר יהודי שילווה את השניים לבית הספר מידי יום.

משפחתם של לאה ומשה התרחבה. בשנת 1930 נולד יוסף (יוסקה) בנם השלישי ובשנת 1932 נולדה ציפורה.

עם הזמן השתפר מצבה הכלכלי של המשפחה. ב-1938 משה הצליח לרכוש חלקת אדמה ברחוב רלב"ג, בשכונת שפירא, והקים שם בית עם חצר גדולה. לימים, כאשר הבית עמד על סף התמוטטות, לאה ומשה נאלצו לעבור. הילדים קנו להם דירה בקרית שלום.

בשנת 1982 משה נפטר ולאה נשארה לבד. היא לא זכתה להרבה מבקרים. כשלא יכלה יותר לשאת את בדידותה עברה לדיור מוגן ברמת אביב. עם השנים מצבה הבריאותי התדרדר והיא עברה למוסד סיעודי לתשושים ברעננה. שם נפטרה בשנת 1987.

אילנה זוכרת:

כאשר הצטרפתי למשפחה נפגשתי עם זילפה פעמים רבות. היא היתה אשה מאוד יפה, עורה היה לבן כשלג ועיניה כחולות עמוקות כמו מי הים אך העצב שעברה בחייה ניבט מהן. תמיד ישבה לידי בארוחות החג ולמרות שלא ידעה עברית מצאנו דרך לדבר ולהבין אחת את השנייה. מאוד אהבתי אותה והרגשתי שגם היא אהבה אותי. כאשר דורון בני הבכור נולד היא היתה הסנדקית שלו.

למעלה: 1956 בבית של דורי. זילפה (באחת התמונות היחידות שברשותנו) מחזיקה את הרך הנולד, מימין רחמים, משמאל משה ומאחוריו לאה למטה: לאה ומשה בביקור בכותל זמן קצר לאחר מלחמת ששת הימים

צאצאיהם של משה ולאה

רחמים למד ליטוש יהלומים והקים בחצר הבית צריף גדול ששימש כמלטשה. בתחילת שנות השישים עבר לאנטוורפן בבלגיה כדי להרחיב את עסקיו. הוא חזר ארצה בתחילת שנות השבעים והתחתן עם גילה. נולדו להם גבריאל, ליאור ואיריס. רחמים נפטר ב-28 בנובמבר 2003.

יוסקה (יוסף) עבד כנהג מונית בתחנת מוניות באזור שוק לוינסקי. הוא הכיר את דליה כספי דרך חברה משותפת שעבדה עם דליה במפעל סריגי אקשטיין, גם הוא באזור השוק. הם נישאו בשנת 1960 והתגוררו בדירה ברחוב סלמה בדרום העיר תל-אביב. נולדו להם שלושה ילדים. יהושע ב-1961, דרורית ב-1964 ומשה (מומו/מישמיש) ב-1971. המשפחה עברה מסלמה לרחוב הקונגרס. ב-1978, במהלך משמעותי עברו להתגורר בגבעתיים כדי ליהנות מרמת חינוך גבוהה ומתנאים קהילתיים משופרים.

יהושע התחתן עם איריס זיו ויחד עברו להתגורר באוסטרליה במסגרת relocation של חברת אאורק אינפומיישן, לימים חברת אמדוקס. ב-1997 נולד בנם שגיב. לאחר גירושיהם איריס חזרה לישראל. יהושע ושגיב נשארו באוסטרליה.

בשנת 1999 הצטרף אליהם משה (מומו) לאחר שקיבל את האישורים המתאימים ממשלת אוסטרליה לעבודה בתחום ההייטק. בשנת 2004 משה נישא לג'ואן הופקינס ונולד בנם דילן בשנת 2007. המשפחה מתגוררת באוסטרליה.

למעלה: רחמים בבר המצווה של דורי.
1960. יוסכה ודליה נישאים
למטה: ציפורה

דרורית ילדה את גל, בנה יחידה, בשנת 2003. בימים אלה (פברואר 2025) גל משרת בשירות סדיר בצה"ל. המשפחה מתגוררת בגבעתיים.

יוסקה חלה. בגיל 83, לאחר אשפוז של מספר חודשים נפטר ב-14 במרץ 2014. דליה מתגוררת בדירתם בגבעתיים.

ציפורה עבדה כמזכירה במשרד עורך דין ונישאה לבני חכמי שעבד באותם ימים בתה"ל. עופר (דייב) וברכה (ברברה) נולדו בארץ. בני הדודים של בני, מצד משפחת פוזיילוף האמידה, צירפו אותו לעסקיהם בענף היהלומים שהיה תחום משגשג מאוד באותה תקופה. ב-1963 הוא נסע לניו יורק ולאחר חודשיים עבר לשיקאגו. למרות שלא שלט באנגלית הצליח במכירות והכיר לקוחות חדשים. בשנת 1965 כשעסקיו התבססו הצטרפו אליו ציפורה והילדים. ב-1967 נולד בנם השלישי - רון.

המשפחה נשארה בשיקאגו עד 1977, עברה לתקופת מה ללוס אנג'לס וחזרה לשיקאגו. דייב היה הראשון לחזור לעיר ופיתח את העסק בשיתוף בן דוד נוסף מצד משפחת חכמי. ברברה הצטרפה אליהם כשסיימה את לימודיה בקולג'. דייב התחתן עם איריס פריד ב-1983. שנה לאחר מכן ברברה התחתנה עם מייקל סילברמן. ב-1989 רון הצעיר הצטרף לאחיו בשיקאגו. שנתיים לאחר מכן גם בני וציפורה. ב-1991 רון התחתן עם דבי ווייס ועבר לאטלנטה לפתח את עסקיו שם. ב-2006 שב לשיקאגו עם אשתו והתאומים מדיסון וגארט. בני וציפורה התאחדו עם שלושת ילדיהם וששת הנכדים. משפחת חכמי שגשגה בעסקי היהלומים.

ציפורה נפטרה ב-2022 ושנה לאחר מכן נפטר בני. הילדים ממשיכים לקיים את העסק בשיקאגו עד היום.

אצלנו בסלון. מימין: דורי, אמיר, אילנה, אלי, דליה, לאה, משה, ציפורה ובני

פסח אצל לאה ומשה. מימין: רחמים עומד, לאה, דליה עם מומו, אילנה, בתיה, בכור, משה, יהושע, אלי, אמיר ודרורית

אמיר זוכר:

סידור השיבה סביב שולחן השבת והחג היה טקס בפני עצמו. דוד רחמים היה מנצח על הסדר בהתאם למיקומם של סבא משה וסבתא לאה. "למעלה" או "בראש השולחן", כפי שסבתא כינתה את המקום. ליד משה, היה המקום המכובד והיושבים בקרבתו לפי "ייחוס" שהיה משתנה ומובן רק לדוד רחמים.

כְּשֶׁאָדָם מִתְבַּגֵּר
וּמְשׁוּם שְׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ
מִתִּי הַסּוּף
הוּא מִתְנַהֵג כְּאֵלוֹ
אֵין סוּף.

אילנה

1943 אלי משמאל עם חבר בחיל הנוטרים בטיילת בתל אביב למטה: תעודת חברות של אלי באצ"ל עמוד ימני: אלי מתעמל בחוף הים בתל אביב

אלי ראובני נולד בירושלים במאי 1925. הנצר הראשון לשבט ראובני בישראל. לאחר שהמשפחה עזבה את ירושלים והתמקמה באיזור מסגד חסן בק, המשיך בלימודיו היסודיים. במקביל, על מנת לעזור למשפחה, עבד כשוליה לנגר תפאורה בתיאטרון הבימה. עם סיום בית הספר היסודי התקבל לבית הספר הטכני מקס-פיין אשר הכשיר בני נוער למקצועות התעופה. הימים - ימי המנדט הבריטי. הייתה דרישה לידיים עובדות ובעיקר לבוגרי בית הספר הזה. עם סיום הלימודים התקבל לעבודה בחיל האוויר הבריטי (RAF) עד תחילת המאורעות טרום הקמת המדינה.

ב-1947 הצטרף לחיל הנוטרים היהודי שפעל בשנים 1936 - 1948 והיה, לכאורה, זרוע של המשטרה הבריטית. בפועל הונהג על-ידי ה"הגנה". במחנה קטן וחשאי "חוסמסה" באזור חולון התאמנו ליום פקודה. עם הזמן, ובתגובה להתפתחויות הפוליטיות בארץ, אלי החל להזדהות עם עמדות ימניות והצטרף לאצ"ל, ארגון ציוני לוחם שנחשב לאחד הארגונים הימניים הקיצוניים. בתקופת שירותו בארגון הדביק כרוזים נגד המנדט הבריטי, השתתף בכיבוש יפו, פיצוץ מפקדת הסרטייה ביפו, בפריצת הדרך לירושלים ובכיבוש רמלה.

בתקופת שירותו באצ"ל לקח חלק במאבק לסיום המנדט הבריטי. אחת הפעילויות כללה הדבקת כרוזים הקוראים להתנגדות. באחד הסבבים בשבת בבוקר, בהיותו ברחוב אלנבי בירידה לשפת הים, ניתקה שרשרת אופניו. אלי התדרדר במורד הרחוב, הדבק ניתז והכרוזים עפו לכל עבר. אנשים שתמכו בארגון חשו לעזרתו לפני שיתגלה לחיילים בריטים באזור. בכך מנעו את הסיכון למאסרו.

הנוטרים

(מהמילה הערבית ח'פיר שפירושה שומר). הנוטרים היו כפופים לארגון ההגנה אך קיבלו מדים, חומשו וקיבלו משכורת מהממשל הבריטי. במסגרת פעילות הנוטרים חל שיפור במצב הביטחוני של הישוב ובמסגרת זו פעלו יחידות שונות שהיו אחראיות על חופי הארץ, הרכבת, שדה התעופה, או גדר הצפון. מקור: ויקיפדיה

בעקבות מאורעות 1936 והריגתם של מאות יהודים הסוכנות היהודית העלתה את הצורך להקים כח תמיכה להגנה על הישובים העבריים מפני התקפות ערבים. הממשל הבריטי נענה לדרישה והתיר הקמת כח עזר חמוש. מפקדי המשטרה הבריטית מינו מתנדבים שנקראו "נוטרים" או גפירים

עם כישוריו המקצועיים בתעופה ושליטתו בשפה האנגלית אלי גויס למבצע "על כנפי נשרים" שהיה כרוך במכשולים לוגיסטיים רבים, החל מתחזוקת המטוסים באקלים המדברי החם, הקושי להבטיח אספקת דלק מטוסים שהיה מצרך נדיר בעת מלחמה, ועד להתחמקות מירי נ"מ לעבר מסלול הטיסה שהיה סמוך לשטחי מדינות אויב. מדי בוקר המטוסים המריאו מאסמרה אל עדן, אספו את העולים, תידלקו ומשם טסו לאורך הים האדום, מפרץ עקבה ואל נמל התעופה בישראל. אחרי שהעולים הורדו בבטחה, המטוסים המשיכו למנוחת לילה בקפריסין ועם שחר חזרו לאסמרה על מנת להתחיל סבב חדש. המטוסים התאימו לנשיאת 50 נוסעים בלבד. לכן, הוסרו המושבים הרגילים ובמקומם הוכנסו שורות ספסלים לאורך המטוס וביניהם מכלי דלק נוספים. השינויים איפשרו להכניס למטוס 120 נוסעים ודלק שהספיק לשעת טיסה נוספת. הטיסה ארכה שמונה שעות בנתיב מתפתל ונחתה בשדה התעופה לוד. אלי שיתף אותנו בחוויות העולים: הפחדים שלהם לעלות למטוס, הקושי למנוע מהם להדליק "פרימוס" להכנת קפה או לבישול ארוחה במהלך הטיסה, אך מעל לכול, החוויה הבלתי נשכחת נוכח שמחת העולים בנחיתתם ובנשקם את אדמת הארץ. אלי סגר מעגל עם יהדות תימן כאשר לימים שניים מילדיו התחתנו עם בני זוג ממוצא תימני.

Near East Air Transport ממתינים להמראה בעדן

שהקימה את בסיסה באסמרה, אריתריאה, עם צוות קרקע וטייסים ומשם פעלה בסבב טיסות. במהלך המבצע רשות התעופה האמריקאית אסרה על קו הטיסות אך המבצע המשיך עם אותם מטוסים שנצבעו בסמלי חברה פיקטיבית בשם Near East Airlines. בין דצמבר 1948 למרץ 1949 הועלו לארץ כ- 50,000 עולים ב 56 טיסות.

מקור: ויקיפדיה. אש התורה aish.co.il

מבצע "על כנפי נשרים"

מבצע של מדינת ישראל להעלאת יהודי תימן ומעט מיהודי אריתריאה לארץ כחלק ממבצע חיסול גלויות בשנים 1949 - 1950. שם המבצע מבוסס על הפסוק בספר שמות, פרק י"ט, פסוק ד': "ואשא אתכם על כנפי נשרים, ואביא אתכם אלי". המבצע כונה גם מבצע "מרבד הקסמים" ומבצע "ביאת המשיח". במאי 1945 לאחר זרם דק של עולים בסיוע הסוכנות היהודית נסגרו שערי היציאה מתימן. פרעות ומצבם הבריאותי הירוד של העולים דרשו התגייסות מיוחדת להעלאתם. בריטניה הסכימה להקמת מחנה מעבר במושבה הבריטית הסמוכה עדן, משם התחילה הרכבת האווירית לארץ. 7,000 יהודים התרכזו במחנה "חאשד", לימים מחנה גאולה, שם פעלו גם רופאים ואחיות ישראלים. ארגון הג'וינט, שהקים את המחנה, גייס מטוס של חברת אלסקה איירליינס

פיצוץ בית הסראייה

בית הסראייה ממוקם בחלקו המזרחי של כיכר השעון ביפו והיה מושב מוסדות הממשל הטורקי בזמן שלטונם בארץ ישראל. בימי המנדט המשיך הבניין לשמש כמרכז מנהלי אך במקביל שימש גם כמטה פעילות של ערביי יפו. לקראת מלחמת העצמאות התמקמה בבניין הוועדה הלאומית הערבית של יפו ששימשה כמפקדת הכוחות הערבים בעיר וממנה הוכוונו פעילויות הירי על תל אביב. מטה הלח"י החליט לפוצץ את הבניין ע"י משאית נפץ המוסוות כמשאית עמוסה

בפירות הדר. הניסיון הראשון נכשל אך בינואר 1948 פעילי הלח"י החנו את המשאית מול הבניין. כאשר נתבקשו על ידי שומר הבניין לפנות את המקום ענו שהם ניגשים "רק לרגע" לבית קפה סמוך, הפעילו את פתיל ההשהיה בן שמונים השניות והתרחקו מהמקום במהירות דרך הסמטאות המזרחיות של יפו. הם חזרו לתל אביב וכשהגיעו לעמדות "ההגנה" שעל גבול שתי הערים, הזדהו ועברו בשלום.

מקור: ויקיפדיה

לוחמי חרות ישראל

הודעה

ביום א', כ"ב בטבת תש"ח, כשעה 10.40 התקפו לוחמי חרות ישראל את סניף, הנהלת האופיס של החיילים ביפו. המטרה הייתה לנשטף את סניף בית-האופיס, לפי הנחיות אשר ניתנו לנו על ההקפדה על חלוצים ושבנות לפי הנחיות שניתנו על-ידי הנהלת האופיס הנ"ל. חשש התקפה זו הוביל האופיס, כי הלוחם הנפץ ייזק לא רק לתנן ולחוקי ההקפדה של פניקה. ירו חסרי גם את האמצעים למעשי-ההתקפה ולספקי דם נפרי.

מחנות - כיכר בטח הים
לוחמי חרות ישראל

ב"ו. הוועדה הלאומית והרכי קרטוגרפיה בקפריסין בנג. אורי הפיצוץ

למעלה: בית הסראייה (2025)
מפה שחולקה ללוחמים לפני המבצע (ארכיון צה"ל)
משמאל: הודעת לח"י על פיצוץ בית הסראייה ביפו

אלי ומטוס הספיטיפייר

בשנים 1948 - 1949 אלי לקח חלק במבצעים שונים של חיל האוויר הצעיר של צה"ל: הוא שירת בבסיס מעברות ורמת דוד ולקח חלק במבצע ולוטה כמכונאי. חלקי הציוד שהוסרו מהמטוסים נשלחו לארץ בנפרד במסווה של ציוד חקלאי, שופצו והורכבו בארץ על מנת להקים צי מטוסים עוצמתי לחיל האוויר. ואכן, החל ממבצע "חורב" בשלביה האחרונים של מלחמת העצמאות, המטוסים הקנו לחיל האוויר עליונות אווירית מובהקת. הצבא המצרי נהדף באזור הנגב, נסוג וכוותר באזור כיס פאלוג'ה. המבצע סימן את סיום מלחמת העצמאות והתחלת ההסדר לשביתת נשק עם מצרים.

מבצע ולוטה

עם ההכרזה על הקמת המדינה החלה המתקפה של צבאות ערב. בתקופת הלחימה היו שתי הפסקות אש שכוננו אז "הפוגות", במהלכן ניצל צה"ל את הזמן להתחזקות, התארגנות והתחמשות. חיל האוויר סבל מנחיתות צי מטוסי ה"אוויה" שניקנו בחוסר ברירה כחלק מעסקת הנשק הצ'כוסלובקית - ישראלית, בשל אמברגו הנשק שהוטל על המזרח התיכון. רבים מהמטוסים הוצאו מכלל שימוש בזמן הקרבות. הצורך להשתדרג ולהגיע לעליונות אווירית היה מידי וברור.

חלק מהמטוסים לארץ. המטוסים פורקו מכל ציוד עודף כולל חלק ממכשירי הקשר והועמסו במכלי דלק נוספים על מנת לאפשר את טווח הטיסה הארוך במיוחד.

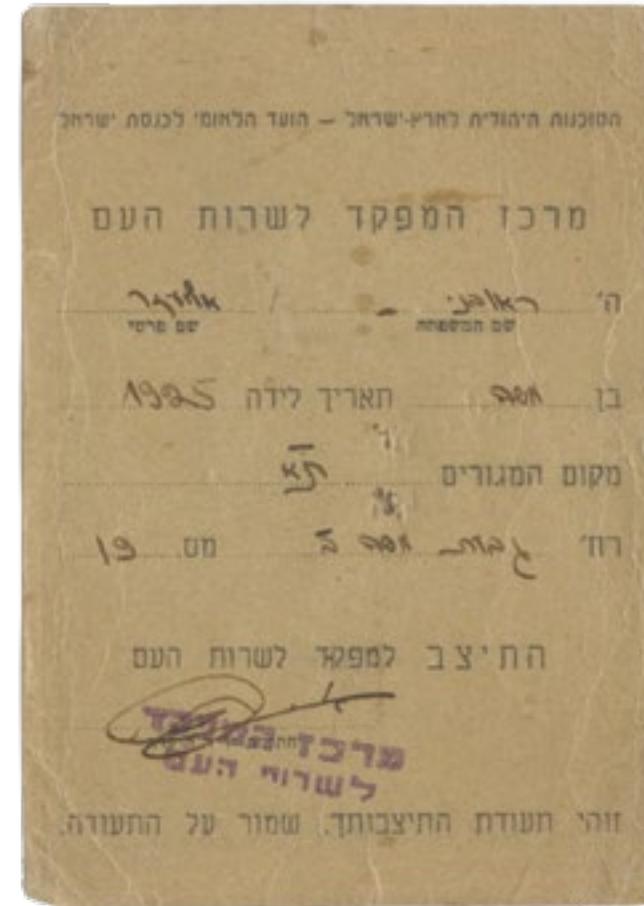
נקבע כי בשלב ראשון יוטסו לארץ 6 מטוסים. מכוון שמכשירי הקשר הוסרו מהמטוסים הוחלט ללוותם במטוס תובלה אשר יצויד בסירות וציוד הצלה במקרה שהטייסים יאלצו לנטוש מעל הים. המטוסים צוידו גם במשחות שיזוף בשם ולוטה ועל שמן נקרא המבצע. מטוס ראשון כשל בפתיחת כני הנסע בנחיתת הביניים הראשונה והתרסק. שני מטוסים נוספים נאלצו לנחות נחיתת אונס ברודוס עקב מחסור בדלק והוחרמו על ידי הצבא היווני. מטוסים אלה שימשו את היוונים במהלך מלחמת האזרחים בארצם. שלושת המטוסים הנותרים נחתו בשלום ברמת דוד. מטוסים נוספים הוטסו לארץ בתנאים קשים ובאבידות רבות.

מקור: ויקיפדיה

עם הצטרפות צ'כוסלובקיה לגוש הסובייטי והתחמשתם בנשק סובייטי בלבד, ישראל חתמה איתם על הסכם רכישת 50 מטוסי ספיטיפייר. בספטמבר 1948 המטוסים רוכזו בקונוביצה (Kunovice) שם נבדקו והוכשרו להעברה לישראל. התוכנית המקורית הייתה לפרק את המטוסים ולהעבירם לארץ בארגזים דרך יוון והים. אך לאור הדחיפות והרצון לנצל את הפוגה הוחלט להטיס

עם ידידו בן ציון בוגוסלבסקי בקבינת מפציץ בזמן השירות

בתקופת השירות ב-RAF (חיל האוויר המלכותי)

מפקד לשרות העם. עם סיום המנדט הבריטי והקמת ישראל כמדינה ריבונית, בן גוריון הבין שאין מקום לארגונים צבאיים נפרדים ויש לאחד את כל אירגוני הלוחמה והמחתרות לצבא יחיד ממלכתי ולא פוליטי - צבא הגנה לישראל. למרות הקשיים תהליך זה הצליח בזכות המסורת הדמוקרטית של היישוב ואישיותו ומנהיגותו של בן גוריון. זמן קצר לאחר הקמת המדינה הודיע אצ"ל על הצטרפותו לשרות צה"ל כחטיבה אחת.

ימי ההגנה, אלי מניח תפילין

מכונאי תמים או איש שב"כ?

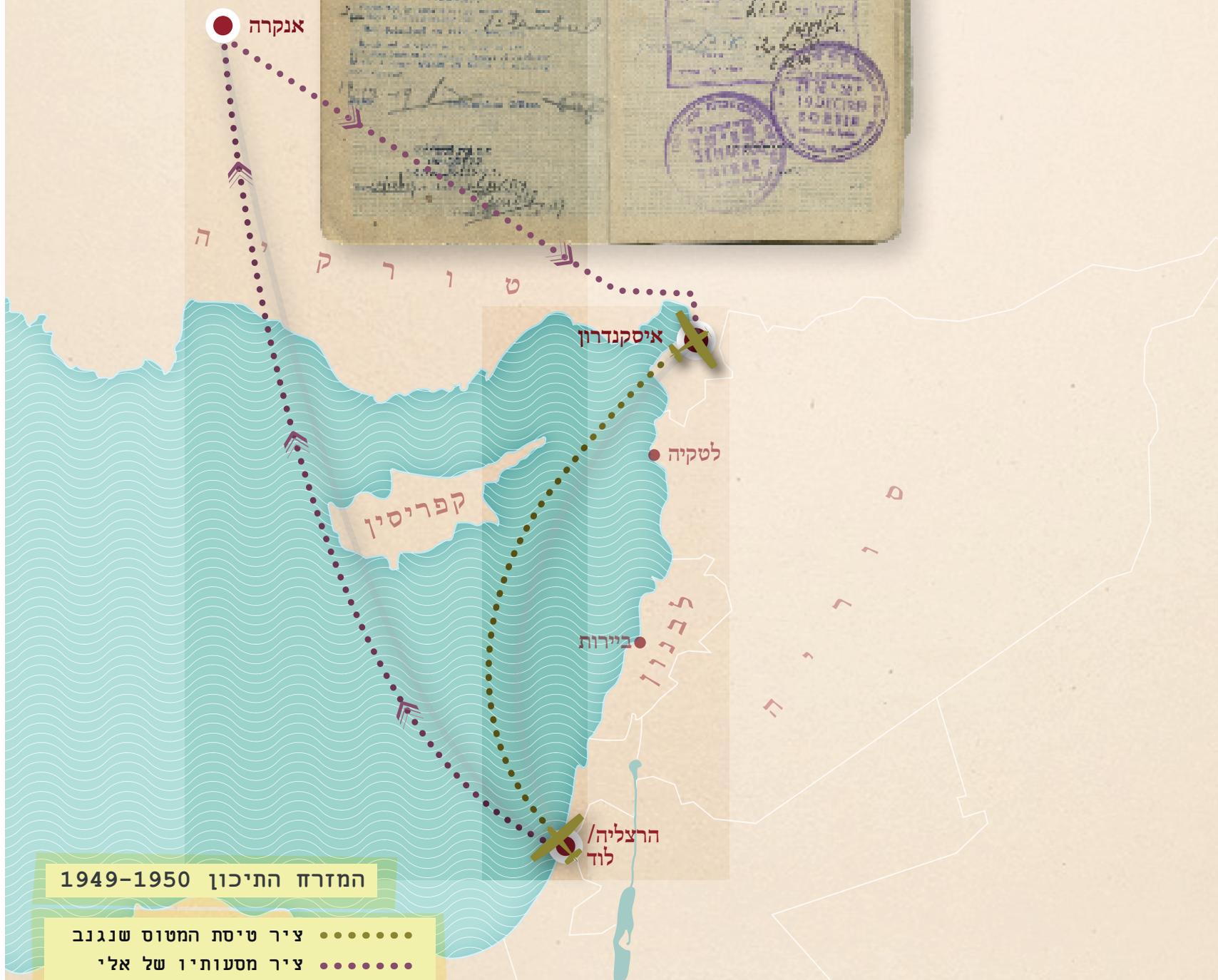
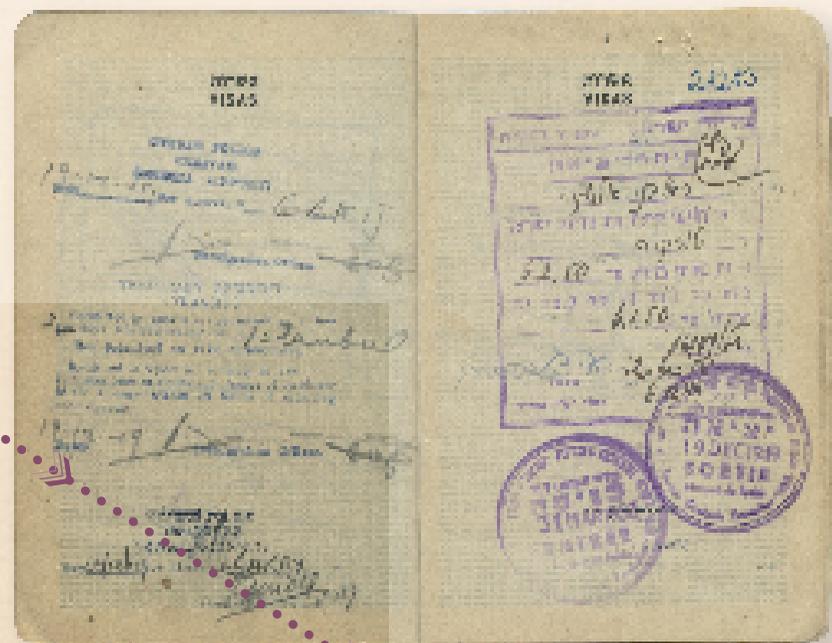
אחד המבצעים הנועזים, ואף מסכני חיים, בו לקח חלק מתחיל כסיפור כמעט דמיוני.

ביוני 1949 פרח טייס מתוסכל, שנשר מקורס טייס, החליט לגנוב מטוס פייפר מבסיס בית הספר לטיסה בהרצליה והמריא מערבה. היעד אליו כיוון היה קפריסין. רוחות עזות ומכלי דלק ריקים אילצו אותו להנחית את המטוס אי שם באחד מחופי טורקיה. הוא אמנם ניצל והצליח לברוח, אך תוך זמן קצר נתפס על ידי המשטרה המקומית ושוחרר.

לאחר מספר חודשי חיפוש, חיל האוויר הצליח לאתר את המטוס בכפר איסקנדרון השוכן על חוף הים בדרום טורקיה, בסמוך לגבול הסורי. הוחלט לשלוח מישהו על מנת לבדוק את כשירותו של המטוס ולהחליט אם ניתן להצילו.

המשימה הוטלה על מכונאי הטיס הצעיר. אלי נשלח לטורקיה בזהות של סוחר חלקי חילוף דרום אמריקאי. לאחר תדרוך בנציגות הישראלית באנקרה צויד בתעודות והחל את דרכו לאתר ההתרסקות שהיה מרוחק מדרכי גישה ותחבורה מסודרת, אך הצליח להגיע לאתר במכונית דואר. המטוס היה מוטל על חוף הים שבור כנביים.

מנקודה זו העלילה מתחילה להתערפל. כבר מהבדיקה הראשונה היה ברור כי לא ניתן להציל את המטוס. אלי דיווח על מצבו ללשכת המודיעין באגף חיל האוויר של משרד הביטחון. הדבר החשוב ביותר בשלב זה היה להעלים את סמל חיל האוויר ואלי קיבל אישור להטביעו. בדרך לא דרך הצליח לארגן חבלים ובעזרתם של תושבים מקומיים המטוס הוטבע. הפעילות משכה את תשומת ליבם של הג'נדרמנים (שוטרים) הטורקים ובהיעדר מתורגמן במקום נאסר ונכלא. (שלושים שנה מאוחר יותר, באותו בית כלא יצולם הסרט אקספרס של חצות). לאחר התערבות רשמית, שעד היום איננו יודעים בברור את זהותה, אם ממשלתית או של גורמים יהודים בטורקיה, אלי שוחרר. על פי אחת הגרסאות, כשנודעה לקהילה היהודית זהותו של האסיר מישראל שילמו עבורו דמי כופר.

1949-1950 המזרח התיכון

ציר טיסת המטוס שנגנב

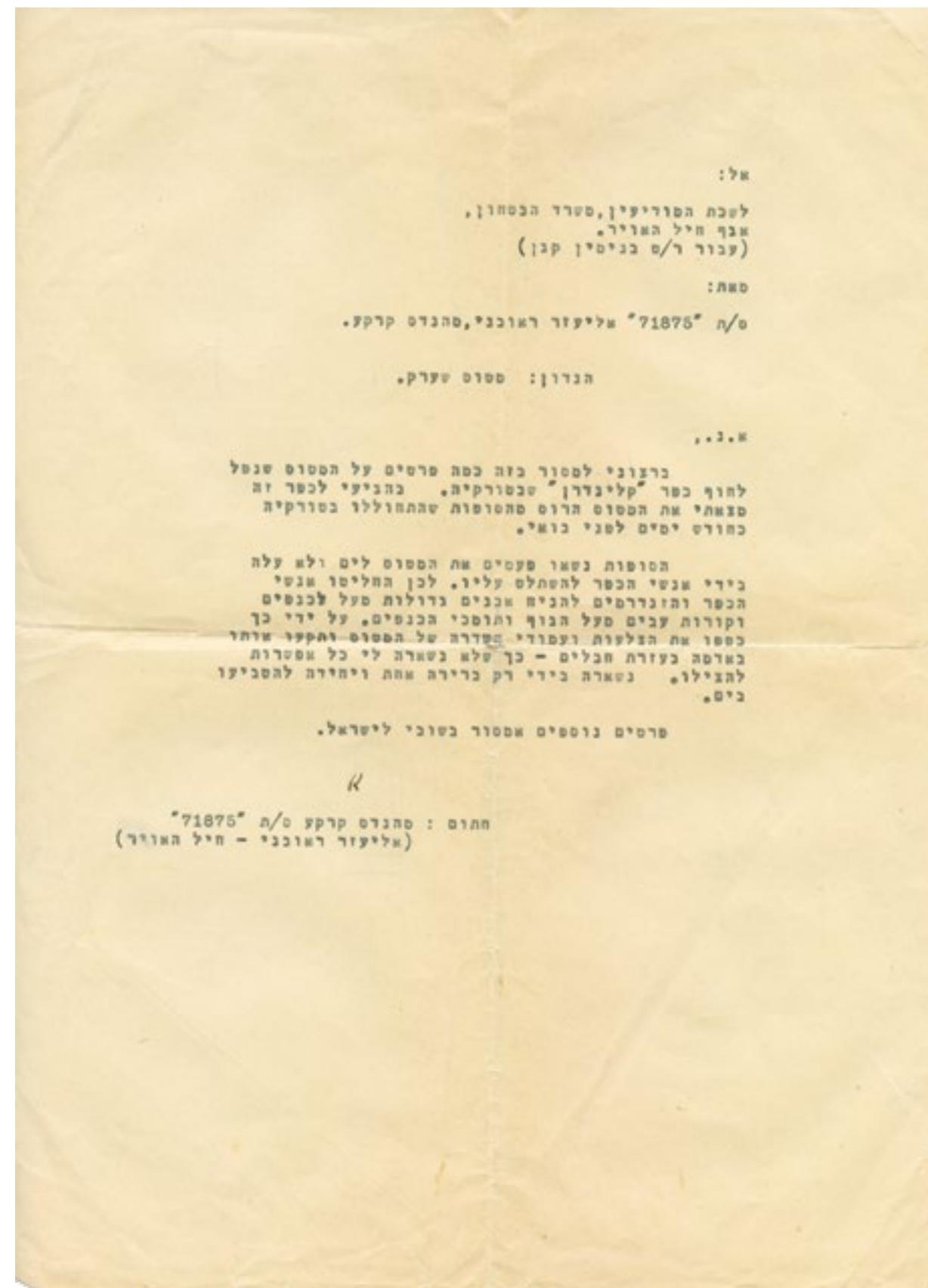
ציר מסעותיו של אלי

עם שחרורו לאנקרה המרוחקת מאות קילומטרים מהכפר, הסתבר לו לתדהמתו כי התקבלה הנחיה ממודיעין חיל האוויר להשאירו בשגרירות ישראל לזמן בלתי מוגבל והוא מונה להיות שומר ראשו של משה ששון - הציר הדיפלומטי באנקרה.

מקצוע התעופה בער בעצמותיו. על פי מסמכים הנמצאים בידינו, אלי פנה מספר פעמים לגורמים המחליטים בארץ בבקשות לקצר את הגלות שנכפתה עליו ולחזור לארץ.

לאחר הפצרותיו חזר לחיל האוויר והוצב כקצין טכני בטייסות 100, 101 ו-103, הטייסות הראשונות שהוקמו ב-1948. הוא רצה לעזוב את חיי הצבא ולהתקבל ל"אל על". הידע, הניסיון המקצועי והכישרון התקבלו בברכה בחברה הצעירה, אולם מפאת חוסר בכוח אדם מקצועי בחיל האוויר ועל פי הוראת מפקד החיל, דוד רמז, הוא לא שוחרר. בתחילה הסכים להישאר בחיל לפרק זמן קצר אבל בקץ התקופה שנקבעה, לא הגיעו להסכמה על שחרורו. משאת נפשו הייתה לצאת לחיים אזרחיים ועצמאיים ולהיות חלק ממפעל הקמת חברת התעופה הלאומית. ב"אל על" קיבלו הוראה לא להעסיקו מפאת חיוניותו לחיל אוויר. לא נותרה לו ברירה אלא לעזוב את החיל ולעבוד בעבודות מזדמנות. פרק זמן קצר עבד כטכנאי טורבינות בחברת החשמל אך נאלץ לעזוב עקב אותה הוראה צבאית. מכאן פנה לעבודה כנהג משאית עם טריילר להובלת חומרי בנין מעכו לתל אביב. לאחר כשנה, מפאת חוסר בעובדים מקצועיים ב"אל על", חיל האוויר הסכים לשחררו והוא התחיל לעבוד ב"אל על" בתפקיד איש תחזוקה. תוך זמן קצר קודם להיות אחראי משמרת ועלה בסולם הדרגות.

תעודת זהות טורקית שהונפקה לאלי בתאריך 2 בפברואר 1950

אנקרה 23/2/50

אל:
לשכת הסודיעין, משרד הכספים,
אנף חיל האוויר,
(עבור ר/ט בניסין קגן)

מאת:
מ/ט "71875" מהנדס קרקע, אליעזר ראובני.

הנידון: החזרה לישראל לאחר סיום פעולתי בענין הסטוס ערס.

..2.0

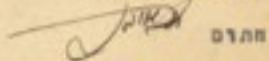
ברצוני להזכיר לך על סיום פעולתי בענין הסטוס שנשל לחוף
כפר "קלינדרן" שבטורקיה.

ב 2 לינואר 1950 התכוננתי לחזור לישראל, וכמותו תאריך הניע ציר
ישראל מל אליבו ששן ועובדיו לקוטסה, והציר קרא אותי לשיחה
בענין לצרף אותי לצירות כנהגו ושטר ראשו, עד שיגיע נהג מישראל.
והטכתי היתה, כי אני איש נכב ואין כססכותי להחליט.
ולבסוף הוטכם בנוכחותו של סגן קונסול ישראל בקוטסה מל אלישר
שהם יתקשרו מיד למשרד הכספים אנף חיל האוויר דיסטרו לכס על הפקיד
החדש שבאותן זמני.

זה למעלה מ 50 יום ניסנא אני ב"אנקרה" בצירותהישראלית כנהגו ושטר
ראשו של הציר, ואין אני רואה שום הנוכה סנד חיל האוויר, לבני
הקריה במשרד החוץ בענין החזרה לישראל.

לכן מבקש להודיע לי בהקדם האפשרי מה עלי לעשות.

בהודת למשרע.

חהום

מ/ט "71875" מהנדס קרקע,
(אליעזר ראובני - חיל האוויר)

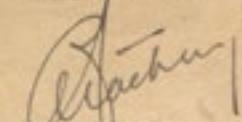
CONSULAT D'ISRAEL
A ISTANBUL

19.2.1950

TASDIKNAME

Bay Eliezer Reuveni ve Bay Mustafa Çekmez'in
Ankara, İsrail Elçiliği tarafından ve İsrail
Elçiliğine ait olan, Buick markalı AE 0747
No.lu siyah otomobili, İstanbuldan Ankaraya
nakl etmeye memur edildiklerini tasdik ederim.

Saygılarımla

V. Eliechar
İsrail Devleti Vis-Konsolosu

תרגום המכתב

הקונסוליה הישראלית באיסטנבול

19.2.1950

תעודה (אישור)

אני מאשר/ת בזאת כי מר אליעזר ראובני ומר מוסטפא
צ'קמז מונו מטעם שגרירות ישראל באנקרה לצורך העברת
רכב ביואיק שחור, מס' רישוי AE0747, השייך לשגרירות,
מהעיר איסטנבול לעיר אנקרה.

ויקטור אלישר

ממונה על שגרירות ישראל

אהבה בתא הטיס

כשהייתי נערה בת שש עשרה דוד זאקי הצליח למצוא לי משרה בחברת הביטוח הפניקס בעזרת קשריו הרבים. אחרי תקופת הכשרה, במסגרתה למדתי גם מעט אנגלית, התחלתי לעבוד. עם הזמן התיידדתי עם חברה לעבודה שהציעה לי להצטרף לטיול שאורגן על ידי הפניקס לשדה התעופה בלוד. סיירנו בין המטוסים השונים והוזמנו להיכנס למטוס "אל על". בתא הטיס ישב בחור חמוד ומאיר פנים שהסביר על המכשירים השונים בתא. אז עוד לא העליתי על דעתי שבזה הרגע פגשתי את בן זוגי לחיים. התפתחה בינינו שיחה ובסופה ביקש ממני את מספר הטלפון שלי בעבודה. לא היו אז טלפונים בבתי הפרטיים. התחלנו להיפגש ובימים שלא היה במשמרת יצאנו לסרטים ולהליכה על הטיילת בתל אביב. עם הזמן התקרבונו והחלה להירקם בינינו חברות ואהבה. בילינו יחד כעשרה חודשים עד שהעלינו את המחשבה על נישואין. אלי לא הרגיש מוכן ודרכינו נפרדו. חודשיים לאחר מכן הודעתי לו שמועד הגיוס שלי לצבא, שעד כה נדחה בגלל שהייתי בתת משקל, מתקרב. אלי לא אהב את הרעיון. הוא מיהר לחדש את הקשר והחלטנו להתחתן.

למעלה: החופה. אלי, קלרה מאחור, אילנה ובתיה אמי. למטה: עומדים מימין - יוסקה, ציפורה, שולמית, בכור, מזל, שכנה מרחוב רלב"ג אברהם, רחמים, זוג שכנים מרחוב רלב"ג יעקב טובי-אח של בתיה ואישתו בתיה. יושבים: משה, לאה, אילנה, אלי ובתיה. שלושת הילדים בחזית, שכנים של לאה מרחוב רלב"ג

אלי ואילנה וההזמנה לחתונה

ב-6 באוקטובר 1953 באנו בברית הנישואין במסיבת חתונה, מהגדולות שידעה תל אביב באותם ימים, בהשתתפותם של כארבע מאות אורחים בני משפחה וחברים. רבים שמעו על האירוע והצטרפו לשמחה. את ירח הדבש בחרנו לבלות בנופי הארץ וליהנות מהם כמה שיותר. רכבנו עד עכו על האופנוע שאלי קיבל מ"אל על" לצורך התניידות בין המטוסים. באמצע הטיול גילינו שנשארנו ללא כסף. כמובן שלא היה כספומט ולא היו לנו שיקים. למזלנו, לאלי היה מנהג שימושי מאוד. מדי פעם הכניס כסף לכיסי המעיל שלו ושכח ממנו - הרגל שחילץ אותנו פעמים רבות מאירועים מביכים. גם הפעם. לשמחתנו הוא מצא בכיס המעיל מעטפה ובתוכה חמישים לירות שקיבלנו מתנה מ"הפניקס" ליום הנישואים. כך התאפשר המשך הטיול.

למעלה: אילנה ודורי בעגלה בשדרות רוטשילד פינת נחלת בנימין ליד אנדרטת המייסדים
למטה: בבית ברחוב פינס, בתיה ודורי "יורה" במטחנת הבשר

התחלנו את חיינו המשותפים בדירה שכורה "בדמי מפתח" ברחוב הרצל 34 בתל אביב. דירת שני חדרים עם מטבח, שירותים ואמבטיה. הכניסה לדירה הייתה משותפת לנו ולזוג שכנים צעיר. לא הייתה שום פרטיות, בעיקר לא בלילות הקיץ החמים בהם נאלצנו לישון כשהכול פתוח. מצבנו הכלכלי היה דחוק. כל אחד מאיתנו הביא את מיטתו מהבית, קנינו כיסאות ושולחן ובכל פעם שהצלחנו לחסוך קצת כסף קנינו משהו נוסף לבית.

המשכתי לעבוד כפקידה בחברת "הפניקס", אז ברחוב לבונטין. אלי עבד במשמרות כמכונאי מטוסים ב"אל על". היו ימים שלא הצלחנו להתראות. אלי עבד בלילות וכשחזר הביתה בשעות הבוקר, אני יצאתי למשרד. לעיתים היינו נפגשים ליד "בית הדר", תחנת איסוף והורדה של הסעות עובדי "אל על", מרחק קצר ממקום עבודתי ברחוב לבונטין.

בפברואר 1956, שנתיים לאחר הנישואין, נולד דורון-דורי כפי שהוא מכונה עד היום. הצאצא הראשון למשפחות אשולין וראובני. עבדתי כל משך ההיריון עד הלידה, שלא הייתה פשוטה. ההתאוששות ממנה התארכה ולא יכולתי להשתתף בטקס ברית המילה הצנוע שלו שנערך בבית חולים הקריה (לימים הבסיס הצבאי שעדיין לא היה קיים). שלוש השנים הבאות היו חסרות שינה אבל מלאות שמחה. בעיקר לסבא וסבתא שלי ולסבתו של אלי, שזכו לנין ראשון.

באותה שנה אלי נסע לבריטול לעבור קורס לטיפול טכני במטוס "בריטניה" ש"אל על" רכשה. הקורס ארך חודשיים. באותו זמן החל "מבצע קדש". הקשר עם אנגליה היה רופף. אלי היה מנותק ועם מידע מוגבל להתרחשויות בארץ. התקופה הייתה קשה. דורי ואני עברנו לגור עם הורי. כאשר אלי חזר דורי לא הכיר את אביו וסרב לגשת אליו.

בירח הדבש בעכו

ברית של דורי. תמונה ימנית: מימין - בתיה מחזיקה את דורי, שולמית מאחור וסבתא חנה משמאל. תמונה שמאלית: משה, לאה מחזיקה את דורי, אלי והמוהל

תמונה ימנית: **ברית של דורי.** מימין עומדים: סבא משה אשולין, אלי, אבא בכור מחזיק את דורי המוהל והרב תמונה שמאלית: אילנה, דורי ואלי

מהסופריטו לקארי הודי מתובל

ב-1959 אלי קיבל תפקיד כמנהל תחזוקה בתחנת "אל על" בלונדון. היינו בפתחה של הרפתקה חדשה בעיר מרתקת בשנות השישים. שמחנו על הקידום אך בו בזמן הייתי ברגשות מעורבים. כבת יחידה חששתי להשאיר את הורי בארץ. אלי הבטיח להטיס אותם ללונדון, הבטחה שקיים עם לידתו של אמיר.

בינואר 1960 נולד אמיר בבית חולים Birthstead Memorial במזרח העיר. תינוק במשקל חמישה קילוגרמים, ענק לפי המושגים האנגלים. האחיות כינו אותו צ'מפיון. הגעגועים לאמי והצורך בעזרתה גברו. אלי סידר לה כרטיס טיסה. אמא הגיעה ללונדון, שהתה איתנו מספר חודשים והייתה לי לעזר רב. לצערי, אבי חשש לאבד את מקום עבודתו והעדיף להישאר בארץ. הימים נוצלו לטיולים ולהכרת העיר מקרוב. דורי לימד אותה את רזי החלוקה התריסרית של פאונד ושילינג, המטבע הבריטי באותם ימים. קלמי בן סעיד חברתי שהתגוררה באנגליה באותה עת הצטרפה גם כן לטיולים. את קלמי הכרתי בזמן עבודתי ב"פניקס" ובמהלך העבודה גילינו שיש בינינו קרבה משפחתית דרך משפחת שמחון.

הדירה הראשונה שלנו הייתה באזור קילברן בצפון מערב העיר. לאחר שנתיים וחצי עברנו מעט צפונה באותה שכונה לרחוב Shoot-Up Hill. דורי בן השלוש הצטרף לגן יהודי ואני נרשמתי לחוג לסידורי פרחים יפנים בסיגנון איקָבָאָנָה והתנסיתי במטבחים ממדינות חדשות. מעבר חד מהסופריטו ומאכלי הבית המוכרים לקארי הודי מטובל. אופיים השקט והמאופק של לונדון והבריטים בכלל התאימו לי מאוד.

בתקופת שהותנו בלונדון ביקרתי בארץ. במהלך הביקור חשתי ברע ופניתי לרופא. אגב שיחה,

סיפר לי על קשיי הקליטה של בנו חיים אלפנדרי ואשתו אסתר, הנמצאים בלונדון לרגל לימודי השתלמות של חיים באורתופדיה. עם חזרתי לעיר יצרתי קשר עם אסתר ו"אימצנו" אותה כשהוא היה עסוק בלימודים. רוני, בנם הראשון נולד בלונדון גם כן ושתינו היינו אימהות טריות. בזמן הפנוי ארבעתנו בילינו יחד הרבה. ספגנו תרבות, ביקרנו במוזיאונים, יצאנו להצגות תיאטרון, מופעי מוסיקה וטיולים משותפים ברחבי אנגליה. באתי מארץ צעירה שהייתה עדיין בחיתוליה וגיליתי עולם: העיר הגדולה עם הכיכרות

פורים עם אסתר וחיים אלפנדרי

שייט על התמזה. מימין - אילנה, קלמי, אמא ודורי עם אמיר בעגלה

דורי ואילנה מנסים שרימפס בטיוול בחוף בגנים הבוטניים בקיו. אלי, אילנה ואמא

מול ארמון באקינגהם

אילנה, בתיה מחזיקה את אמיר, אלי ודורי

שנות ה-60 במסיבות לעובדי "אל על"
למטה: עיטור לוחמי המדינה שאלי
קיבל במאי 1968

היפות, המבנים המפוארים, הפארקים הירוקים, מונומנטים
והיסטוריה בכל פינה וכמובן הארמונות בהם ביקרנו יחד. היו אלה
שנים של חוויות שנשארו חקוקות בליבי.

שהינו בלונדון חמש שנים עד 1964. לפני החזרה
ארצה אלי ואני רצינו לבקר ביפן. רחמים, אחיו
של אלי שגר באותם ימים באנטוורפן בבלגיה,
הגיע ללונדון ללוות את הילדים בטיסה חזרה
להוריי בקרית שלום. דורי היה אז בן שמונה
ואמיר בן ארבע.

טסנו ליפן דרך אלסקה, בעיצומה של תקופת
ה"סאקורה", פריחת עצי הדובדבן. יפן הייתה
מרתקת עם אנשים נחמדים ואדיבים במיוחד.
ביקרנו באגם ביווה הגדול בהונשו, שהינו במלון
יפני טיפוסי לרגלי פוג'י הר הגעש המושלג.
גיליתי שהיפנים משתמשים בהרבה חומרים
טבעיים. בית המלון בנוי מעץ, המחיצות
הפנימיות מבמבוק וניר אורז. מחצלות הטטאמי
מקש האורז. כמובן הפגודות היפות והגנים
המטופחים. לא פסחנו על הירושימה שהשאירה
טעם מר בליבנו. השלמנו את הביקור בארץ
שמאוד שאפתי לבקר בה.

בין מטוס לפיאט 500

1964 חזרנו מיפן לבית הוריי. גרנו אצלם
חודשיים עד שהדירה שקנינו תהיה מוכנה. דירה
יפה מאוד בשכונה הצעירה קריית גן. אהבתי את
הדירה ואת השכונה. אני חזרתי לעבודה בחברת
"הפניקס" ואלי המשיך ב"אל על".

הקליטה בארץ הייתה קשה מאוד לדורי שהיה
רק בן שלוש כאשר עזבנו את ישראל. בית
הספר היה רחוק מהבית והצריך הליכה ארוכה.
הוא התנהג בנימוס אנגלי, עליו חונך במסגרות
הלימוד בלונדון, שלא התאים לילדים הצברים
והוא לא מצא את עצמו בחברה הישראלית.

אמיר נקלט מהר מאוד בחברה הישראלית הקלילה והלא
מעונבת. לשמחתנו נפתח בית ספר יסודי חדש קרוב לבית, בית
ספר "הבילויים". אמיר התחיל את לימודיו במחזור הראשון.

רחוב הבילויים. אלי בסלון עם בוך'

יפן 1964

במרפסת בדירה ברחוב הבילויים
בקריית גן

חדר האוכל עם קיר הלבנים שבנה משה - אבא של אלי
וטפט הפלוק האדום בסלון

.1

.3

.2

.4

1. על סלע "השולחן" באכזיב. מימין: בוזי, אלי, בן ציון ויעקב. יושבים, קלרה, אמיר, קטי (עם מטפחת ראש) זהבה (עם כובע ים) ועומדת משמאל, רחל בתם של זהב ובן ציון.
2. ליד הבונגלו באכזיב. מימין - אריאלה, בתם של יהודית וקלמן, יעקב, אילנה, קלרה, חנה'לה ואמיר שוכב.
3. בטיול בהרי ירושלים. רחל (על העץ), בתיה, בכור, אילנה וקלרה
4. פיקניק בשבת. מימין, עופר, יעקב, משה רייס, אברהם ודורי

בסופי שבוע טיילנו בארץ עם המשפחה והחברים. מידי קיץ נהגנו לשכור בונגלו באכזיב. בדרך כלל עם דוד יעקב ודודה קלרה, חנה'לה ובוזי ולעיתים הצטרפו אלינו אברהם ומזל, זאקי וקטי או החברים זהבה ובן ציון בוגוסלבקי ויהודית וקלמן. במשך היום בילינו על סלע "השולחן", שנראה כמו אי סמוך לחוף. הגברים דגו דגים אותם צלינו על האש במרחב המשותף שבין הבונגלוס. הילדים המתינו בערסלים שהיו תלויים בין העצים, אלי היה אחראי על האש, ויעקב היה חותך סלט ירקות דק דק. אף פעם לא הבנו כיצד הצליח להגיע לחיתוך עדין כל כך. לעיתים היינו עושים גיחות לראש הנקרה או לעכו ולנהריה להצטייד במצרכי מזון נוספים להמשך השהייה.

יעקב וקלרה בורכו באנרגיה מיוחדת, שמחה ואופטימיות. תמיד במצב רוח מרומם ומדבק. דוד יעקב ערבב את הסלט, קלרה ערבבה לדינו בעברית ותיבלה משפטים בפנינים עסיסיות שנלקחו מההווי הפנימי של המשפחה ואנחנו התגלגלנו מצחוק. קלרה הייתה מחליפה את שמי בעליצות ל"הלנה" או "הלנה רובינשטיין" ומדגישה את השם על מנת להצחיק את כולם. רגעים שלעולם לא נוכל לשחזר.

את בר המצווה של דורי חגגנו ב"אולמי תכלת" ברחוב שינקין בתל אביב. הוא סיים את לימודיו בבית הספר היסודי "עתידי" והמשיך ללימודים טכנולוגיים באורט רמת גן, לימודים שיסייעו לקליטתו כאלקטרונאי בחיל האוויר, שם יפגוש את ארזה אשתו לעתיד.

ב-6 בפברואר 1973, שלוש עשרה שנים לאחר הולדתו של אמיר, שנים בהן הספקנו לשכוח לילות ארוכים חסרי שינה ורעש של תינוקות, חבקנו את בת הזקונים שלנו - הילה. אלי יצא מגדרו: "זכיתי במפעל הפיס". כבת יחידה, אחות לשני בנים, קיבלה יחס מיוחד, אוהב ומפנק.

אמיר בחר לחגוג את בר המצווה שלו במסיבה צנועה עם חברי הכיתה וטיול לחו"ל. באוקטובר באותה שנה, אלי ואני נסענו איתו לטיול ביוון ובלונדון.

דורי, שהיה כבר נער בן שבע עשרה, נשאר בבית עם הכלב בוץ. את הילי, בת התשעה חודשים, השארנו עם הורי. הגענו לאי ספציה הפסטורלי והתכוונו לשהות בו מספר ימים. ביום הראשון לשהותנו באי, כשחזרנו מסוור, קרא לנו מנהל המלון ובאנגלית עילגת הפנה אותנו למסך הטלוויזיה. על הצג הופיעו דיווחים מישראל. לא היה צריך לדעת יוונית בשביל להבין: פרצה מלחמה. מלחמת יום כיפור. התנתקנו משלוות האיים, ארזנו את החפצים ועלינו על המעבורת הראשונה חזרה לאתונה בניסיון לשוב ארצה לילדים ולמשפחה מהר ככל האפשר.

אוקטובר 1973 חוזרים הביתה. אילנה ואמיר על סיפון האונייה סארונ'יק סטאר בדרך חזרה לאתונה

הקרבות התארכו. לאחר הניצחון המהיר של מלחמת ששת הימים ההרגשה הייתה קשה. בתוך ימי הלחימה נודע לנו שקובי, טייס קרב, אז אהובה של דפנה, בתם של זקי וקטי, נפל בשבי במצרים בהפצצת גשר בנהא בעומק הדלתא המצרית. הוא שוחרר משוביו לאחר כשבעה שבועות.

חזרתי לעבוד בחברת הפניקס. קבלתי המחודשת לשם הייתה מותנית בעבודה במשרה מלאה. למזלי אמא לקחה על עצמה לטפל בהילה. אלי רצה להקל עלי את הנסיעות למשרד וחזרה בתחבורה ציבורית. קנינו פיאת 500 קטנה ואלי גייס את כישוריו הטכניים, שיפץ אותה מהיסוד וצבע אותה בכתום. המכונית אפשרה לי לקצר את שעות הנסיעה ולשוב הביתה לדאוג גם לדורי ואמיר.

1974 דורי התגייס לחיל האוויר כטכנאי אלקטרוניקה וחתם על שנת קבע. שלוש שנים שירת בשדה התעופה בשארם-א-שיח לפני הנסיגה. את שנת הקבע שירת בצריפין, שם הכיר את ארזה אשתו לעתיד. לאחר השחרור הצטרף ל"אל על" כטכנאי בצוות קרקע. אלי ניהל את מערך אחזקת המטוסים ובעצם דורי עבד תחתיו. בתקופה זו גם יצא לטיול בארה"ב וברזיל יחד עם חבר מ"אל על".

1975 הילה גדלה והדירה בקריית גן הייתה צפופה לחמישתנו. על מנת לשמור על המעגלים החברתיים של הילדים עברנו לדירה גדולה יותר באזור סמוך, שם אני גרה עד היום.

בתום בית הספר היסודי אמיר בחר ללמוד בתיכון מקצועי "אורט" במגמת שירטוט אדריכלי. רוב חבריו מבית הספר היסודי המשיכו ל"בליך" והוא לא מצא שם את מקומו מבחינה חברתית. לאחר השנה הראשונה אמיר החליט להצטרף לחבריו ועבר ל"בליך".

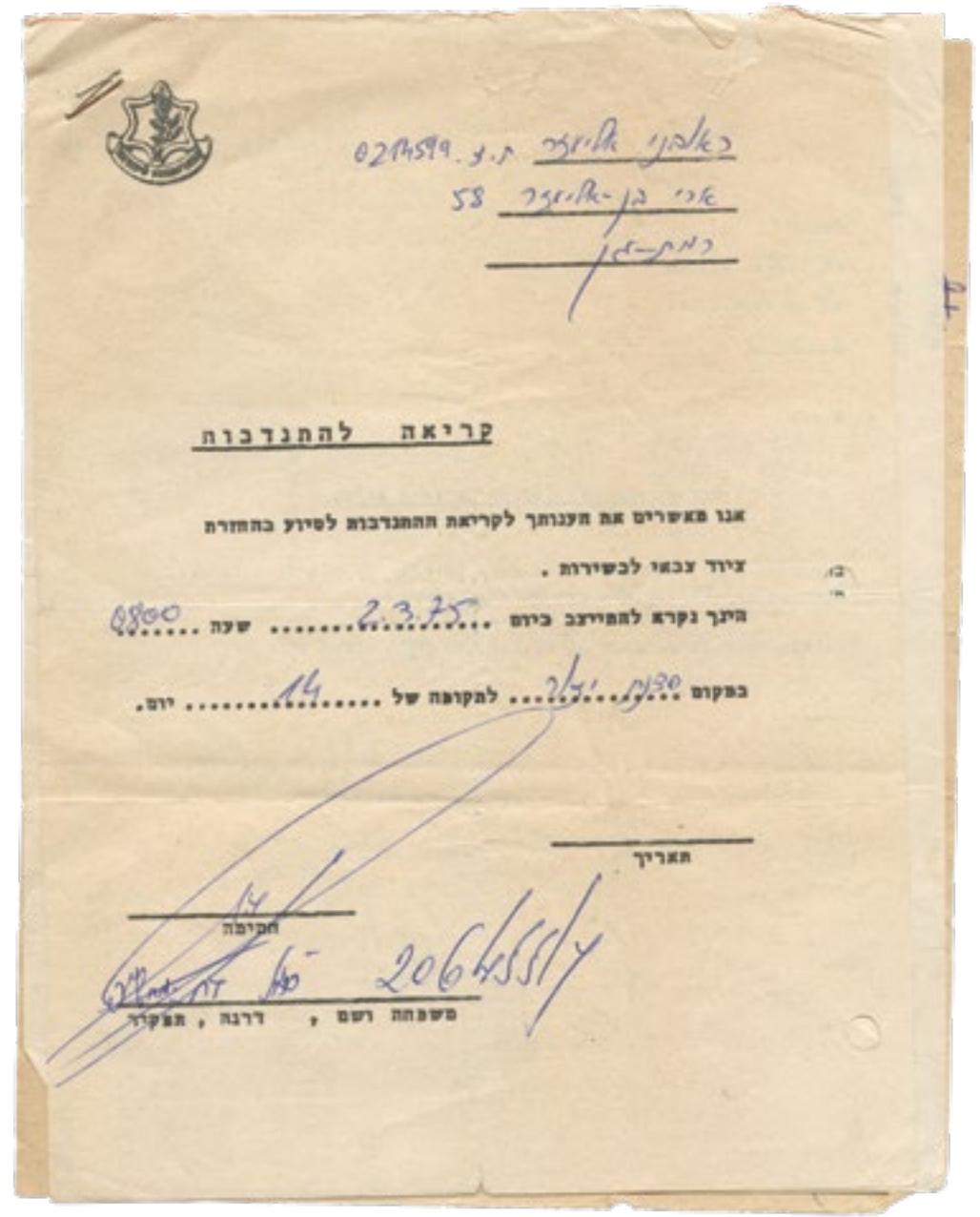
אתונה, הסתבר לנו, הייתה מרכז לטיסות איסוף לארץ. הגיעו אליה חיילי מילואים מכל העולם שרצו להתגייס. סדר העדיפות אילץ אותנו להמתין. לאחר יומיים של המתנה מורטת עצבים וטעונת רגשות בשדה התעופה הצלחנו לחזור ארצה. האיחוד המחודש עם בני המשפחה היה מרגש. הפחד והחשש לשלומם, שחווינו בזמן ההמתנה, הוקל. אלי גויס מיד לסייע ולטפל במטוסי הרכבת האווירית למשלוחי נשק מארצות הברית.

בר המצווה של דורי. מימין שורה אחורית - יוסקה, דליה, אלי, אילנה, בתיה ובכור. לפנים - יהושוע, דורי, מחזיק במקרופון, לאה ואמיר תמונה אמצעית: מימין, לפנים - אילנה, אלי, מרטין, שמוליק, מוישה, בוזי ובכור. בשורה האמצעית - נורית, חנה'לה, עדנה, נוגה, דפנה, וצביקה. לפנים - אמיר, דורי, משה רייס ועופר

חג אצל ההורים בקריית שלום. מימין: אילנה, דורי, אבא בכור, בתיה ואמיר

1975 שנתיים אחרי מלחמת יום כיפור, אלי משתמש בידע הטכני במכונאות ומתנדב לסייע בהחזרת ציוד צבאי לכשירות. המחזור כלל 12 ימי עבודה. שישה ימים על חשבון ימי חופשה ושישה על חשבון "אל על".

סיבוב שני

השנים 1978/9 הביאו אותנו לצומת משמעותי ביותר שישיע על חיי כל אחד מבני המשפחה.

אלי אולץ לקבל תפקיד כנציג טכני של "אל על" בלונדון. הסיבוב השני שלנו באנגליה. התזמון, סמוך למותו של אבי, הציב בפנינו אתגר לא פשוט. מצאתי את עצמי בלב קונפליקט בלתי פתיר. בין דאגתי ותפקידי כאמא לבין התמיכה באלי. הילה התחילה את לימודיה בכיתה א' בבית ספר "הבילויים", אותו בית ספר בו למד אמיר. משמעות ההחלטה לעבור ללונדון הייתה לנתק אותה מהמשפחה הקרובה - אחים, סבא וסבתא, דודים וחברים ולהתחיל לימודים במסגרת לא מוכרת ובשפה זרה.

אמיר גויס לגיבוש טייס, נשר בסופו ושובץ לחיל השריון. המחשבה להשאיר אותו, חייל קרבי, לבד, ללא תמיכה משפחתית ובית חם לחזור אליו בחופשות מהצבא הייתה בלתי נסבלת. כל החלטה שהייתי מקבלת הייתה פוגעת באחד מהיקרים לי. לבסוף נפל הפור ונסענו בלב כבד. אמיר ודורי נשאר לגור בדירתנו ברמת גן. דורי היה אז בעיצומם של לימודי הנדסת אלקטרוניקה. הקשר שלו עם חברתו ארזה, אותה הכיר במסגרת שירותו הצבאי, נבנה והתהדק. עם הזמן היא הצטרפה לגור עם דורי ואמיר. לאט לאט התפתחה מערכת יחסים חברית בין אמיר וארזה שהפכה להיות משענת עבורו בחופשות הקצרות מהצבא אחת לשלושה שבועות. היחסים בין אמיר לארזה נשארו קרובים עד היום.

הילה בגינה בבית בלונדון

הילי התאקלמה יפה בסביבה החדשה בלונדון. השתתפה בחוגי נגינה בפסנתר, לקחה חלק בנבחרת שחייה של בתי הספר, זכתה בפרסים, הכירה חברות, ואני גויסתי להסעות. לעומת השהות הראשונה שלנו בלונדון, הפעם הייתי פנויה יותר להתפתח, להיחשף ולהרחיב את ידיעותיי. שיפרתי את שליטתי בשפה, למדתי הערכת רהיטים עתיקים ופיתחתי את אהבתי לתחום. ביקרתי במכירות פומביות ואספתי פריטים שאהבתי. חלקם מקיפים אותי עד היום.

באותן שנים, דורי עשה הסבה מקצועית ועבר לעבוד בחברת "תים מחשבים" כטכנאי לתיקון מחשבי מיני שהיו אז שיא הטכנולוגיה. ארזה המשיכה בתפקידה כאלקטרוניאית בחיל האוויר בצריפין. בנובמבר 1981 דורי וארזה התארסו ושבועיים לאחר מכן ב-5 באוקטובר התחתנו באולמי "ארמון" בתל אביב. הגענו לארץ לקראת טקס החינה המסורתי שהתקיים בכרם

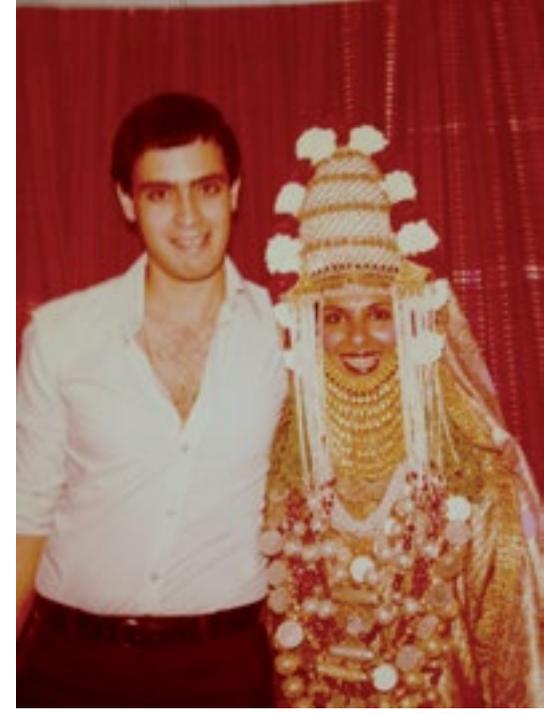

1959 אלי דורי ואילנה

1982 דורי ועומר

התימנים, שכונת מגוריהם של משפחת נגר, הוריה של ארזה. באותה שנה אמיר סיים את שירותו כמפקד טנק בחיל השריון והצטרף אלינו ללונדון לתקופה קצרה עד שהתחיל לעבוד כדייל ב"אל על". ביוני 1982 הוחזר מטיסה בניו יורק, גויס למילואים ולקח חלק במלחמת לבנון הראשונה. למזלי, עד כתיבת שורות אלה, לא ידעתי שהוא עמד להיכנס ללבנון.

ב-25 בספטמבר 1982 נולד נכדנו הבכור, עומר. חודשים ספורים לאחר הלידה שלושתם הגיעו לביקור בלונדון. שמחנו לבלות איתם. יצאנו למסעדות, התנסנו בטעמים חדשים וטיילנו יחד ברחבי העיר. אחרי חזרתם לארץ עברו לדירה משלהם בקריית אונו. ב-1984 נולד דניאל ושנה לאחר מכן נטע. (עוד על שלושת הנכדים בהמשך)

דורי פרש לשנתיים כדי לעבוד כעצמאי בתחום היעוץ ואחריהן חזר ל"תים מחשבים". מאז הוא ממלא תפקיד כמנהל מכירות לפרויקטים בעיקר בתחומי הקמת רשתות תקשורת ואבטחת מידע.

בתום חמש שנים שבנו לארץ. השנה 1983. באותה שנה הנהלת "אל על" חוותה סכסוך עבודה מתמשך עם העובדים שהוביל לשביתה ארוכה. בסופו של תהליך, ועד העובדים הגיע להסכמי פרישה מוקדמת עם פיצויים מוגדלים. במקביל הוצע לאלי תפקיד בחברת תעופה אמריקאית חדשה שקישרה בין ניו יורק לתל אביב דרך בריסל. ההתלבטות לא הייתה קלה. אלי צמח עם "אל על" במשך שלושים ואחת שנים. הוא היה שותף להתפתחותה והרגיש חלק ממנה. אך נראה שעתידיה של "אל על" לא היה ברור וההזדמנות בחברה החדשה הסתמנה מבטיחה, כלכלית ומקצועית. אלי החליט לפרוש מ"אל על" ולהצטרף ל Tower Air בתפקיד נציג טכני בבריסל. הובטחה לו האפשרות להגיע לארץ בסופי שבוע וכרטיסי טיסה לבריסל להילה ולי בחופשות בית הספר. כך ניהלנו את חיינו במשך שש שנים. בין רמת גן לבריסל. במהלך אותן שנים הילה סיימה את בית הספר היסודי והמשיכה לתיכון "בליך", אותו סיימה בהצטיינות. את שירותה הצבאי עשתה במודיעין.

היא התלבטה לגבי המשך דרכה ובינתיים יצאה ל"טיול אחרי צבא" קצר ביוון, עברה קורס דיילות אוויר והתחילה לעבוד ב"אל על". במקביל נרשמה ללימודי המזרח באוניברסיטה העברית בירושלים, למדה סינית ונסעה לסין שם שהתה כשנה לצורך תרגול השפה.

ב-1990, אחרי חמש שנים בניו יורק, אמיר עבר ללונדון והשלים תואר ראשון ושני בעיצוב גרפי. הוא השתלב בהוצאה לאור Dorling Kindersley שבבעלות Pinguin – Random House מהגדולות והחשובות בעולם המו"לות, עבד במשרד פרסום, במסגרתו טיפל בכל הקמפיינים של תיאטרון/בלט מריינסקי מסנט פטרבורג כאשר הגיעו לסיבוב הופעות בלונדון. הוא המשיך לטפל בהם עוד שנים רבות כשעבר לעצמאות ולימים גם מהארץ. בעקבות החרם על רוסיה עם פרוץ המלחמה באוקראינה, הקבוצה הפסיקה להגיע לאירופה והפרויקטים נעצרו.

בשנת 1990 אלי סיים את תפקידו ב Tower Air ועם חזרתו לארץ הצטרף לתעשייה האווירית לפרויקט שיפוץ מטוסי נוסעים בתפקיד אחראי בקרת איכות. קבלתי משרה ב"אודיו מדיק", מכון למכשירי שמיעה בתל אביב. העבודה עניינה אותי. הכרתי תחום חדש, אנשים חמים ובוס נהדר. הפכנו לחברים. אלי התקשה להסתגל לשינויים המואצים שהפכו את סביבת העבודה ליותר טכנולוגית וממוחשבת. בשנת 1997 פרש מהתעשייה האווירית בגיל 72.

1999 סין Xiang Shan. הילה במרכז עם נעמה משמאל ודבורקה

ב-2000 הילה חזרה מסין והחלה לעבוד כמנהלת מכירות בחברה לרכיבים אלקטרוניים. במהלך העבודה הכירה את רועי כהן שעבד אז כטכנאי מחשבים בחברה שסיפקה להם שירותי תמיכה. ביקורו הראשון בביתנו היה בערב שבת. רועי הגיע, כמו שכתוב באגדות, לבוש בגדי חג, חולצה מכופתרת לבנה בוהקת, זר פרחים גדול בידיו וחיוך רחב. התנהלותו המנומסת הרשימה אותי והוא התחבב עלינו מאוד. גם ההכרות עם הוריו, משה ושושי, שהתקיימה בדירת הרווקות של הילה ברחוב ניצנה בגבעתיים, הייתה נעימה ולבבית ונוצרה ידידות מיידית שנמשכת כל השנים עד היום. ב-2003 התחתנו ברוב פאר והדר באחד הגנים היפים שבצפון השרון על גדות נחל אלכסנדר. לאחר מותו של משה אימצנו את שושי והילדים. מאז אנו מבלים יחד בארוחות משפחתיות בערבי שבת ובחגים. לאחר מותו של אלי התחזק הקשר והילה ורועי לקחו את שרביט האירוח.

ברועי בער הצורך להתרחק מהייטק ולעבור לקריירה עצמאית בתחום שעניין אותו ואת האחים שלו - אוכל ואירוח. במשך מספר חודשים חיפש את דרכו ובסוף תהליך אימון ממוקד

החליט לקפוץ למים. הוא קיבל זיכיון לפתוח בראש העין סניף "רולדין". הסניף היה פריצת דרך כלכלית ומקצועית עבורו, עבור המשפחה ולשכונה עצמה שעד אז חסרו בה בתי קפה באיכות שהם הציעו.

ב-2006 נולדה לירי, בתם הבכורה. ב-2010 נולד הרן החמוד. ב-2013 נולדה יולי.

בשנת 2022 רועי פתח זיכיון לסניף נוסף של "רולדין" בשכונה החדשה של ראש העין

ובמקביל לקח על עצמו ניהול של קפה עצמאי והרים אותו לעסק משגשג. הילה עזבה את מקום עבודתה והקדישה עצמה לעזרה ולניהול הצד הכספי בעסק המשפחתי. במהלך תקופה זו המשפחה רכשה ושיפצה בית פרטי בראש העין. בנוסף לעיסוקיהם הם פועלים ומשתדלים לתרום בקהילה.

הקשר של אמיר עם המשפחה במשך כל תשע עשרה שנות שהותו בלונדון היה הדוק מאוד. זכינו לביקורים שלו בארץ בחגי ראש השנה ופסח ובחופשת הקיץ. לאחר שהילי ורועי התחתנו והתחילו להקים משפחה, התחדד הרצון שלו להיות קרוב יותר למשפחה. גם מותה של סבתא בתיה, אליה היה קשור מאוד, השפיע עליו. ב-2009 חזר לארץ לאחר עשרים וארבע שנים מעניינות ופוריות מעבר לים והתחיל לסלול את דרכו המקצועית בישראל. התחנה הראשונה הייתה עבודה ב"דה מרקר" של עיתון הארץ, אך די מהר יצא לעצמאות ובנה מוניטין. אחד המיזמים שלו, שמסב לי גאווה גדולה, הוא הקמת הוצאה לאור המתמחה בכתיבה, עיצוב והפקה של ספרי משפחה, סיפורי חיים, סיפרי זיכרונות וביוגרפיות. מכאן התרומה הגדולה שלו לספר הזה.

שושי ואילנה בחתונה של הילה ורועי

אלי מתדרך את הצוות לפני ההמראה

עבודה ומשפחה

העבודה היוותה חלק מרכזי מאוד בחייו של אלי ומקור החינויות שלו. הוא אהב את המקצוע ושאב ממנו סיפוק וזכה להערכה רבה. בתקופות שונות היה אחד האנשים בעלי ההשקפות הגבוהות ביותר מטעם חברת "בואינג", מנהל התעופה הפדרלי, ומנהל התעופה האזרחית הישראלית, על מגוון גדול של מטוסים. ההשקפות שאפשרו לו, בשנות הקריירה המאוחרות שלו, לעבור ללא קושי וללא הפסקה בין תפקיד לתפקיד מחברה לחברה. הוא היה נאמן מאוד לתפקידים שמילא עם תחושת אחריות, מסירות ומוסריות גבוהה, כמעט ספרטנית, דבר שלעיתים היה גם בעוכריו כשציפה שהעולם יתנהג בדומה. אבל מעל לכול הייתה המשפחה. אהבתו ומסירותו אלי ולילדים הייתה בראש מעייניו. למרות שלא תמיד היה מרוצה מהבחירות של הילדים הוא למד לקבל ולהעריך את כולם בדרכם.

הפרישה לגמלאות סיימה פרק משמעותי ביותר בחייו. מאז ומתמיד התקשה למצוא תועלת במה שאינו עובדה. הייתי ערה לקושי שלו לעשות את המעבר החד לפרק הבא ועודדתי אותו למצוא משמעות וחינויות גם בשלב זה של החיים. הוא הקשיב להרצאות בנושאי אקטואליה, מוסיקה ואמנות. עם הזמן מצא עניין גם בנושאים פוליטיים ותהליכים היסטוריים בארץ שהיו חלק בלתי נפרד מעברו ומעורבותו מאז השתייכותו לאצ"ל ולח"י. במקביל השתתף בפעילויות חברתיות והתנדבותיות. המרכזית ביניהן הייתה חלוקת מזון בעמותת "לשובע" אשר אומצה ע"י "אל על". הארגון התרחב לפרויקט "גגון" שנתן מענה לחסרי בית, וכן לפרויקט "קדימה", מועדונית לשילוב ילדים ובני נוער בחברה. את שאר ימות השבוע בילה בספורט. המשכתי לעבוד באודיו מדיק. שיגרת יומי הייתה עמוסת מטלות. בכל בוקר הורדתי את דניאל בקרייה - בשנים שגר איתנו, המשכתי לעבודה, חזרתי הביתה לצהריים עם אלי ולאחר מכן נסעתי לטפל באמא בבית גיל הזהב. עם פרישתי לגמלאות ב-2007, שנה לאחר פטירתה של אמא, השגרה השתנתה ואפשרה לנו לבלות יחד בפעילויות משותפות. היה לנו מנוי בפילהרמונית, הצטרפנו לטיולים באירופה עם עמותת פורשי "אל על" וכשהזדמן, גם לבקר חברים ואת אמיר שעדיין התגורר בלונדון. ובעיקר נהנינו מהנכדים והנינים. לשמחתנו אלי זכה לראות את כל ששת נכדיו ושבעה מתוך שמונת ניניו.

2015. חוגגים 90 לאלי. מימין: גל, נטע, דניאל, לילך, עומר מחזיק את יהונתן, דורי, ארזה, לפניה - הרן ולירי, מאחור - הילה עם יולי, אלי, רועי, אילנה, אמיר ולורנה

אפשר להגיד בסיפוק שלאורך החיים אלי נהנה מבריאות טובה. עד אותו יום בצהריים שקיבלתי שיחה ממספר טלפון לא מזוהה. הייתה לי הרגשה לא טובה. עניתי ושמעתי בחורה מקסימה שניסתה להרגיע. אלי בקש ממנה להתקשר אלי. "אני ברחוב החשמונאים ליד הסינמטק בתל אביב. נפלתי ונחבלתי ברגל. בואי בבקשה לאסוף אותי. לא - אין צורך באמבולנס". נכנסתי לאוטו ובדהרה הגעתי למקום שתיארה הבחורה. היא ישבה לצידו וחיכתה לבואי. לידה עמד גם בחור חמוד. הם לא הכירו אחד את השנייה. המקרה זימן אותם יחד. שניהם עזרו לי להכניס את אלי לאוטו ואף ציידו אותי בבקבוק מים קרים. הם הציעו ללוות אותנו לבית החולים. הודיתי להם אבל מרוב בלבול לא שאלתי לשמם או למספר הטלפון שלהם.

מהתיאור של אלי עלה כי כשיצא מההרצאה בדרכו לתחנת האוטובוס מעד במדרכה ונפגע ברגלו. לאחר מכן יסתבר שהפציעה הייתה קשה ומורכבת והצריכה שני ניתוחים. שתי תקופות האשפוז והשיקום בבית החולים היו ארוכות, טעונות, מתישות לכולם. לא חסכנו מאמץ להקל עליו. השתדלתי להיות לצידו רוב שעות היום ככל שיכולתי. בתקופת השיקום הילי, אמיר, דורי ואני שהינו אתו בתורנות. אלי היה נחוש. בעזרת כוח הרצון השתקם יפה, הצליח לעמוד שוב על רגליו ולצעוד עצמאית. כשהשתחרר המשיך לתרגל בבית. אך הניתוחים והאשפוזים הממושכים החלישו אותו מאוד. הוא חלה בדלקת ריאות שסחטה ממנו את מעט האנרגיות שנשארו לו. בלילה האחרון קם מהמיטה, איבד שיווי משקל ונפל. נפילה ממנה כבר לא הצליח להתאושש.

אלי ראובני

- 1925 מאי אלי נולד. המשפחה עוברת מירושלים לאיזור חסן בק
- 1931 בית ספר תחמוני
- 1936 המשפחה עוברת לשכונת שפירא
- 1941 בית ספר מקס פיין
- 1944 מצטרף ל-RAF
- 1947 חיל הנוטרים, אצ"ל
- 1948 מאי הקמת המדינה, מצטרף לחיל האוויר
- דצמבר מבצע ולוטה
- דצמבר-מרץ מבצע על כנפי נשרים
- 1949 יוני פרשת המטוס בטורקיה
- 1950 מרץ אלי חוזר מאנקרה לארץ
- 1952 "אל על"
- 1953 אוקטובר אלי ואילנה מתחתנים
- 1956 דורי נולד
- 1959 מנהל תחזוקה בלונדון
- 1960 אמיר נולד
- 1964 חוזרים לארץ דרך יפן. עוברים לבית בקריית גן.
- 1967 יוני מלחמת ששת הימים אלי מגוייס לטיפול ברכבת הנשק האווירית
- 1973 פברואר הילה נולדה
- אוקטובר מלחמת יום כיפור. חוזרים לארץ מיוון. אלי מגוייס לטיפול ברכבת הנשק האווירית
- 1975 עוברים דירה
- 1978 נציג טכני בלונדון
- 1981 דורי וארזה מתחתנים
- 1982 משה ראובני נפטר. עומר נולד
- 1983 חוזרים לארץ. פורש מ"אל על" ומוצב בבריסל כנציג טכני בחברת טאוור-אייר
- 1984 דניאל נולד
- 1985 נטע נולדה
- 1987 לאה ראובני נפטרה
- 1990 חוזר מבריסל ומקבל תפקיד בתע"ש
- 1997 פורש ולוקח חלק בפעילות התנדבותית ובהרצאות
- 2003 הילה ורועי מתחתנים
- 2006 לירי נולדה
- 2009 הרן נולד
- 2013 יולי נולדה
- 2014 הנין הראשון יונתן נולד
- 2016 גבריאל נולד
- 2017 מיכאל נולד
- 2018 יובל נולד
- 2019 29 בינואר אלי נפטר. אלה נולדה
- 2022 אדם נולד
- 2023 אליוט נולד

חברי ושותפי לחיים נפרד מאיתנו ב-29 בינואר 2019. רוב חיי ביליתי לצידו. מצאתי את עצמי בפתחו של פרק חדש בחיי והפעם לבד. לבד אבל לא בודדה, מוקפת בשבט הגדול והאהוב שבנינו.

אלי נקבר בבית העלמין ירקון בתל אביב.

לורנה, גבריאל, עומר ואליוט

בטיול בסביליה: אלי, עומר, לורנה ואילנה

חוגגים את נישואי עומר ולורנה במיורקה. מימין: דווינה - אחות של לורנה, נטע, עומר, ארזה, לירי, אילנה, לורנה, אנכלס - אמא של לורנה, אלי וטוני

הדור השלישי למשפחת ראובני בישראל

עומר

לקראת ראש השנה 1982 הגענו לביקור בארץ לחגוג עם המשפחה. לא היה תזמון מושלם מזה להגחתו לעולם של נכדנו הראשון ונין למשפחת ראובני ולאמי בתיה. ב-25 בספטמבר נולד בבית היולדות שיבא בתל השומר תינוק חמוד שמנמן עם עיניים ענקיות במשקל 3.6 ק"ג. דורון, ארזה ועומר עברו לגור בקריית אונן, פה החל את לימודיו הבסיסיים ביסודי ולאחר מכן בתיכון בן צבי. לכבוד בר המצווה שלו ב-1995 לקחנו אותו ואת שני אחיו הצעירים, דניאל ונטע, לטיול בדיסני וורלד, אורלנדו. זו הייתה אחת החוויות הבלתי נשכחות שלנו עם הנכדים. חרשנו את מרחבי פלורידה. עומר היה הנווט ואלי הנהג. בדרך חזרה עצרנו בניו יורק. העפלנו למרומי מגדלי התאומים, הקפנו את מנהטן בסירה וספגנו את אווירת העיר.

1988. מימין: דניאל, נטע ועומר

2001 עומר התגייס לגולני. עם סיום השירות הצבאי הוצע לו להיות מדריך נוער מטעם ארגון "בני ברית" באורגון שבארה"ב. בתם השנה, דניאל אחיו הצעיר שזה עתה השתחרר מהצבא, ודורי חֶבְרוֹ ויצאו יחד לטיול בחוף המערבי.

ב-2007 נסע לספרד ועבד במיורקה שם הכיר את לורנה. שנה לאחר מכן עבר הזוג לגרנדה והתחילו ללמוד. עומר למד מנהל עסקים ולורנה - עבודה סוציאלית. באותה שנה אלי ואני נסענו לטיול בספרד במסגרת גמלאי "אל על". זו הייתה הזדמנות נהדרת להיפגש עם עומר ולהכיר את לורנה. לשמחתנו התאפשר לנו לצרף אותם לקבוצה לטיול בסביליה. נהנינו מאוד בחברתם. עם סיום לימודיה של לורנה ב-2011 החליטו לחזור לארץ ולנסות להתאקלם בה. לורנה השתלבה כגוננת בגן אנטרופוסופי ולאחר מכן בבית ספר לילדים עם צרכים מיוחדים. עומר המשיך ללמוד ולסיים את התואר.

ביואר 2015 עומר ולורנה התחתנו בטקס אזרחי אותו ערך אור צלקובניק, חבר נעורים של עומר. רצף חגיגות החתונה נפרש בין ישראל למיורקה. באפריל התלווינו אליהם לחגוג עם בני משפחתה של לורנה במיורקה. ב-13.01.16 נולד גבריאל, בנם בכורם. ב-2017 החליטו לחזור לספרד ולהקים את ביתם בברצלונה. עומר עוסק בנדל"ן ולורנה עובדת סוציאלית. ב-31.03.23 נולד בנם השני אליוט. אלי לא זכה לראות את נינו, אך זכרו מונצח בתוך שמו של הנין.

1996. בטיול לדיסנילנד בפלורידה עם עומר, דניאל ונטע

1988

אלי עם עומר ודניאל בפארק הלאומי
למטה: בתיה עם הנינים

דניאל

דניאל, נכדנו השני, תינוק שמנמן עם תלתלי זהב, נולד ב-14 ביולי 1984. כמו אחיו הבכור למד בתיכון "בן צבי" ושיחק כדורגל בקבוצת הפועל קריית אונו. בשנת 2002 התגייס לצבא ושירת בבסיס הקריה בתל אביב עקב ניתוח בברך, שחייב הורדת פרופיל. באותה תקופה דורון וארזה עברו מקריית אונו לשוהם. התחברה הציבורית בין שוהם למרכז לא הייתה סדירה ויעילה. דניאל עבר לגור איתנו בימות השבוע. שמחנו מאוד לעזור ולתמוך בו. כל בוקר בדרכי לעבודה הורדתי אותו בקריה.

בנובמבר 2005 עם שחררו מהצבא הוא ודורי הצטרפו לעומר בארה"ב ושלושתם נסעו לטיול משותף בחוף המערבי. בסוף הטיול דניאל נשאר בארצות הברית ועבד בקניונים ובמכירת תמונות שמן מדלת לדלת. במהלך השהות שם הכיר את לילך החמודה, ילידת אילת, שאף היא יצאה להכיר את העולם הגדול. לאחר ארבע שנות חיזור, בשנת 2010 נישאו ברוב הד. בעקבות לימודיהם באוניברסיטת אריאל עברו לגור ביישוב אריאל עד סיום הלימודים: לילך באדריכלות ודניאל בכלכלה. כיום, דניאל עובד בחברת השקעות וילך אדריכלית עצמאית.

ב-2014 נולד יהונתן, הנין הראשון שלנו. ב-2018 הצטרף אחיו יובל.

דניאל וילך מתחתנים. מימין עומדים: הילה, דניאל, עומר, אמיר, לילך ורועי. יושבים: לורנה, אילנה ואלי

בברית של יהונתן. מימין: יונה - אמא של ארזה, אילנה, דניאל, לילך עם יהונתן ואלי

נטע

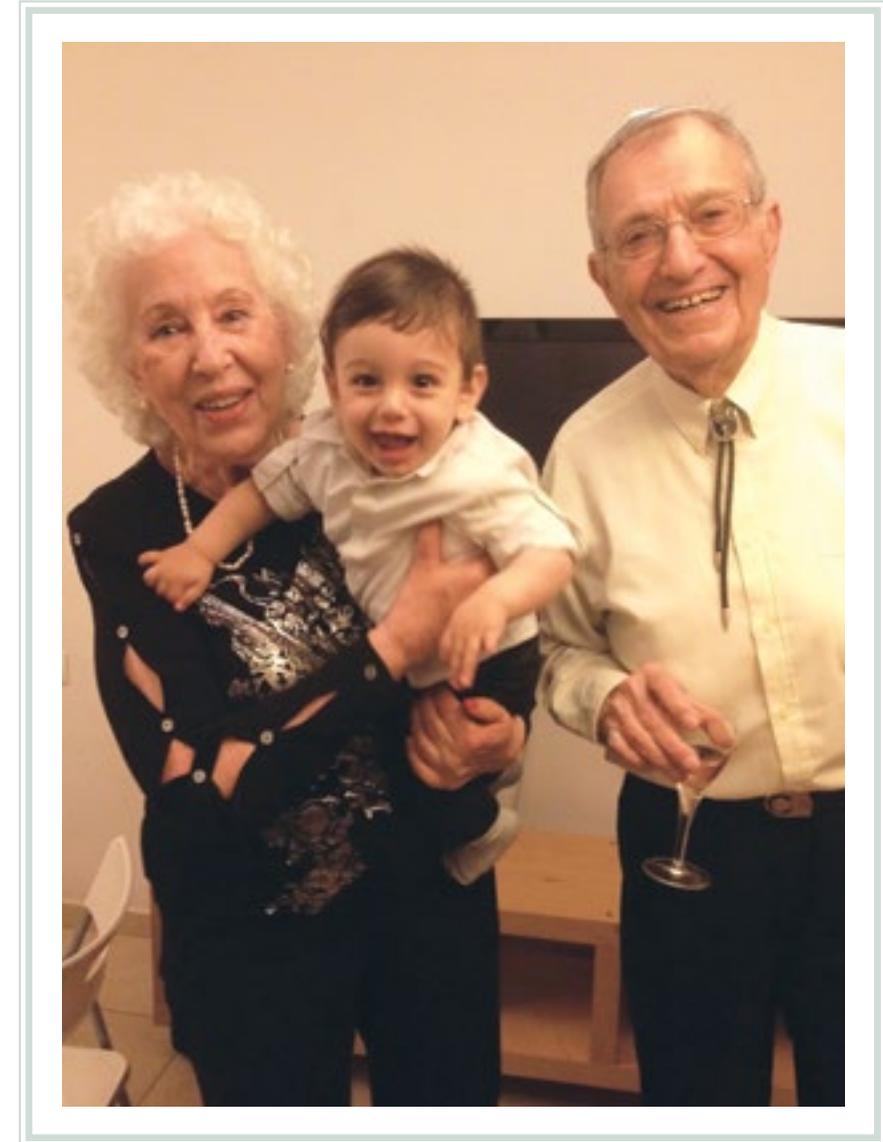
ב-23 באוקטובר 1985 זכו עומר ודניאל לאחות. נטע, בת קטנה וחמודה, עדינה ושברירית. את לימודיה התחילה בבית הספר היסודי "רימונים" בקרית אונו ובסיומו המשיכה לתיכון "בן צבי".

ב-2004 התגייסה לצה"ל בתפקיד פקידה פלוגתית ביחידה קרבית. בפעם הראשונה שהגיעה הביתה עם רובה שהיה גדול וארוך ממנה חשבתי שעוד רגע תמעד מכובד הכלי. לאחר הצבא נסעה לאנגליה לשפר את האנגלית שלה תוך כדי עבודה במכירות מוצרי ים המלח בקניונים.

את גל צמח הכירה בהיותה בת 23 ולאחר חיזור ארוך שנים (7 שנים) התחתנו ברוב שמחה בגן השמחות ביפו העתיקה. הם עברו לגור בדירה יפה ברמת גן וממשיכים את שושלת ראובני-צמח כתושבי העיר. פה הביאו לעולם שלושה ילדים מקסימים: מיכאל שנולד ב-2017, אלה היפהפייה נולדה ב-2019. שמה על שם סבא אלי (ה-יוד הוחלפה ל-ה) ואדם שנולד ב-2022. בלונדיני שובב שלא יודע ללכת בנחת.

נטע וגל ביום הנישואין
למטה: מימין - מיכאל, אלה, ואדם
עמוד ימני: עם יונתן. הנין הראשון שלנו

לירי

בתם הבכורה של הילה ורועי נולדה ב-16 ביולי 2006. עד כיתה ד' למדה בבית הספר היסודי כצלסון בגבעתיים. אז עברה המשפחה לראש העין, שם סיימה יסודי בבית ספר נופים, חטיבת ביניים ותיכון. היא הצטרפה לשבט הצופים בעיר, ועברה באהבה ובהתמסרות את המסלול של חניכה, מדריכה, רשג"דית ובסוף מרכזת. מסלול שהוביל אותה לשנת שירות לפני צבא. היא מתנדבת בעמותת "קדימה" - עמותת המהווה מסגרת חינוכית, מצמיחה ומעשירה ילדים ובני נוער, המתגוררים בפריפריה. בחורה חכמה ודעתנית, הממשיכה את דרך התרומה של סבא אלי.

הרן

הרן בנם השני של הילה ורועי נולד ב-4 בספטמבר 2009. לאורך כל השנים עסק בסוגי ספורט שונים: קפוארה, שחייה, כדורגל ומכון כושר. עם הגיעו למצוות, הילה ורועי חיפשו מקום יפה לטקס העלייה לתורה, שיהיה בעל משמעות ויסמל מורשת ארוכת שנים. הם בחרו בבית הכנסת "החורבה" בעיר העתיקה בירושלים שקיים מאז 1700. ניצלנו את ההזדמנות לבקר גם בכותל. לאחר העלייה לתורה המשכנו לחגוג בחצר ביתם בהשתתפות כל המשפחה המורחבת. בחופשות מלימודים הרן מסייע בעסק המשפחתי.

יולי

בתם השלישית של הילה ורועי נולדה ב-15 ביולי 2013 ובקרוב תחגוג בת מצווה. היא מבלה את שעות הפנאי בחוג היפ-הופ בהנאה רבה ובפגישות עם חברות. בעלת יכולות ארגון וניהול שניכרו כבר מגיל צעיר.

בית כנסת החורבה

חורבת רבי יהודה החסיד ומכונה בקיצור החורבה. זהו בית כנסת במרכז הרובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים. בית הכנסת נבנה לראשונה בתחילת המאה ה-18 על ידי קבוצת העולים עם רבי יהודה החסיד, נחרב בידי בוני הערבים בשל אי תשלום חובות, נבנה בשנית באמצע המאה ה-19 על ידי קבוצה מתלמידי הגר"א, נחרב בשנית בידי הלגיון הערבי לאחר שכבש את העיר

העתיקה ב-1948, ונבנה בשלישית בראשית המאה ה-21. מקור שמו של בית הכנסת בתקופת חורבנו הארוכה בין בנייתו הראשונה והשנייה. בית הכנסת שימש מרכז הקהילה האשכנזית בירושלים עד אמצע ימי המנדט הבריטי, ונחשב לבית הכנסת האשכנזי החשוב והמרכזי בירושלים עד לחורבנו השני.

(החברה לשיקום ופיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים)

בעמוד השמאלי:

שורה עליונה - מימין: לירי בת 17,

לירי בת שנתיים.

שורה אמצעית: הרן עולה לתורה בבית

הכנסת החורבה בירושלים

למטה: יולי בת שמונה חודשים, יולי

בת 9 בבר המצווה של הרן

משפחת ראובני

.8

.7

.9

1. ינואר 1999 גבריאל ויולי. 2. אלה, מיכאל ואדם. 3. 2015. לירי ויולי. 4. אלי, אילנה ויהונתן. 5. 2024 הרן ואילנה. 6. דניאל, לילך ויהונתן. 7. ינואר 2025 לורנה ואליוט. 8. ינואר 2025 הילה ואילנה. 9. מימין: מאחור - גבריאל, יובל, אלה, יהונתן, מיכאל ואדם. יושבים - לורנה, עומר עם אליוט, נטע, דניאל, לילך וגל

.2

.1

.4

.3

.6

.5

אמא,

הגעת לגיל שבו את לא צריכה לחשוב על מה יגידו, על מה יחשבו ועל איך יגיבו. ראית כבר הכל ואין הרבה דברים שיכולים להפתיע אותך בעולם הזה (מלבד ה 7 -באוקטובר). גיל 90 זהו גיל שבו לא משנה מה, כל מה שעשית הרווחת ביושר, במיוחד הקמטים ואף אחד לא יכול לקחת את זה ממך. גיל 90 זהו גיל שאת יכולה להישען לרגע לאחור ולהסתכל סביבך בגאווה על כל מה שאת ואבא בניתם ובייחוד על המשפחה הענפה שלנו והשושלת המפוארת שרק הולכת וגדלה. גידלתם את שלושתנו על ערכים של אהבת הארץ, סובלנות וטוב לב וזה מה שהנחלנו לדור הבא ולזה שאחריו. וסך הכל אפשר לומר שהצליח לכם.

אז זה הזמן ליהנות מכל רגע, בייחוד מהרגעים הקטנים. ליום הולדת מיוחד זה אני רוצה לאחל לך שתשארי בדיוק כמו שאת, החברה הכי טובה שלי, נטולת שיפוטיות וביקורת, האוזן הקשבת הכי טובה, זו שתמיד יודעת לתת עצה והיא תמיד תהיה שווה זהב. זו שלכל סיטואציה ניגשת בגישה חיובית ובכל רע תמיד תמצא את הטוב, גם אם צריך ממש להתאמץ בחיפוש. זו עם הרוח הצעירה ששולטת ברשתות החברתיות, במחשב ובפלאפון. אמא עוטפת, סבתא חמה וחברה טובה.

מאחלת לך להמשיך לגלות עניין ולהיות סקרנית, לחקור ולהיות תלמידה נצחית שמתעניינת בכל כך הרבה תחומים. להיות ספצית בפוליטיקה ופינונסים הרבה יותר משאני אי פעם אהיה, ולא להפסיק לרצות ללמוד את עולמם של הצעירים. ובקיצור צעירה לנצח.

לעוד 30 שנים בדיוק כמו אלה ואף טובות יותר.

אוהבת

מזל טוב

הילה

סבתא יקרה שלי

קודם כל אפתח ואגיד שאני מאוד מתרגש לחגוג איתך יום הולדת 90. אני לא זוכר שמעולם כתבתי מילים חמות, אז עכשיו זו באמת הזדמנות מצוינת.

אפתח בסיפור. לאחרונה יונתן למד בבית ספר על אילן רמון וביקש שאעזור לו עם שיעורי הבית. כשקראנו את הטקסט דיברנו על נאס"א ועל מעבורות החלל ויונתן שאל אותי שאלות. אני מיד נזכרתי והתרגשתי לספר לו שבגיל 12 סבתא וסבא לקחו אותנו לטיול בר מצווה מדהים בארה"ב, שחלק מהטיול היה בנאס"א ומיד רצתי לחפש את התמונות. תוך כדי חיפוש חשבתי לעצמי, לקחת 3 ילדים לטיול בן שבועיים בלי פלאפון, מכשירי ניווט וטנטרומים של נטע. הרי עם כל הטכנולוגיה של היום הורים לא מצליחים להתמודד עם הילדים שלהם בטיולים בחו"ל אז סבא וסבתא..... במהלך הטיול המדהים הזה הכרתי את הצד החכם, המכיל, המצחיק, והגם קצת נועז שלכם (במיוחד של סבא). ובטיול הזה הבנתי שהתברכתי בסבא וסבתא אדירים. הגשמתם לנו חלומות וחקקתם בי זיכרונות בלתי נשכחים שמלווים אותי לאורך כל המסע של חיי ואף פעם לא הספקתי להודות לכם כמו שצריך על הטיול המדהים הזה, אז אני מנצל את ההזדמנות כדי להגיד לכם "תודה ענקית".

סבתא את כל כך מיוחדת וצעירה ברוחך, תמיד כיף לדבר איתך, את תמיד נותנת מקום לדעות שונות, קיצוניות ככל שיהיו. תמיד כשנכנסים אליך מרגישים שנכנסים לעולם מלא באופי, יציבות ומשמעות. עולם עם הרבה חוויות וזיכרונות מהעבר אך גם עם מבט לעתיד.

אני מאוד גאה בך ומודה לך על כך שתמיד ראית אותי בעיניים טובות. אני מודה לך על החיוך, החיבוקים החמים והאהבה שאת נותנת לי, ללילך ליונתן וליובל.

באהבה גדולה ועוד הרבה חגיגות לשנים רבות.

דניאל

יום הולדת 90 הוא ציון דרך מדהים, ואני כל כך שמחה לחגוג איתך את הרגע המיוחד הזה. 90 שנים מלאות בחוויות, אהבה, נתינה וחכמה. את אישה מדהימה סבתא, דמות לחיקוי ומקור השראה עבורי. אמנם בת 90 אך צלולה כמו בת 20. זוכרת כל פיסת היסטוריה, תאריך, מנהג. תמיד יודעת לתת ביקורת בונה ומלאת חכמה על כל המתרחש.

תמיד מצליחה להעביר את המסר בצורה אלגנטית ואינטליגנטית בדיוק כמו האישה שאת את וסבא לקחתם חלק חשוב ומשמעותי בילדות שלנו ועברנו כל כך הרבה ביחד. במלחמת המפרץ הייתם שם ותמיד נתתם לנו תחושת ביטחון ורוגע.

כשסבי נפטר את וסבא ישר הגעתם להיות איתנו ולתת לנו כתף תומכת וחיבוק חם ואוהב. אפילו הרגע הקטן הזה, שהיית לוקחת אותנו לקנות ארטיק בשופרסל שלך, כאישה בוגרת היה נראה כל כך טריוויאלי ולי כילדה הרגיש עולם ומלואו.

כשירדנו לשחק בגינה ליד ביתך עם מגלשת הדונלד-דאק וכמובן הטיול הגדול לארה"ב, חוויה בלתי נשכחת עד היום. אני לא אשכח לך שלא נתת לי לעלות על רכבת ההרים וסבא שהצחיק אותנו כל בוקר בטיול עם השירים הקורעים שלו. יש לי עוד אין סוף זיכרונות ממך ותודה לאל שכולם טובים וחוקקים בזיכרוני כאילו קרו אתמול.

וסבא שבטח צופה ברגע הזה ומתמלא גאווה מהמשפחה היפה שיצר ומהאישה המיוחדת שהייתה חלק מחייו. כמה הוא אהב אותך סבתא. כל ארוחת שישי סבא היה פותח את ארון העץ ומוזג לו כוסית עראק וכל הבית מתמלא בריח האניס. הוא היה מקריא את אשת חיל ומסתכל עליך ואת היית נבוכה ואפילו מעט מתעצבנת.

סבא תמיד היה יושב וצופה בכולם, שקט ומלא גאווה. איזה איש אצילי היה סבא, איזה זוג יפה ומיוחד הייתם. מלאים בסטייל, תמיד זקופים, מלאים בחברים ואנשים שהעריצו אותכם. ועכשיו סבתא, נדירה בטוב ליבך, בחום אנושי והאהבה האין סופית שלך.

אני מאחלת לך מכל ליבי בריאות איתנה, אושר, נחת מהמשפחה ועוד שנים רבות של חיוכים ושמחה. תמשיכי להאיר את חיינו בנוכחותך המדהימה.

אוהבת אותך הכי שאפשר

נטע

נכתב ע"י לירי

לסבתא היקרה שלנו, אהובה מכל, חוגגים איתך היום יום הולדת עגול. תשעים שנים של אושר, חום וחיוכים, מעניקה לכולנו רגעים קסומים. מהילדות ועד היום, את מקור ההשראה, תמיד דואגת להקיף אותנו בשמחה ואהבה. נשואה לסוכן מוסד, זה לא סתם סיפור, ואנחנו מאחלים חוויות להמשיך לצבור. דוברת שפות רבות - ערבית וצרפתית, אנגלית וספרדית, היא מגשרת בין עולמות, עם קסם של חוכמה מרבית.

סבתא אהובה, אחד הזיכרונות הכי מתוקים שלי זה כשהייתי קטנה והייתי באה אליך. תמיד חיכית לי עם גזר מתוק וגלידת שוקולד-וניל וישבנו לראות יחד היכון חידון הופ. אלו היו רגעים פשוטים, אבל בשבילי הם היו עולם שלם.

מאחלים לך ימים מלאים בשמחות, שהלב שלך יתמלא באור ואהבה בכל רגע - לא רק בחגיגות.

עכשיו בלי ציניות, הגיע הזמן לרצינות. לסבתא האהובה שלנו, איזה מזל יש לנו שאת סבתא שלנו - לא רק מלכת המשפחה, אלא גם גיבורת על, אישה חכמה ומלאת חן! היום את חוגגת 90 שנים מדהימות, ואנחנו, הנכדים שלך, רוצים להקדיש לך רגע קטן של אהבה מתוך הלב הענק שלך שתמיד יודע לתת.

תשעים שנים של חוכמה, סיפורים שמרתקים אותנו כל פעם מחדש ודאגה אינסופית שגורמת לנו להרגיש הכי מיוחדים בעולם! את מביאה אור וצחוק לכל מפגש משפחתי והחיוך שלך הוא פשוט מתנה לכולנו.

סבתא יקרה, את לא רק ההיסטוריה של המשפחה - את גם ההווה שלנו וההשראה לעתיד. יש לך לב שמלא בחום, כוח ועוצמה שאין כמוהם. דרך העיניים שלך אנחנו לומדים לאהוב, להעריך את הקטן והגדול, ולראות את היופי בכל דבר.

מאחלים לך המון בריאות, רגעים שמחים וזמן להמשיך ליהנות מהמשפחה שהקמת באהבה כזו גדולה. אנחנו מבטיחים להמשיך להיות הנכדים הגאים שלך ולדאוג שתמיד תהיי מוקפת באושר.

מאיתנו, כל הנכדים שמעריצים אותך עד אין סוף. אוהבים אותך המון ומאחלים לך יום הולדת בלתי נשכח!

לירי, הרן ויולי

מזל, אילנה ושושי

עם הנינים: אלה, אילנה עם אליוט, גבריאל, יהונתן עם אדם, מיכאל ויובל

חוגגים 90 לאילנה. מימין: עומדים - יולי, רועי, הרן, לירי, דניאל, לילך, גל, נטע, לורנה ועומר. יושבים במרכז - הילה, דורי, אילנה ואמיר. יושבים קדימה - אלה, יובל, אליוט, גבריאל, מיכאל, אדם ויהונתן

בתקופת הקורונה, כשלא ניתן היה להתאמן או ללכת להרצאות, מצאתי את עצמי באפס מעשה וחזרתי לטרוג. מצאתי ברשתות חברתיות קהילה גדולה של נשים שורגות וביניהן כאלה ששורגות בובות. ניסיתי גם. בתקופת המלחמה כבר פיתחתי מיומנות והיה לי הביטחון לטרוג בובות לילדי המפונים מהעוטף.

זונו דגות סצנו דגים

מתכונים שעוברים במשפחה מדור לדור הם אוצר של זיכרונות, רגשות, מסורת ומורשת תרבותית. הם מספרים סיפור על החגים, על הריחות שהציפו את הבית בילדות, על הרגעים המיוחדים סביב שולחן המשפחה. ולמרות שלעתים הם משתנים ומתפתחים על פי רוח הזמן והמקום הם עדיין שומרים על הניחוח המוכר של הבית, מחזקים את תחושת השייכות והזהות המשפחתית וממשיכים את המורשת בגאווה.

המיוחדים שלנו לתשרי

הנחמה שלנו לימים המתקצרים והחושך שמקדים לעטוף אותנו היא הציפיה ל"מיוחדים" של סבתא. וכבר מתגלגלים לנו על הלשון סופריטו, מדיאס, אבגולמונו, משקה גרעיני מלון, קובה. גם במשפחה שלנו אמרת חגים, אמרת אוכל. מרתון הסעודות יוצא לדרך. ארוחה צמודה לארוחה, יום חול הופך לחג, ערב חג נדבק לסופשבוע. אין כמו אוכל לחבר משפחות.

קציצות פרסה

מצרכים

5 או 6 גבעולי כרישה
חצי כוס קמח
מלח פלפל
מעט אגוז מוסקט או תבלין
ראס אל חנות
2 ביצים

אופן ההכנה

שוטפים היטב את הפרסה, קוצצים את העלים הירוקים ומשתמשים בחלק הלבן בלבד
מרתיחים במים עד אשר משנה את הצבע ונעשה שקוף
מסננים וסוחטים היטב
טוחנים במטחנת בשר
מוסיפים את הביצים, התבלינים והקמח ולשים היטב. מניחים למספר דקות כדי שהתערובת תתייבב
יוצרים קציצות שטוחות בגודל 4-5 ס"מ ומטגנים בשמן די עמוק מניחים על ניר סופג
מגישים עם פלחי לימון

מאז שיש נכדים אנו מנסים לפתות אותם לאכול את הקציצות וקוראים להם מק-פראסה. כל כך טעימות שכמובן לא ניתן לעמוד בפיתוי ועד שמתיישבים לשולחן חצי מהקציצות נעלמות.
"רק טועם אחת..."

158

—

חגים

וימי חול

ערב ראש השנה

סדר הברכות

תמרים

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אַבוֹתֵינוּ:

שְׂמִיטָתֵנוּ אוֹיְבֵינוּ וְשׂוֹנְאֵינוּ וְכָל מְבַקְשֵׁי רַעֲתֵנוּ:

רוביא (שעועית ירוקה עם עין שחורה)

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אַבוֹתֵינוּ: שְׂיִרְבּוּ זְכוּיוֹתֵינוּ:

וּתְלַבְּבֵנוּ:

כרתי (פרסה)

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אַבוֹתֵינוּ: שְׂיִכְרַתוֹ אוֹיְבֵינוּ:

וְשׂוֹנְאֵינוּ וְכָל מְבַקְשֵׁי רַעֲתֵנוּ:

סלקא (עלי סלק מנגולד)

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אַבוֹתֵינוּ: שְׂיִסְתַּלְקוּ אוֹיְבֵינוּ:

וְשׂוֹנְאֵינוּ וְכָל מְבַקְשֵׁי רַעֲתֵנוּ:

קרע (דלעת)

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אַבוֹתֵינוּ: שְׂתַקְרַע רַע גְּזַר דֵּינָנוּ.

וְיִקְרְאוּ לְפָנֶיךָ זְכוּיוֹתֵינוּ:

רימון

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אַבוֹתֵינוּ: שְׂוַהֲיֶה מְלֵאִים מַצּוֹת כְּרֵמוֹן.

תפוח בדבש (או ריבת חבושים)

יְהִיֶה רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אַבוֹתֵינוּ: שְׂתַחַדֶּשׁ עֲלֵינוּ שְׁנֶה טוֹבָה וּמְתוּקָה (כְּדָבֶשׁ)

ראש

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אַבוֹתֵינוּ: שְׂוַהֲיֶה לְרֵאשׁ וְלֹא

לְזָנָב. וְתִזְכֹּר לָנוּ (עַקְדָתוֹ) וְאֵלֹהֵי שְׁלֵ יִצְחָק אַבִּינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם. בָּן

אֲבָרְהָם אַבִּינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם.

רוביא

מצרכים

קילו שעועית ירוקה (לוביה)

אם אין אפשר משעועית יבשה

עם נקודה שחורה

בצל אחד קצוץ דק

שמן לטיגון הבצל

רסק או עגבניות מרוסקות

קרע (דלעת)

מצרכים

קילו דלעת

בצל בינוני

סוכר קינמון

מיץ מחצי לימון

כרתי (פרסה)

מצרכים

5 או 6 פרסות הלבן בלבד

חצי כוס פרורי לחם (בפסח

קמח מצה)

מלח, פלפל ומעט אגוז מוסקט

אפשר רק תבלין ראס אל חנות

2 ביצים

ניתן להוסיף בשר

סלקא (עלי מנגולד)

מצרכים

4-5 חבילות עלי סלק

שום, פלפל שחור, כמון טחון,

לפי הטעם

מעט מאוד מלח

כוס וחצי פרורי לחם (או קמח

מצה בפסח)

2 ביצים

אופן ההכנה:

לקלף השעועית, לבדוק בצדדים שאין סיבים בתרמיל, לקצוץ

בערך בגודל של הזרת, לשטוף וליבש

לקצוץ הבצל ולטגן עד להזהבה, להוסיף השעועית ולהקפיץ עד

שתפריש את כל הנוזלים. לאדות את הנוזלים כרבע שעה, להוסיף

את העגבניות ואת הרסק על מנת לקבל רוטב עשיר יותר. לבשל

כשעה על אש נמוכה. ניתן להוסיף אבקת מרק

מלח ופלפל לפי הטעם

אופן ההכנה:

לקצוץ הבצל לטגן במעט שמן עד להזהבה

להוסיף את הדלעת ולהקפיץ שיגיר נוזלים

לתבל בסוכר קינמון מלח ופלפל ומיץ לימון

להנמיך האש ולבשל כחצי שעה

אופן ההכנה:

לשטוף היטב את הפרסה ולקצוץ (את העלים הירוקים אפשר

להוסיף למרקים)

להרתיח עד אשר נעשה שקוף

לסנן, לסחוט היטב לטחון במטחנת בשר

להוסיף הביצים התבלינים ופרורי הלחם ללוש היטב לחכות מעט

שיתיצב ולטגן בשמן די עמוק

לשמור שלא ישרף ולהניח על ניר סופג

אופן ההכנה:

להשרות את העלים במים קרים כדי לנקות מהחול

להפריד בין החלק הירוק והלבן של העלים

לחלוט את החלק הירוק עד לרתיחה, לסנון,לקרר,

לסחוט היטב ולטחון

לערבב את שאר המצרכים, ללוש לקציצות,לטגן ולהניח על נייר

סופג

לסדר את הכל בקערת הגשה אחת גדולה ולעטר את הקציצות

בפלחי לימון

159

—

חגים

וימי חול

מרק עוף אבגולמונו המלך של הארוחה המפסקת

מרק אבגולמונו אוכלים רק בערב כיפור. לא שואלים מדוע. מרק עוף חמצמץ אשר אמור להקל על הצום לאורך כל היממה. ערבוב הביצה והלימון למרק בשיטות שונות יוצר מרקמים שונים. אמיר אוהב ענני נוצות במרק, והילה אוהבת שהמרקם אחיד וחלבי.

מצרכים

3 כרעיים עוף
צרוור פטרוזיליה
2 גזרים
3 מקלות סלרי
מלח פלפל
בצל ירוק או רגיל
2 ביצים
מיץ מלימון שלם
פטרוזיליה קצוצה לקישוט

אופן ההכנה

שמים בסיר את המצרכים (למעט הביצים, הלימון והפטרוזיליה), ממלאים במים לכיסוי ומרתיחים מנמיכים את החום ומבשלים כ-45 דקות מסננים את הנוזלים מהירקות ומהעוף בקערה נפרדת טורפים 2 ביצים עם מיץ מלימון שלם בתוספת חצי כוס מהמרק טורפים היטב, יוצקים את רוטב הביצים לתוך המרק הרוותח ומגישים ניתן להגיש עם או בלי חתיכות העוף לקישוט מעט פטרוזיליה קצוצה דק דק

משקה גרעיני מלון לשבירת הצום

במשך הקיץ שמרנו וייבשנו גרעיני מלון. לקראת יום כיפור אספנו את הגרעינים לצרוור בד מחורר קשור בקצותיו והכנסנו אותו למקרר בתוך קערת מים ענקית. כל כמה שעות דודה שולמית ואני נגשנו לסחוט את הבד ולאסוף את הנוזל לתוך מיכל, עד הטיפה האחרונה.

להשלמת התהליך: מוסיפים סוכר לפי הטעם, מדללים עם עוד קצת מים. מתקבל נוזל בצבע חלבי וטעים מאוד, מרווה ויש המאמינים שגם בריא.

רק יצאנו מהצום וכרגיל התחיל הדיון הצפוי בין דוד אברהם ודוד יעקב: מי יעלה השנה לגג להוריד את הרעפים ולכסות אותו בכפות תמרים. לאחר דיון סוער אחד מהם ויתר ובא לציון גואל.

את השולחן של ערב החג היינו מלבישות במפה לבנה שנרקמה על ידי אחת מבנות המשפחה, מפזרות עלי ירק זר פרחים וממלאות אותו בכל טוב לשנה טובה וירוקה מלאת עושר ואושר. נהגנו לשים קוביות חלה בערמה, שמן זית בקעריה, וזעתר באחרת. טובלים את החלה בשמן ובזעתר ואוכלים. האווירה הייתה חגיגית ונעימה עם יראת כבוד לשבים מבית הכנסת. התאספנו לאחל כל אחד בתורו חתימה טובה ולקבל את ברכתו של זקן המשפחה.

סוכות

שולמית תמיד קראה לי לעזור בהכנת הקישוטים לסוכה וההנאה להיות בחברתה הייתה מרובה. היא הצטיינה בסבלנות ארוכה ללמד אותי דברים שהשאירו חותם עמוק בנשמתי. ארוחת הסוכות אצל סבתא כללה דגים, מרק, סופריטו בשר או עוף בתוספת סלטים וירקות.

בארוחת הצהריים הכינו מְדִיאָס, פסטליקוס ירקות חצויים מרוקנים מתוכנם וממולאים בבשר, וכמובן קובה. תמיד נסב ויכוח של מי יותר טעים של אמא בתיה או דודה שושנה המתחרות האולטימטיביות.

זיכרונות ילדות שלא נשכחו.

קֶדְרִיקוֹס KADRİKOS

קציצות בשר עטופות במקלות סלרי (במקור גבעולי ארטישוק)

מצרכים

- גבעולי סלרי
- חצי קילו בשר טחון
- מלח
- פלפל שחור
- חצי כוס פרורי לחם או שיבולת שועל
- קמח
- ביצה
- מיץ מלימון שלם
- שמן זית
- חצי כוס מים

אופן ההכנה

חולטים קלות את גבעולי הסלרי ומניחים להתקרר מערבבים את הבשר, מלח, פלפל ופרורי הלחם ויוצרים קציצות ארוכות מחממים מעט שמן בסיר רחב עוטפים כל קציצה בשני מקלות סלרי, טובלים בקמח וביצה ומוסיפים את הקציצות לסיר לטיגון עד להשחמה קלה מערבבים את המים עם הלימון ומעט מלח ויוצקים לסיר עד לכיסוי מביאים לרתיחה, מנמיכים את החום ומבשלים כשעה

בפסח אפשר להמיר קמח בקמח מצה

פסח. ליל הסדר

כשבוע לפני הפסח מתחילים להכין את הכלים להכשרה. מנקים ורוחצים היטב את כלי האוכל. מבריקים את סירי הבישול העשויים נחושת - לקראת הגעתו של איש מקצוע שהיה מצפה את פנים הסירים בציפוי כסוף מיוחד. "מבייד נחש" מלבין נחושת קראו לו. ביום המיועד נשות המשפחה היו מתאספות כל אחת עם הכלים שלה. בחצר הבית הכינו מעמד של שתי לבנים, ביניהן גחלים ועליהן דוד מים להרתחה. על מנת לוודא שהמים חמים מספיק, וחלילה לא יישאר דבר חמץ, זרקו לתוך הדוד חלוק נחל. אם עלו סביבו בועות סימן שהמים בטמפרטורה הנכונה. רק אז טבלו את הכלים פעמיים ולאחר מכן שטפו אותם במים קרים. הכלים המוכשרים הונחו על שולחן עם מפה נקייה, יובשו וכל אחת אספה את כליה לסל שלה.

לקראת בדיקת החמץ בערב שלפני ליל הסדר, סבתא הייתה עוטפת קוביות לחם בניר ומניחה אותן במקומות נסתרים בפנינת הבית. סבתא הראתה לי את מקומות המחבוא. לאחר מכן הייתי מגיעה עם סבא לחפש את כל קוביות הלחם. הוא אסף אותן עם נר ונוצה. אני הייתי מזכירה לו היכן שכח לבדוק. למרות שהבנתי את ההצגה התמימה, תמיד אהבתי את הטקס.

בליל הסדר השולחן היה לובש חג. מפה צחורה חגיגית, פרחים יפים ובראש השולחן הקערה עם כל הסימנים, כמובן גביע היין המוכסף, בקבוק היין והמצות. סבא היה חוזר מבית הכנסת עם ארבעת בניו כולו הוד והדר לבוש בלבן ואז מתחילים את הסדר.

קִדְשׁ	קידוש על היין	סדר הקערה	זרוע נטויה המוזכרת ביציאת מצרים.
רְחֵץ	נטילת ידיים	כנף עוף	זכר לחורבן בית המקדש ביצה
כֶּרֶס	טובלים את העלים במי מלח	ביצה	מסמלת אבלות בדת היהודית
יַחַץ	חציית המצה האמצעית לשניים, חצי לאפיקומן	מרור	חסה. זכר למרירות וקושי השיעבוד מצרים.
מגיד	מתחילים לקרוא ולשיר את סיפור יציאת מצריים	חרוסת	תערובת תמרים, אגוזים ותבלינים המסמל את החומר שממנו בנו בני ישראל את פיתום ורעמסס
רְחֻצָה	נטילת ידיים	כרפס	עלי סלרי שניטבלים במי מלח ומסמלים את דמעות בני ישראל במצרים
מוֹצֵיא מִצָּה	ברכת המוציא על המצה	חזרת	מרור נוסף. שורש חזרת טחון מעורב עם סלק
מְרוֹר	חסה טובולה במי מלח על שמררו המצרים את חיי היהודים במצרים		בקרריאת עשרת המכות נוהגים אצלנו לשפוך לקערה לסרוגין מים ויין בקריאת כל מכה.
כּוֹרֵךְ	עוטפים מצה בחסה וטובלים בחרוסת זכר לסבל והטיט כאשר העבדים עבדו בבנין		
שְׁלַחן עוֹרֵךְ	ארוחת החג		
צְפוּן	אכילת האפיקומן		
בְּרָךְ	ברכת המזון		

גליליות מצה

מצרכים

10 מצות
ביצה טרופה לטיגון
שמן

למילוי:

2 קופסאות גבינה לבנה
חצי קוביה בולגרית או צפתית
קשה
פלפל שחור

אופן ההכנה

מרטיבים את המצות שלמות ועוטפים במגבת מטבח לחה משאירים כחצי שעה. המצה צריכה להיות גמישה אבל בצקית בינתיים מערבבים את חומרי המילוי חוצים את המצות לאורך החורים וממלאים בתלולית בכף על הקצה הצר של המצה ומגלגלים לאורכה טובלים בביצה ומטגנים בשמן עמוק

פשטידת בשר (מיינה דה קרנה)

מצרכים

5-7 מצות
חצי קילו בשר טחון
2 בצלים גדולים קצוצים
חופן צנוברים קלויים קלות
3 תפוחי אדמה
2 ביצים
מלח ופלפל שחור
חצי כוס מרק צח

אופן ההכנה

מחממים תנור ל-180 מעלות מבשלים את תפוחי האדמה ומרסקים לפירה מטגנים את הבצל מערבבים את הבשר הטחון, הביצים, הבצל, צנוברים, מלח ופלפל משרים את המצות במים למספר דקות עד ריכוך בתבנית מתאימה לתנור ולהגשה מרפדים בשכבת מצות, שכבת בשר, שכבת תפוחי אדמה ושכבה נוספת של מצות יוצקים את המרק מעל, מכסים ואופים כ-35 דקות. מסירים את הכיסוי ומשחימים קלות למספר דקות

בשביעי של פסח, לקראת הברכות של צאת החג (מימונה), המשפחה התאספה אצל סבא אשולין. דודה שושנה הביאה שיבולים ירוקות ויחד עם סבתא היו מפזרות על השולחן פול ירוק וצמחים ירוקים שהיו בהישג יד. היינו מברכים אחד את השני "סנטק חדרה" - שנה ירוקה, כלומר עשירה ומניבה כל טוב.

אברהם שהיה אחראי על הפיתות היה רוכב על אופניו ליפו וקונה אותן חמות וטריות. סבתא הייתה חותכת לשמיניות, מורחת בחמאה ודבש ומגישה לסבא. עד היום זכור לי טעמה הטוב של הפיתה המתוקה. בני המשפחה היו ניגשים לסבא לקבל ברכה. כל אחד בתורו בורך בשמו ולפי אופיו. בסיום הברכות היינו שרים שירים. איזו אוירה משפחתית חמה זו הייתה.

סדר ט"ו בשבט

כי האדם עץ השדה

סדר ט"ו בשבט, כדברי בית הלל, חל בחמישה עשר בשבט - ראש השנה לאילן וחג הנטיעות. כל המשפחה התכנסה אצל סבא וסבתא והשמחה כפולה. באותו יום חל גם יום הולדתי - הנכדה הבכורה. השולחן היה ערוך בכל טוב פירות ארצנו משבעת המינים, מאפים ועוגות. סבא בירך על כל פרי עץ ופרי האדמה. התיישבנו ליד התנור, קלינו עליו טוסטים וערמונים שדוד אברהם הביא. חגיגה אמיתית.

עוגת ט"ו בשבט

מצרכים

200 גר' (2 כוסות) אגוזים ושקדים
300 גר' (2 כוסות) פירות יבשים קצוצים: צימוקים, מישמשים, חמוציות, תמרים, תאנים
2 ביצים
5 כפות סוכר
7 כפות קמח
כפית וחצי אבקת אפיה

אופן ההכנה

מחממים תנור ל-180 מעלות טורפים את הביצים מערבבים את החומרים. התערובת תראה סמיכה מאוד יוצקים לתבנית אינגליש קייק מס. 30 אופים 40 דקות או עד שמזהיב מניחים להתקרר. פורסים פרוטות דקות ומגישים

שבועות

חג שכולו לבן. הלבוש היה לבן והאוכל ברובו היה על בסיס גבינות ויוגורטים. אל הטקסים בבית הספר הלכנו לבושים בלבן עם סלי טנא ועל ראשינו זר שעשוי משיח אספרגוס שתמיד דקר בראש.

הסלים היו מלאים כל טוב בפירות וממתקים שהבאנו לבית הספר, לבית הכנסת ומשם חולקו לבתי עניים. בבית התפריט היה על טהרת החלב: בוריקיטס בצורת סהרון ממולא בגבינות, ארוז קון לצ'ה (ארוז בחלב או סוטלג'), חביתיות ממולאות וכמובן טרטור הלא הוא היוגורט מהול במעט מים בתוספת שום ומלפפונים קצוצים דק.

בוריקיטס

מצרכים

לבצק

350 גר קמח תופח
3/4 כוס שמן
קורט מלח
חצי כוס מים

למילוי
תפוח אדמה מבושל ומעוך
3/4 גביע גבינה לבנה
1/2 קוביה בולגרית וחופן
קשקבל
חצי ביצה טרופה

שומשום
חצי ביצה טרופה

ארוז קון לצ'ה סוטלאג'

מצרכים

2 כוסות חלב
2 כפות שטוחות סוכר
2-3 כפות שטוחות ארוז טחון
מעט קינמון לקישוט

אופן ההכנה
יוצקים את החלב, הסוכר והארוז לסיר ומבשלים על להבה נמוכה תוך בחישה. להמנע מהרתחת החלב
כאשר התערובת סמיכה מוזגים לקעריות ומקשטים במעט קינמון

צילום: אילנה

ערב שבת

הדג של אבא בכור

מצרכים

פילה של כל דג לבן
שמן זית
מיץ מחצי לימון
רבע כוס מים
פטרוזיליה
לפי הטעם: כורכום
פלפל שחור
מלח
שום פרוס

אופן ההכנה

יוצקים את המרכיבים למחבת למעט הדג ומערבבים קלות
אפשר להוסיף 5-6 גבעולי סלרי
מניחים את הדגים. מכסים ומבשלים כ-15-10 דק' על חום בינוני
אפשר להגיש חם או בטמפרטורת החדר

הגירסה של אמיר

מצרכים

פילה של כל דג לבן
שמן זית
מיץ מחצי לימון
רבע בצל סגול קצוץ
זרעי כוסברה טחונים
כוסברה טרייה בנדיבות
מלח

אופן ההכנה

מטגנים מעט את הבצל וזרעי הכוסברה
מוסיפים את הלימון, הכוסברה הטרייה והמלח
מערבבים כדי ליצור סוג של רביכה
מניחים את הדגים ומכסים בחלק מהרביכה
מכסים ומבשלים כ-15-10 דק' על חום בינוני

מדיאס דה קלבסיקה

מצרכים

10 קישואים (אפשר לשלב גם
תפוחי אדמה ועגבניות)

למילוי:

חצי ק"ג בשר בקר טחון
2 שיני שום
מלח פלפל
פטרוזיליה קצוצה דק
בצל אחד בינוני מטוגן
4 כפות פרורי לחם

לציפוי:

כוס קמח
2 ביצים טרופות

סופריטו

מצרכים

4-5 כרעיים
מלח
פלפל
5-6 תפוחי אדמה חתוכים
לקוביות
חצי כוס ציר מרק עוף

אופן ההכנה

חוצים את הירקות ומרוקנים מהתוכן
סה"כ כ-20 חצאי ירק

לשים היטב את כל חומרי המילוי, ממלאים כל חצי ירק עם
תלולית קטנה מהודקת. טובלים את הצד של המלוי במעט קמח,
מנערים, טובלים בביצה ומטגנים עד להזהבה

לרוטב: מכינים תערובת מכוס מיץ עגבניות, 2 כפות רסק עגבניות,
מלח, פלפל, כפית סוכר, מיץ מחצי לימון, פפריקה מתוקה או
פלפל ירוק חריף

מסדרים את הירקות הממולאים והמטוגנים בסיר שטוח, יוצקים
מעל את הרוטב ומבשלים על אש קטנה כשעה
מסירים את המכסה ומעבירים לתנור חם להשחמה

אופן ההכנה

מטבלים את העוף במלח ולפלפל ומטגנים עד להזהבה
מניחים בצד
מטגנים את קוביות תפוחי האדמה
מאחדים את העוף ותפוחי האדמה בסיר שטוח
מוספים את הציר, מביאים לרתיחה
מנמיכים את החום ומבשלים
כארבעים דקות עד שעה

אמיר זוכר

לסבתא בתיה הייתה יד חופשית ומרחב יצירתי בבישולים. פעם כששאלתי
אותה איך מכינים תבשיל מסוים, היא מנתה את המרכיבים ואופן ההכנה
באותה נשימה. כשעצרתי לשאול כמה ממרכיב אחד או אחר היא הייתה
עונה: "כמה שלוקח" או "אתה כבר תראה". חופש שמאפשר להתנסות ולתת
טון אישי בבישול.

ימי חול

מג'ירה

מצרכים

- 1 כוס אורז פרסי שטוף ומסונן
- לאחר שהושרה במים רותחים
- כחצי שעה
- 1 כוס עדשים ירוקות מושרות
- כחצי שעה
- 2 בצלים גדולים
- חצי כפית כורכום
- חצי כפית כמון טחון
- פלפל שחור ומלח

אופן ההכנה

מטגנים את הבצל עד להזהבה מוספים את העדשים שהושרו ובושלו, ומרבבים היטב מוסיפים את האורז ומערבבים בתוספת התבלינים יוצקים מים רותחים עד כדי כיסוי (ולא יותר, שלא יהיה דביק) מביאים לרתיחה, מנמיכים את החום, ומבשלים כחצי שעה על אש נמוכה עד שהאורז מבושל

מקשטים עם בצל מכורמל, לצד יוגורט וכמובן עם סלט עגבניות ומלפפונים, בצל, פטרוזיליה, מלח ולימון

מעוורה: כלי לריקון תוכן הקישואים. כשמישהו היה מציק או מעיק ללא הרף, בתיה אמי היתה נוהגת לומר עליו שהוא מציק כמו מעוורה בבטן.

פלפלים וקישואים ממולאים

מצרכים

- 10 פלפלים קטנים
- או קישואים

אופן ההכנה

שוטפים את האורז ומשרים כחצי שעה במים רותחים מסננים את האורז ומערבבים את חומרי המילוי

למילוי:

- 1 כוס אורז
- בצל אחד בינוני מטוגן
- 3 כפות פטרוזיליה קצוצה
- כפית פפריקה
- חצי כפית כורכום

לרוטב:

- כפית אבקת מרק עוף
- רבע כוס עגבניות מרוסקות
- 2 כפות רסק עגבניות
- מלח ופלפל לפי הטעם

חותכים את החלק העליון של הפלפלים וממלאים בתערובת עד כסמ' מהפתח כדי להשאיר מקום לנפח האורז בבישול ומכסים

חותכים את ראשי הקישואים, מרוקים את התוכן בעזרת המעוורה ומוסיפים לתערובת המילוי. ממלאים את הקישואים ומטגנים קלות עד להזהבה

בסיר שטוח מחממים מעט שמן, מוסיפים חצי קופסת עגבניות קצוצות (150 גרם), שתי כפות רסק, מעט סוכר, מלח ופלפל כשהתערובת אחידה, מוסיפים מים. מניחים בסיר את הפלפלים המים צריכים להגיע עד לשלושת רבעי גובה הפלפלים במקרה של הקישואים, יוצקים את הרוטב לסיר עם הקישואים לאחר הטיגון. מבשלים על אש נמוכה כחצי שעה מעבירים את הפלפלים לתבנית הגשה, מכסים ומכניסים לתנור לחצי שעה, בחום של 150 מעלות. מסירים את הכיסוי ומחזירים לתנור עד להשחמה קלה

צילומים: אילנה

עלי גפן

מצרכים

צנצנת עלי גפן (של ויליגר הם הכי טובים) 600 גרם

למילוי:

2 כוסות אורז

2 בצלים מטוגנים

2 עגבניות מרוסקות או חצי

קופסה של עגבניות מרוסקות

(האיטלקיות) בערך 125 גרם

מלח פלפל שחור גרוס

כפית כורכום

עשבי תיבול: פטרוזיליה, מעט

שמיר קצוצים דק

לרוטב:

2 עגבניות גדולות פרוסות

3 כוסות מים רותחים

כף אבקת מרק

מיץ מלימון אחד

כפית וחצי מלח

2 כפות שמן

ארטישוק ממולא

מצרכים

10 לבבות ארטישוק

חצי קילו בשר טחון

בצל קצוץ

מלח, פלפל, כורכום

חצי כוס קמח מצה

ביצה טרופה

מיץ מלימון אחד

שמן לטיגון

ציר מרק או כף אבקת מרק

2 כוסות מים

אופן ההכנה

משרים את האורז במים רותחים כחצי שעה בינתיים משרים את העלים בכלי גדול מלא מים ומפרידים ביניהם מסננים את המים מהעלים מערבבים היטב את מרכיבי המילוי

מסדרים כל עלה כאשר הצד המבריק פונה למטה והצד שהעלה

מתחבר לגבעול פונה מעלה

מניחים כפית מלאה מהמילוי, מקפלים צד ימין וצד שמאל

ומגלגלים עד קצה העלה. בודקים שכל הצדדים מקופלים היטב

כדי שהאורז לא יברח

בסיר רחב מניחים פרוסות של עגבניות ומסדרים את כל

הממולאים בעיגול יפה, לא יותר משתי שכבות

יוצקים את הרוטב מעל העלים הממולאים. מניחים צלחת שלא

בשימוש על הממולאים, כדי למנוע מהעלים לצוף

מבשלים על חום נמוך כשעה

מגישים עם עם יוגורט

אופן ההכנה

אפשר להשתמש בלבבות ארטישוק קפוא. אם ארטישוק טרי,

מקלפים את הארטישוק עד לליבה

מסירים את שערות הליבה בעדינות, משרים עם סכין את

החלק החיצוני וקוטמים את הגזע. אמורים לקבל כוסית

שתכיל את הבשר

מערבבים את הבצל, הבשר והתבלינים ויוצרים קציצות

ממלאים את תחתיות הארטישוק בתלולית בשר

טובלים בקמח ובביצה ומטגנים קלות על מנת להדביק את הבשר

מערבבים מים, מיץ לימון, מלח פלפל, אבקת מרק וכורכום

מסדרים את הארטישוק הממולא בסיר רחב, יוצקים את הנוזלים

ומבשלים על אש נמוכה כארבעים דקות עד שהרוטב יסמיך

לאחר חג הפורים כשהאביב מתחיל לתת את אותותיו וריח הפריחות מגיח מחצרות הבתים, זה הזמן לקנות פול טרי וירוק וליהנות ממנו כמנה ראשונה או כתוספת. אפשר לאכול חם או קר.

פול

מצרכים

2 ק"ג פול טרי

בצל קצוץ או כרישה קצוצה

גזר פרוס

מלח

חצי כפית סוכר

כף רסק עגבניות

מיץ מלימון אחד

שמן זית

רבע כוס מים רותחים

אופן ההכנה

מקלפים את הפול. אפשר להוסיף מעט תרמילים ירוקים בהירים, דקים (להמנע מתרמילים ירוקים כהים וספוגיים) מטגנים את הבצל או הכרישה או תערובת של שניהם מוסיפים את הפול ומקפיצים כ-10 דקות עד שמתחילים להגיר נוזלים מוסיפים את הגזר הפרוס, המלח, הסוכר, הלימון והרסק, מביאים לרתיחה. מוסיפים את המים ושוב לרתיחה מנמיכים את החום למינימום ומבשלים כ-40 דק' עד לריכוך

עם השנים בגרנו והוצפנו בנוסטלגיה. רצינו לדעת עוד על העבר, על המשפחה, על מה קרה לפני שהיינו כאן. לא היה כבר את מי לשאול. אך לא וויתרנו. המסע היה ארוך ולעיתים מייגע.

מקווה שהצלחנו לתעד, ולו מעט, את המורשת המשפחתית שלנו, להנחיל אותה לילדים, לנכדים, לנינים, לבני-הדודים ולדורות הבאים אחריהם ולעורר בכם את הסקרנות לשאול, כל עוד אפשר.